

Ett lyft för forskning och innovation

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 2008/09:50 *Ett lyft för forskning och innovation* samt motioner som har väckts med anledning av propositionen. Även motioner från allmänna motionstiden gällande forskning och forskarutbildning behandlas i betänkandet. Arbetsmarknadsutskottet, finansutskottet, kulturutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, näringsutskottet, skatteutskottet och socialutskottet har avgivit yttranden i de frågor som berör respektive utskotts område.

Regeringen ger i propositionen sin bedömning i fråga om forsknings- och innovationspolitikens inriktning under perioden 2009–2012. Utbildningsutskottet har inga erinringar mot denna. Utskottet tillstyrker regeringens förslag samt avstyrker samtliga motionsyrkanden. Propositionens förslag innebär att högskolelagen (1992:1434) ändras så att det i högskolans samlade uppgift ska ingå att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Vidare bemyndigas regeringen att bilda ett nytt holdingbolag genom ombildning av Ireco Holding AB för att samordna och utveckla statens ägarintressen i industriforskningsinstitut. Regeringen bemyndigas även att avyttra aktier i SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB. Genom en ändring av bolagsordningen i SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB ska aktierna inte medföra rätt till utdelning. Slutligen föreslås att riksdagen ska godkänna att avräkning av högskolors och universitets anslag för forskning och utbildning på forskarnivå även fortsättningsvis får göras i samband med att medlen överförs till respektive lärosätes räntekonto.

I betänkandet finns reservationer från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Ett särskilt yttrande lämnas av Socialdemokraterna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	5
Redogörelse för ärendet	11
Ärendet och dess beredning	11
Bakgrund	11
Propositionens huvudsakliga innehåll	12
Utskottets överväganden	14
Forskningspolitikens inriktning	14
Ny modell för tilldelning av resurser till universitet och högskolor	16
Nya resurser till vissa universitet och högskolor för forskning och forskartutbildning	20
Universitetsstatus och examensrättigheter	22
Strategiska forskningsområden	24
Nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat	28
Industriforskningsinstituterna	34
Organisationen för forskningsfinansiering	36
Strukturfrågor inom medicinsk forskning	39
Infrastruktur för forskning	41
Internationellt forskningssamarbete	43
Forskare och forskartutbildning	44
Forskning inom vissa områden	46
Reservationer	55
1. Forskningspolitikens inriktning, punkt 1 (s)	55
2. Forskningspolitiskt råd, punkt 2 (v)	57
3. Vikten av konkurrens vid tilldelning av forskningsresurser, punkt 3 (s, v)	58
4. Vikten av forskning i hela landet, punkt 4 (s, v, mp)	58
5. Jämställdhet som indikator vid tilldelning av forskningsresurser, punkt 5 (s, v)	59
6. Utvärdering av det nya systemet för tilldelning av forskningsresurser, punkt 6 (s, v, mp)	59
7. Utredning om ytterligare kriterier vid tilldelning av forskingsresurser, punkt 7 (v)	60
8. Övriga förslag om modellen för tilldelning av forskningsresurser till universitet och högskolor, punkt 8 (v)	60
9. Övriga förslag om modellen för tilldelning av forskningsresurser till universitet och högskolor, punkt 8 (mp)	61
10. Nya resurser till vissa universitet och högskolor för forskning och forskartutbildning, punkt 10 (s)	61
11. Resurser till Södertörns högskola, punkt 11 (s, v, mp)	62
12. Universitetsstatus och examensrättigheter, punkt 12 (s)	62
13. Universitetsstatus och examensrättigheter, punkt 12 (v)	63
14. Detaljstyrning av strategiska forskningsområden, punkt 13 (s, v, mp)	64
15. Strategiska forskningsområden, punkt 14 (s)	64
16. Strategiska forskningsområden, punkt 14 (mp)	65

17. Strategiska forskningsområden, punkt 14 (v)	66
18. Ändring i högskolelagen, punkt 15 (v)	67
19. Forskningsprogrammet Forska och väx, punkt 16 (s, v, mp)	67
20. Holdingbolagen vid universitet och högskolor, punkt 17 (s)	68
21. Övriga förslag om nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat, punkt 18 (s)	68
22. Övriga förslag om nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat, punkt 18 (v)	69
23. Övriga förslag om nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat, punkt 18 (mp)	70
24. Fördelningen av medel till ämnesråden inom Vetenskapsrådet, punkt 20 (mp)	70
25. Utbildningsvetenskapliga kommittén, punkt 21 (s, mp)	71
26. Utbildningsvetenskapliga kommittén, punkt 21 (v)	71
27. Strukturfrågor inom medicinsk forskning, punkt 23 (s, v, mp)	72
28. Infrastruktur för forskning, punkt 24 (s)	72
29. Infrastruktur för forskning, punkt 24 (v)	73
30. Internationellt forskningssamarbete, punkt 25 (s)	74
31. Högskolans forskare, punkt 26 (s)	74
32. Forskarutbildning, punkt 27 (s)	75
33. Arbetslivsforskning, punkt 28 (s)	75
34. Arbetslivsforskning, punkt 28 (v)	76
35. Arbetslivsforskning, punkt 28 (mp)	77
36. Utbildningsvetenskaplig forskning, punkt 29 (s)	77
37. Utbildningsvetenskaplig forskning, punkt 29 (v)	78
38. Årlig sammanställning av pedagogisk forskning, punkt 30 (s, v, mp)	78
39. Genusforskning, punkt 31 (v)	79
40. Genusforskning, punkt 31 (mp)	79
41. Forskning inom socialrätt, punkt 32 (v)	80
42. Forskning och utvecklingsarbete om barn- och ungdomsteater, punkt 33 (v)	81
43. Transportforskning vid Vinnova, punkt 34 (mp)	81
44. Alkoholforskning, punkt 35 (s, v, mp)	82
Särskilt yttrande	83
Universitetsstatus och examensrättigheter, punkt 12 (s)	83
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	84
Propositionen	84
Följdmotionerna	84
Motion från allmänna motionstiden hösten 2007	89
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	89
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	98
<i>Bilaga 3</i>	
Finansutskottets yttrande	99
<i>Bilaga 4</i>	
Skatteutskottets yttrande	108

<i>Bilaga 5</i>	
Socialutskottets yttrande	112
<i>Bilaga 6</i>	
Kulturutskottets yttrande	128
<i>Bilaga 7</i>	
Miljö- och jordbruksutskottets yttrande	134
<i>Bilaga 8</i>	
Näringsutskottets yttrande 2008/09:NU3y	146
<i>Bilaga 9</i>	
Arbetsmarknadsutskottets yttrande 2008/09:AU4y	162

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Forskningspolitikens inriktning**

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Fi270 yrkande 68, 2008/09:Ub6 yrkandena 1–3, 2008/09:Ub591 yrkande 6 och 2008/09:N435 yrkande 20.

Reservation 1 (s)

2. **Forskningspolitiskt råd**

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 23 och 2008/09:Ub231.

Reservation 2 (v)

3. **Vikten av konkurrens vid tilldelning av forskningsresurser**

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub6 yrkande 4.

Reservation 3 (s, v)

4. **Vikten av forskning i hela landet**

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub6 yrkande 5.

Reservation 4 (s, v, mp)

5. **Jämställdhet som indikator vid tilldelning av forskningsresurser**

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub6 yrkande 19.

Reservation 5 (s, v)

6. **Utvärdering av det nya systemet för tilldelning av forskningsresurser**

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub8 yrkande 3.

Reservation 6 (s, v, mp)

7. **Utredning om ytterligare kriterier vid tilldelning av forskningsresurser**

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub5 yrkande 3.

Reservation 7 (v)

8. **Övriga förslag om modellen för tilldelning av forskningsresurser till universitet och högskolor**

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkandena 2 och 4 samt 2008/09:Ub8 yrkandena 1 och 2.

Reservation 8 (v)

Reservation 9 (mp)

9. Avräkning av anslag till forskning och forskarutbildning

Riksdagen godkänner regeringens förslag om avräkning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:50 punkt 4.

10. Nya resurser till vissa universitet och högskolor för forskning och forskarutbildning

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub1 yrkande 2, 2008/09:Ub2, 2008/09:Ub4 yrkande 1, 2008/09:Ub6 yrkande 6, 2008/09:Ub324, 2008/09:Ub396, 2008/09:Ub486, 2008/09:Ub488, 2008/09:Ub529 och 2008/09:Ub558.

Reservation 10 (s)

11. Resurser till Södertörns högskola

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub1 yrkande 1, 2008/09:Ub5 yrkande 1 och 2008/09:Ub6 yrkande 7.

Reservation 11 (s, v, mp)

12. Universitetsstatus och examensrättigheter

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 5, 2008/09:Ub365 yrkandena 1 och 2, 2008/09:Ub431, 2008/09:Ub466, 2008/09:Ub481, 2008/09:Ub519, 2008/09:Ub542 yrkande 1 och 2008/09:Ub594 yrkande 4.

Reservation 12 (s)

Reservation 13 (v)

13. Detaljstyrning av strategiska forskningsområden

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 6, 2008/09:Ub6 yrkande 9 i denna del och 2008/09:Ub8 yrkande 4.

Reservation 14 (s, v, mp)

14. Strategiska forskningsområden

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 8, 2008/09:Ub6 yrkandena 9 i denna del och 16, 2008/09:Ub7 yrkande 1, 2008/09:Ub8 yrkandena 5–7, 2008/09:Ub472 och 2008/09:MJ474.

Reservation 15 (s)

Reservation 16 (mp)

Reservation 17 (v)

15. Ändring i högskolelagen

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434). Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:50 punkt 1 och avslår motion 2008/09:Ub5 yrkande 21.

Reservation 18 (v)

16. Forskningsprogrammet Forska och väx

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub8 yrkande 11.

Reservation 19 (s, v, mp)

17. Holdingbolagen vid universitet och högskolor

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub6 yrkandena 11 och 12.

Reservation 20 (s)

18. Övriga förslag om nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub4 yrkande 2, 2008/09:Ub5 yrkandena 22, 24 och 25, 2008/09:Ub6 yrkandena 10 och 15, 2008/09:Ub7 yrkande 4, 2008/09:Ub8 yrkande 8, 2008/09:Ub371 yrkande 3, 2008/09:Ub404 och 2008/09:Ub527.

Reservation 21 (s)

Reservation 22 (v)

Reservation 23 (mp)

19. Industriforskningsinstitutet

Riksdagen

1) bemyndigar regeringen att genom ombildning av Ireco Holding AB bilda ett nytt holdingbolag vars syfte inte ska vara att bereda vinst åt aktieägaren,

2) bemyndigar regeringen att avyttra statens aktier i SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB och att vid sådan avyttring a) som likvid, utöver kontanter, motta aktier eller andra former av tillgångar, b) avyttra de tillgångar som staten får som likvid vid en försäljning, om andra tillgångar än kontanter erhålls, och c) vidta de åtgärder i övrigt som krävs för att genomföra transaktionen, inkluderande nyemission av aktier i Ireco Holding AB eller det nya holdingbolaget,

3) godkänner ändring av bolagsordning för SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:50 punkterna 2, 3 och 5.

20. Fördelningen av medel till ämnesråden inom Vetenskapsrådet

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub8 yrkande 9.

Reservation 24 (mp)

21. Utbildningsvetenskapliga kommittén

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkandena 14 och 16–18, 2008/09:Ub6 yrkande 17 och 2008/09:Ub8 yrkande 10.

Reservation 25 (s, mp)

Reservation 26 (v)

- 22. Övriga förslag om organisationen för forskningsfinansiering**
Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub7 yrkandena 2 och 3, 2008/09:Ub203 och 2008/09:Ub285 yrkandena 1–4.

- 23. Strukturfrågor inom medicinsk forskning**
Riksdagen avslår motionerna 2008/09:So524 yrkande 4, 2008/09:Ub5 yrkande 7, 2008/09:Ub6 yrkande 13, 2008/09:Ub445 och 2008/09:Ub528.

Reservation 27 (s, v, mp)

- 24. Infrastruktur för forskning**
Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 11, 2008/09:Ub6 yrkande 18, 2008/09:Ub457 yrkandena 1 och 2 samt 2008/09:Ub566 yrkandena 1 och 2.

Reservation 28 (s)

Reservation 29 (v)

- 25. Internationellt forskningssamarbete**
Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub3, 2008/09:Ub6 yrkande 20, 2008/09:Ub340, 2008/09:Ub349 yrkandena 1 och 2, 2008/09:Ub530 och 2008/09:Ub584.

Reservation 30 (s)

- 26. Högskolans forskare**
Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub6 yrkande 8 och 2008/09:Ub384 yrkande 1.

Reservation 31 (s)

- 27. Forskarutbildning**
Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub369 yrkande 1, 2008/09:Ub384 yrkande 2 och 2008/09:Ub567.

Reservation 32 (s)

- 28. Arbetslivsforskning**
Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 12, 2008/09:Ub6 yrkande 14, 2008/09:Ub8 yrkandena 13 och 14 samt 2008/09:Ub411.

Reservation 33 (s)

Reservation 34 (v)

Reservation 35 (mp)

- 29. Utbildningsvetenskaplig forskning**
Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkandena 15 och 19, 2008/09:Ub251, 2008/09:Ub467 yrkande 3, 2008/09:Ub589 yrkande 13, 2008/09:Ub598 yrkande 10 och 2008/09:Ub599 yrkande 9.

Reservation 36 (s)

Reservation 37 (v)

30. Årlig sammanställning av pedagogisk forskning

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub495.

Reservation 38 (s, v, mp)

31. Genusforskning

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkandena 9 och 10 samt 2008/09:Ub8 yrkande 12.

Reservation 39 (v)

Reservation 40 (mp)

32. Forskning inom socialrätt

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub5 yrkande 13.

Reservation 41 (v)

33. Forskning och utvecklingsarbete om barn- och ungdomsteater

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub5 yrkande 20.

Reservation 42 (v)

34. Transportforskning vid Vinnova

Riksdagen avslår motion 2008/09:A395 yrkande 26.

Reservation 43 (mp)

35. Alkoholforskning

Riksdagen avslår motion 2008/09:So516 yrkande 8.

Reservation 44 (s, v, mp)

36. Forskning inom vissa övriga områden

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:So206 yrkande 1, 2008/09:Fi218 yrkande 2, 2008/09:Ju430 yrkande 1, 2008/09:Ju470 yrkande 1, 2008/09:C240 yrkande 9, 2008/09:So225 yrkande 2, 2008/09:So341, 2008/09:So385 yrkande 2, 2008/09:So404 yrkande 1, 2008/09:So432, 2008/09:So497 yrkande 5, 2008/09:So569 yrkande 1, 2008/09:Ub288, 2008/09:Ub418, 2008/09:Ub430, 2008/09:Ub442, 2008/09:Ub446, 2008/09:Ub479 och 2008/09:Ub492 yrkandena 1 och 2.

Stockholm den 15 januari 2009

På utbildningsutskottets vägnar

Sofia Larsen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Larsen (c), Marie Granelund (s), Mats Gerdau (m), Betty Malmberg (m), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Lars Hjalmered (m), Peter Hultqvist (s), Patrik Forslund (m), Thomas Strand (s), Ulrika Carlsson i Skövde (c), Mats Pertoft (mp), Göran Thingwall (m), Roland Bäckman (s), Ulf Nilsson (fp), Aminéh Kakabaveh (v) och Yvonne Andersson (kd).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Regeringen ger i propositionen *Ett lyft för forskning och innovation* (prop. 2008/09:50) sin bedömning i fråga om forsknings- och innovationspolitikens inriktning under perioden 2009–2012.

Med anledning av propositionen har åtta motioner med totalt 69 motionsyrkanden väckts. I betänkandet behandlas även ett sextiotal motionsyrkanden om forskning och forskarutbildning från den allmänna motionstiden 2008. I samband med yttrande över propositionen har 12 yrkanden överlämnats från socialutskottet och ett yrkande från miljö- och jordbruksutskottet. Förslagen i motionerna återges i bilaga 1.

Yttranden över propositionen och motionerna har lämnats av arbetsmarknadsutskottet, finansutskottet, kulturutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, näringsutskottet, skatteutskottet och socialutskottet.

Utskottet har uppvaktsats i ärendet av Kungliga Vetenskapsakademien och av Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien. I ärendet har utskottet tagit emot skrivelser bl.a. från Kungliga Vetenskapsakademien angående forskningens infrastruktur samt från Södertörns högskola om resursfördelning till forskning och forskarutbildning. Utskottet har under 2008 även träffat andra aktörer och intressenter för diskussioner om forskningspolitikens inriktning.

Företrädare för Utbildningsdepartementet har informerat utskottet om den nya modellen för resurstilldelning för forskning och utbildning på forskarnivå.

Bakgrund

Regeringen har tagit initiativ till flera utredningar inom forskningsområdet. Bland utredningarna kan nämnas *Stödet för utbildningsvetenskaplig forskning* (SOU 2005:31), *Resurser för kvalitet* (SOU 2007:81), *Karriär för kvalitet* (SOU 2007:98), *Världsklass! – Åtgärdsplan för den kliniska forskningen* (SOU 2008:7) samt *Forskningsfinansiering – Kvalitet och relevans* (SOU 2008:30). Även promemorian *Underlag för internationell strategi i svensk forskningspolitik* (U2008/2555/F) har utarbetats.

Underlag för arbetet med att utveckla strukturerna för nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat har varit betänkandet *Nyttiggörande av högskoleuppfindingar* (SOU 2005:95) samt rapporten *Åtgärder för en effektivare holdingbolagsstruktur* (U2006/8271/UH). Vidare har Regeringskansliet (Näringsdepartementet) utarbetat departementspromemorian *Handlingsplan för en ny institutssektor* (Ds 2007:39).

Forskningsråden, Verket för innovationssystem, universitet och högskolor samt flera myndigheter har fått i uppdrag att inkomma med forsknings-, kunskaps- och innovationsstrategier. Forskningsstiftelser, akademier samt bransch- och intresseorganisationer har erbjudits att inkomma med strategier för sina respektive områden. Sammantaget har ett hundratal myndigheter och organisationer redovisat sina strategier.

Ett flertal skrivelser ingår i regeringens bedömningsunderlag, bl.a. en skrivelse från Vetenskapsrådet och Sveriges universitets- och högskoleförbund (U2007/4569/F) avseende hantering av s.k. oredlighetsärenden. Även Vetenskapsrådets skrivelse (U2008/8117/F) om strategiska forskningsområden har varit ett underlag. Regeringens globaliseringsråd har utarbetat rapporten *Kunskapsdriven tillväxt* (Ds 2007:38) som ingår i underlaget.

Regeringens forskningsberedning har diskuterat flera av de frågor som presenteras i propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen ger i propositionen sin bedömning i fråga om forsknings- och innovationspolitikens inriktning under perioden 2009–2012. I propositionen redovisas hur de medel som presenterades i budgetpropositionen för 2009 bör fördelas. Enligt förslag i budgetpropositionen för 2009 höjs anslagen till forskning och utveckling med 2,4 miljarder kronor. Som en planeringsförutsättning bör medlen öka med ytterligare 1 miljard kronor 2010 och med ytterligare 500 miljoner kronor 2011. År 2012 bör resurserna för forskning ha ökat med 5 miljarder kronor.

Anslagen till universitet och högskolor för forskning och forskarutbildning höjs med 700 miljoner kronor 2009. År 2012 bör anslagen för forskning och forskarutbildning vara 1,5 miljarder kronor högre än 2008. Samtidigt som anslagen höjs bör de nya medlen fördelas utifrån kvalitetsindikatorer. Även en andel av nuvarande anslag bör omfördelas utifrån lärosätets förmåga att attrahera externa anslag och utifrån en kvalitetsbedömning av forskningen vid lärosätet.

Regeringen för i propositionen fram ett nytt inslag i systemet för forskningsfinansiering i form av strategiska satsningar inom medicin, teknik och klimat. Dessa satsningar uppgår 2009 till 500 miljoner kronor. Satsningen för strategiska forskningsområden bör 2012 uppgå till 1,8 miljarder kronor.

Anslagen till forskningsråden och Verket för innovationssystem höjs med 375 miljoner kronor 2009. Som en planeringsförutsättning bör anslagen 2012 ha ökat med 675 miljoner kronor. Utöver detta föreslås ökade anslag till Rymdstyrelsen och Statens energimyndighet för satsningar på strategisk forskning inom deras områden.

De av staten delägda industriforskningsinstituterna tillförs 100 miljoner kronor 2009. Som en planeringsförutsättning bör anslagen ökas med ytterligare 100 miljoner kronor 2010 samtidigt som instituten får en ny och effektivare organisation.

Regeringen presenterar också åtgärder för att främja nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat, bl.a. genom ökad tillgång till offentligt riskkapital och förstärkta resurser till lärosätenas verksamhet.

Högskolelagen (1992:1434) förtydligas på så sätt att högskolan, förutom uppgiften att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet, ska verka för att resultaten av forskningen vid högskolan kommer till nytta.

Vetenskapsrådet tillförs 100 miljoner kronor 2009 för forskningens infrastruktur. Som en planeringsförutsättning bör anslaget öka med ytterligare 50 miljoner kronor 2012. Regeringen avser att i tilläggsbudgeten för 2009 avsätta medel för en eventuell konstruktion av European Spallation Source (ESS) i Lund.

I propositionen aviseras en ändring av Vetenskapsrådets organisation samt en utveckling av uppgiften för Verket för innovationssystem.

Vidare aviserar regeringen sin avsikt att förändra sättet att utse ledamöter i styrelserna för forskningsstiftelserna som bildats av medel från de tidigare löntagarfonderna så att alla ledamöter inte längre ska utses av regeringen.

Utskottets överväganden

Forskningspolitikens inriktning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om forskningspolitikens inriktning.

Jämför reservationerna 1 (s) och 2 (v).

Propositionen

Regeringens mål för forskningspolitiken är att stärka Sveriges ställning som forskningsnation och därmed den svenska konkurrenskraften i en globaliserad värld för att bidra till ökad hållbar ekonomisk tillväxt och välfärd. Forskningen ska vara av högsta internationella klass och den ska till stor del bedrivas inom områden som har, eller har förutsättningar att få, betydelse för människors välfärd, samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. Regeringen vill förverkliga målet genom tre viktiga preciseringar av politikens inriktning: stärkt fri forskning, forskning av högsta kvalitet och relevans samt att forskningen i högre utsträckning än i dag ska komma till nytta.

Regeringen anger att två grundläggande insikter har varit utgångspunkten för regeringens arbete med propositionen. För det första att mänsklighetens största utmaningar, t.ex. klimatpåverkan, energikrisen, fattigdomen och demografiska förändringar, inte kan hanteras på ett framgångsrikt sätt utan ny kunskap. För det andra att Sveriges konkurrenskraft till stor del måste bygga på ett högt kunskapsinnehåll i svenska exportprodukter.

Motioner

Socialdemokraterna framhåller i motion 2008/09:Ub6 yrkande 1 att Sverige ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Forskning främjar det demokratiska samhället, bidrar till hållbar utveckling och förnyelse, stärker tillväxten samt förbättrar medborgarnas möjligheter att leva ett gott liv. Forskningspolitiken ska säkerställa excellens, kvalitet och långsiktighet samtidigt som den skapar möjligheter för forskningens utveckling.

Även i motionerna 2008/09:Ub591 yrkande 6, 2008/09:N435 yrkande 20 samt 2008/09:Fi270 yrkande 68 redovisar Socialdemokraterna sin syn på forskningspolitikens inriktning. Man framhåller bl.a. behovet av fortsatt stora insatser av både staten och näringslivet. Investeringar i forskning återbetalar sig i form av kunskap och utveckling av samhället samt bidrar till

tillväxt inom näringslivet. Den bärande principen för resursfördelning är att medel, oavsett om de fördelas via program, råd eller direkt till lärosätena, ska fördelas efter kvalitet.

I motion 2008/09:Ub6 yrkande 2 framhåller Socialdemokraterna vikten av ökade statliga satsningar på forskning. Man är kritisk till de definitioner och beräkningar som redovisas i propositionen gällande målet om att forskningsresurserna ska uppgå till 1 % av BNP. Socialdemokraterna anser därför att ytterligare 4 275 miljoner kronor bör satsas de kommande fyra åren. Enligt yrkande 3, samma motion, bör regeringen återkomma i tilläggsbudgeten och fördela forskningsanslag i enlighet med Socialdemokraternas motion.

Vänsterpartiet anför i motion 2007/08:Ub5 yrkande 23 behovet av ett forskningspolitiskt råd. Partiet menar att det saknas en samlande kraft på regeringsnivå. Ett forskningspolitiskt råd skulle även innebära att vikten av forskning och innovation betonades ytterligare.

Även i motion 2008/09:Ub231 föreslås en översyn av möjligheten att inrätta ett forsknings- och innovationsråd i Regeringskansliet. Rådet ska löpande utvärdera den förda svenska forskningspolitiken samt genomföra kontinuerliga omvärldsanalyser.

Skatteutskottets yttrande

Skatteutskottet behandlar i sitt yttrande bl.a. frågan om den s.k. högskolemomsen. Utskottet uttalar sin tillfredsställelse över att regeringen nu föreslår att skyldigheten att betala in 8 % av mottagna externa bidrag för verksamheten bör upphöra under budgetåret 2009.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Utskottet instämmer i vad regeringen anför om att stärka den fria, inomvetenskapligt motiverade forskningen, vikten av att forskningen har högsta kvalitet och relevans samt att forskningsresultat ska komma till nytta i högre utsträckning än i dag.

Utskottet anser också att de resursförstärkningar som propositionen aviserar kommer att bidra till att uppnå det övergripande mål och de preciseringar som regeringen anger för forskningspolitiken. Genom en kraftig ökning av finansieringen stärks den fria forskningen samtidigt som risken minskar för att angelägen forskning uteblir. Forskningens kvalitet och relevans betonas genom att en ny modell för resurstilldelning införs tillsammans med nya resurser. Propositionens förslag och medelsförstärkningar innebär även att forskningen i högre grad ska komma till nytta.

Genom de resurstillskott som tillförs beräknar regeringen att den offentliga sektorns finansiering av forskningen redan 2009 kommer att uppgå till 1 % av BNP. Regeringens definition av målet är den som följer av formuleringen i Lissabonagendan. Anslagen till forskning och utveckling ökar

med 2,4 miljarder kronor 2009. Som en planeringsförutsättning bör medlen öka med ytterligare 1 miljard kronor 2010 och med 500 miljoner kronor 2011. År 2012 bör resurserna för forskning ha ökat med 5 miljarder kronor. Propositionens medelsförstärkningar är därmed den i särklass största ökning av de statliga forskningsresurserna som någonsin presenterats vid ett och samma tillfälle. Som jämförelse kan nämnas att den förra forskningspropositionens medelsförstärkningar uppgick till 2,34 miljarder kronor för perioden 2005–2008.

Utskottet välkomnar, liksom skatteutskottet i sitt yttrande, att den s.k. högskoleomsen avskaffas. Det kommer att innebära ett årligt tillskott på 300–350 miljoner kronor samtidigt som drivkrafterna att ge och att samla in medel kommer att öka.

Utskottet instämmer i vikten av att regeringen har tillgång till kvalificerad rådgivning i forsknings- och innovationspolitiska frågor, men anser att befintliga och planerade inrättningar tillgodoser behoven. Forskningsberedningen är ett rådgivande organ till regeringen i forskningsfrågor och består av företrädare från olika delar av forskarvärlden och näringslivet och har bl.a. bistått regeringen i arbetet med föreliggande proposition. Som framgår av propositionen kommer dessutom forskningsberedningen att ges en vidgad roll i att biträda regeringen med analyser och bedömningar av behov av större strategiska satsningar. Med näringsministern som ordförande planeras ett näringspolitiskt råd som rådgivande organ i näringspolitiska frågor. Rådet ska också behandla forskningsfrågor som har en direkt koppling till innovation. Enligt regeringen bör det finnas ett nära samarbete mellan forskningsberedningen och det näringspolitiska rådet. Globaliseringsrådet har till uppgift att fördjupa kunskaperna, ta fram ekonomisk-politiska strategier och bredda det offentliga samtalet om vad som krävs för att Sverige ska hävda sig väl i en värld präglad av fortsatt snabb globalisering. Rådet har bl.a. tagit fram rapporter och hållit konferenser om forskning, innovation och utbildning. Utskottet avser att följa det arbete som kommer att bedrivas inom ramen för nämnda inrättningar.

Ny modell för tilldelning av resurser till universitet och högskolor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens förslag om avräkning av anslag samt avslår motionsyrkandena om modellen för resurstilldelning.

Jämför reservationerna 3 (s, v), 4 (s, v, mp), 5 (s, v), 6 (s, v, mp), 7 (v), 8 (v) och 9 (mp).

Propositionen

Regeringen bedömer att det bör införas en ny modell för resurstilldelning för forskning och utbildning på forskarnivå. Modellen bör omfatta alla universitet och högskolor förutom de konstnärliga högskolorna och Försvarshögskolan.

Modellen bygger på kvalitetsindikatorer och antalet helårsstudenter. Såväl resurstillskott som omfördelning av resurser mellan lärosäten bör ske i konkurrens och tilldelas utifrån respektive lärosätes resultat mätt med indikatorerna externa medel och vetenskaplig produktion. Alla universitet och högskolor, som omfattas av den nya modellen, bör initialt tillföras minimiresurser i form av en basresurs för forskning och utbildning på forskarnivå.

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen godkänner att anslag till universitet och högskolor även fortsättningsvis får avräknas enligt preliminär beräkning i samband med att medlen överförs varje månad. Avräkningen är varken kassa- eller utgiftsmässig utan grundas på statsmakternas beslut.

Motionerna

Socialdemokraterna anför i motion 2008/09:Ub6 yrkande 4 vikten av att en större del av forskningsresurserna fördelas i konkurrens mellan lärosätena. Man påpekar att den socialdemokratiska regeringen tillsatte den utredning (dir. 2006:29) som ligger till grund för propositionens förslag om ett nytt system. Man framhåller även att resurstilldelningssystemet ska vara kvalitetsdrivande både för högskolor och för universitet.

Enligt yrkande 5, samma motion, bör det nya resursfördelningssystemet säkra forskning och forskningsanknuten högre utbildning i hela landet. Propositionens kvalitetskriterier är dock utformade på ett sätt som missgynnar vissa högskolor och de yngsta universiteten.

Socialdemokraterna menar i yrkande 19 att jämställdhet vid lärosätena bör kunna beaktas i resursfördelningen. I Resursutredningen (SOU 2007:81) föreslogs att andelen kvinnliga professorer skulle inverka på de kvalitetsstyrda forskningsmedel ett lärosäte skulle få. Socialdemokraterna är inte främmande för den typen av ekonomisk styrning.

Vänsterpartiet anser i motion 2008/09:Ub5 yrkande 2 att det faktum att regeringen i propositionen aviserar en ny utredning om ytterligare fördelningsprinciper innebär att regeringen erkänner de stora brister som finns i föreliggande förslag. Det vore lämpligare att avvakta med att införa det nya systemet tills alla kriterier är klara och en mer fullständig modell för resursfördelning kan presenteras. Enligt yrkande 3, samma motion, bör ytterligare kriterier övervägas i den aviserade utredningen, bl.a. antalet kvinnliga professorer samt forskarutbildningens funktion.

I yrkande 4 menar Vänsterpartiet att det måste ingå en analys av lärosätenas interna fördelning av anslagen vid utvärdering av den nya modellen. Dessutom bör det ingå att prognostisera hur forskningsanslagen kommer att fördelas på lärosätena på längre sikt.

Miljöpartiet anser i motion 2008/09:Ub8 yrkande 1 att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt förslag om fler och bredare kvalitetsindikatorer för resurstilldelning. Partiet anser att Resursutredningens förslag är att föredra framför propositionens modell. I yrkande 2, samma motion, framhålls att det nya systemet för resurstilldelning inte får missgynna tvärvetenskaplig forskning.

Vidare framhåller Miljöpartiet i yrkande 3 att det nya resurstilldelningssystemet bör utvärderas tidigt eftersom det är omfattande förändringar som görs. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen under 2010 med en sådan utvärdering.

Yttranden från andra utskott

Finansutskottet skriver i sitt yttrande att man välkomnar en utveckling där resursfördelningen i ökad utsträckning kopplas till uppnådda resultat. Utskottet påminner samtidigt om att resultatstyrning inte är problemfritt. Efterhand som erfarenheter vinnas kan det därför bli nödvändigt med justeringar i modellen. Finansutskottet har inget att invända mot propositionens förslag om att anslag till universitet och högskolor även fortsättningsvis avräknas preliminärt varje månad i samband med att medel överförs till universitetens och högskolornas räntekonto i Riksgäldskontoret.

Arbetsmarknadsutskottet konstaterar att fördelningen mellan antalet män och kvinnor är mycket olika på olika nivåer i det akademiska karriärsystemet. Högskoleverkets statistik visar att andelen kvinnliga professorer endast var 17 % 2006. Vad gäller Resursutredningens förslag om att andelen kvinnliga professorer skulle utgöra en indikator i modellen för resurstilldelning anser utskottet, liksom regeringen, att måttet i första hand har karaktär av att vara en viktig förutsättning för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Det kan i stället ingå i bedömningar som Högskoleverket gör av verksamheten vid universitet och högskolor.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner propositionens förslag om avräkning av anslag samt avslår motionsyrkandena.

Enligt utskottets mening bidrar den nya modellen för resurstilldelning till att styra medel till forskning av hög kvalitet, att drivkrafterna för kvalitet stärks samt att statliga medel kommer till största möjliga nytta. Konsekvenserna av den nya modellen i form av beräknade anslag till universitet och högskolor åren 2009–2012 framgår av propositionen. Den faktiska fördelningen 2010 kan komma att skifta något sedan indikatorvärdena uppdaterats inför fördelningen i budgetpropositionen 2010. Beloppen för 2011

och 2012 är preliminära och kommer i ökande utsträckning att kunna påverkas av förändringar i indikatorerna, vilket också är reformens syfte. Enligt utskottets mening är därför konsekvenserna av den föreslagna modellen väl redovisade.

Genom att nya medel tillförs samtliga lärosäten är regeringens bedömning att systemets effekter till att börja med kommer att bli resultatmässigt positiva för alla eller näst intill alla lärosäten. Som kompensation till det fåtal lärosäten som möjligen får ett negativt resultat 2010 jämfört med nivån 2009 kan en del av de nya medel som tillförs 2010 nyttjas. Utskottet betonar att alla lärosäten 2010 garanteras 90 % av de medel de tilldelas 2009. Även för senare år, dvs. 2011 och framåt, kommer endast den summa som omfördelades 2010 att bli föremål för omfördelning. Sedan tillkommer att även 10 % av eventuella nya resurser som tillförs kommer att omfördelas. Det föreligger dock inte någon risk för successivt minskade anslag för vissa lärosäten.

Utskottet delar regeringens bedömning att andelen kvinnliga professorer och andelen disputerade lärare är mått som i första hand utgör viktiga förutsättningar för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Måtten kan därmed ingå i de bedömningar som Högskoleverket gör av högskoleutbildningar.

Utskottet instämmer i vikten av att noga följa och utvärdera effekterna av det nya systemet. Den modell för resurstilldelning som nu presenteras innebär en principiellt stor förändring jämfört med vad som gäller i dag. Regeringen avser därför att ge Vetenskapsrådet i uppdrag att dels ta fram nödvändigt underlag till indikatorn för publiceringar och citeringar, dels utveckla och kvalitetssäkra de olika beräkningsunderlag som systemet bygger på. Vidare avser regeringen att låta utreda förutsättningarna för en modell där utvärderingar av forskning och lärosätenas samverkan med omvärlden utgör grunder för resurstilldelning.

Utskottet finner inte anledning att vänta med att införa den nya modellen för resurstilldelning. Som utskottet anfört ovan innebär modellen att medel styrs till forskning av hög kvalitet, att drivkrafterna för kvalitet stärks samt att statliga medel kommer till största möjliga nytta.

Utskottet anser inte heller att Resursutredningens förslag bör genomföras i stället för den modell som regeringen nu aviserat. Däremot finns det självfallet anledning att låta erfarenheter och utvärderingar av den nya modellen ligga till grund för dess utveckling.

Regeringen anger i propositionen att förutsättningarna för lärosäten att göra prioriteringar och tvärvetenskapliga satsningar bör öka genom att möjligheterna till omfördelningar inom lärosätet utökas. De nya resurser som tillförs 2009 bör därför ges till respektive lärosäte med motsvarande frihet som de resurser som för 2008 fanns under berörda lärosätens anslagspost Övriga forskningsmedel. Genom detta minskar regeringens styrning av hur resurstillskotten fördelas mellan olika vetenskapsområden.

Angående avräkning av anslag anser utskottet att anslag till universitet och högskolor även fortsättningsvis ska få avräknas enligt preliminär beräkning i samband med att medlen överförs varje månad.

Nya resurser till vissa universitet och högskolor för forskning och forskarutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om nya resurser till vissa universitet och högskolor för forskning och forskarutbildning.

Jämför reservationerna 10 (s) och 11 (s, v, mp).

Motionerna

Socialdemokraterna framhåller i motion 2008/09:Ub6 yrkande 6 vikten av utveckling vid de yngre universiteten. Socialdemokraterna vill därför tillföra 100 miljoner kronor till de lärosäten som missgynnas strukturellt i regeringens förslag.

Vidare anser Socialdemokraterna i yrkande 7 att Södertörns högskola bör tilldelas anslag på samma villkor som övriga högskolor. Regeringen sägs ha missförstått Östersjöstiftelsens konstruktion och syfte.

Även i motion 2008/09:Ub1 (s) yrkande 1 anförs att Södertörns högskola ska tilldelas medel på samma villkor som övriga högskolor. Motionären framhåller att Östersjöstiftelsens ändamål enbart är att stödja forskning och utbildning med anknytning till Östersjöregionen och Östeuropa. I yrkande 2 framhålls behovet av mer genomtänkta och långsiktiga insatser för att stärka den forskningsintensiva Stockholmsregionens framtida tillväxt och utveckling.

I motion 2008/09:Ub5 yrkande 1 menar Vänsterpartiet att Södertörns högskola ska tilldelas resurser enligt samma premisser som andra lärosäten. Vänsterpartiet framhåller att Södertörns högskola har behov av forskningsresurser inom andra områden än forskning om Östersjöregionen och Östeuropa.

I motionerna 2008/09:Ub2 (s) och 2008/09:Ub324 (s) framhålls behovet av satsningar på forskning och forskarutbildning vid Mittuniversitetet. Motionärerna menar att Mittuniversitetet bör ges reella möjligheter att utvecklas till ett starkt universitet och man invänder mot att propositionens förslag inte beaktat att universitetet endast funnits i fyra år.

Enligt motion 2008/09:Ub4 (s) yrkande 1 blir Karlstads universitet missgynnade i propositionens förslag till resursfördelning. Det är naturligt att ett nytt universitet, som Karlstads universitet, behöver viss tid för att etablera sig helt.

Högskolan i Skövde bör, enligt motion 2008/09:Ub396 (s), ges möjligheter till utveckling. Forskningspolitiken måste ta hänsyn till och främja villkoren för forskning vid mindre och medelstora högskolor.

Behovet av satsningar på utbildning och forskning vid Högskolan i Kalmar anförs i motion 2008/09:Ub488 (s). Motionärerna vill att högskolan, samt det kommande Linnéuniversitetet, får ökade resurser för att utveckla forskning som är till nytta för regionens långsiktiga utveckling.

Motion 2008/09:Ub486 (kd) påtalar behovet av fakultetsmedel vid de teologiska högskolorna. För att på lika villkor som andra högskolor kunna bedriva forskning inom sitt verksamhetsområde, samt ges reella möjligheter att konkurrera om externa forskningsmedel, är det viktigt att de teologiska högskolorna tilldelas fasta resurser.

Enligt motion 2008/09:Ub529 (kd) är det angeläget att centrumbildningen för forskning om kultur och hälsa vid Göteborgs universitet tillförs ökade resurser. Viktiga forskningsrön har gjorts under senare år vad gäller betydelsen av kulturella faktorer i såväl förebyggande som terapeutiska syften. Det är därför, menar motionären, angeläget med en svensk kraftsamling inom området.

I motion 2008/09:Ub558 (m, fp, c, kd) påtalas att Linköpings universitet sedan flera år har en kraftig obalans mellan anslaget till grundutbildning kontra anslaget till forskning. Man konstaterar även att Linköpings universitet, vid en jämförelse med de sex stora universiteten, har en hög andel externfinansiering, men ändå har haft en lägre andel statliga medel anslagna för forskning och forskarutbildning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Av propositionen framgår att regeringen bedömer att samtliga lärosäten kommer att få ett positivt tillskott under perioden 2009–2012. Det totala tillskottet för forskning och forskarutbildning under perioden uppgår till 1 550 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning på ca 14 %.

I ett svar på en skriftlig fråga i riksdagen har högskole- och forskningsministern i november 2008 redovisat att de nya universiteten sedan 1997 fått ökade forskningsresurser med mer än 450 %. Andra lärosätens medelsökningar har under samma tid varit betydligt lägre. Liksom ministern vill utskottet även betona att den nya modellen för resurstilldelning ger lärosätena möjlighet att påverka sina framtida medel genom ett aktivt kvalitetsarbete. Samtidigt finns möjligheter för alla lärosäten att ansöka om medel inom de strategiska forskningsområden som propositionen anger.

Utskottet delar regeringens uppfattning att Södertörns högskola inte bör tillföras ökade resurser med utgångspunkt i antalet studenter. Högskolan har utöver det direkta statliga anslaget tillgång till resurser från Östersjöstiftelsen, vars uppgift är att stödja forskning med denna inriktning vid Södertörns högskola. Man har därmed tillgång till en betydande finansiell

resurs vars motsvarighet andra lärosäten saknar. Utskottet vill även framhålla att Södertörns högskola beräknas få en total resursökning på 8,4 miljoner kronor, eller nästan 30 %, under perioden 2009–2012. Endast ett fåtal andra lärosäten har högre förväntade procentuella ökningar.

Angående forskning i Stockholmsregionen konstaterar utskottet att regeringen har utsett en särskild utredare att undersöka förutsättningarna för den planerade forskningsatsningen Stockholm Science for Life Laboratorium. Avsikten är att samla forskning inom de grundläggande livsvetenskaperna vid Karolinska institutet, Kungl. Tekniska högskolan och Stockholms universitet i ett gemensamt centrum i Stockholm. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2009.

Medlen till Högskolan i Kalmar, Högskolan i Skövde samt Linköpings universitet beräknas enligt propositionen öka med 12,3 %, 19,2 % respektive 13,6 % under perioden 2009–2012. Som nämnts ovan vill utskottet framhålla att det nya systemet för resurstilldelning syftar till att skapa möjligheter för samtliga lärosäten att via kvalitetsförbättringar öka de resurser som ställs till deras förfogande.

Utskottet anser inte att de teologiska högskolorna bör tilldelas resurser i enlighet med den nya modellen, men utgår ifrån att deras behov tillgodoses. Forskare vid dessa högskolor har möjlighet att söka statlig finansiering via de statliga forskningsråden.

Utskottet menar att det bör åligga Göteborgs universitet att besluta om tilldelning av resurser för sina centrumbildningar. Göteborgs universitet beräknas få ett tillskott på 144 miljoner kronor under perioden 2009–2012.

Universitetsstatus och examensrättigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om universitetsstatus och examensrättigheter.

Jämför reservationerna 12 (s) och 13 (v) samt särskilt yttrande (s).

Motionerna

Socialdemokraterna anser i motion 2008/09:Ub594 yrkande 4 att högskolor ska kunna prövas för rätten att utfärda examina på forskarnivå inom profilområden. En sådan möjlighet skulle stimulera alla högskolor att åstadkomma spetsmiljöer för utbildning och forskning.

Angående regeringens intentioner att ge examenstillstånd inom forskarutbildningen för områden som är smalare än vetenskapsområden framhåller Vänsterpartiet i motion 2008/09:Ub5 yrkande 5 att det är nödvändigt med en viss bredd i såväl utbildning som forskning inom högskolan.

I motion 2008/09:Ub519 (s) anförs att Södertörns högskola bör få sin ansökan om att bli universitet beviljad. Motionärerna betonar att Södertörns högskola har arbetat intensivt med att rekrytera elever med olika bakgrund samt att man har nära samarbeten med andra lärosäten i regionen och med samhället i övrigt.

Enligt motion 2008/09:Ub481 (m) bör regeringen skyndsamt vidarebefordra Södertörns högskolas ansökan till Högskoleverket för prövning. Motionären menar att det finns utrymme för två universitet i Stockholmsregionen.

Även i motion 2008/09:Ub542 (fp) yrkande 1 anförs att Södertörns högskolas universitetsansökan ska prövas. Den ansökan som sändes till regeringen 2002 är ännu inte behandlad. Våren 2006 gjordes en uppdaterad universitetsansökan som har granskats av externa sakkunniga, vilka har bedömt att högskolan väl uppfyller kraven för universitetsstatus.

Om Södertörns högskola fick universitetsstatus skulle det, enligt motion 2008/09:Ub466 (c), bidra till målsättningarna om att minska den sociala snedrekryteringen, bryta könsmönstren samt öka andelen kvinnor i professionskåren.

Högskolan i Gävle bör, enligt motion 2008/09:Ub365 (fp) yrkande 1, erhålla universitetsstatus. Ett universitet skulle bidra till regionens utveckling och näringslivets förnyelse. Enligt yrkande 2, samma motion, bör Högskolan i Gävle tilldelas tekniskt samt humanistiskt-samhällsvetenskapligt vetenskapsområde alternativt motsvarande rätt till forskarutbildningar.

Enligt motion 2008/09:Ub431 (m, c, fp, kd) bör Jönköpings tekniska högskola tilldelas tekniskt vetenskapsområde. Högskolans inriktning utgörs av industriell produktionsframtagning, med särskild tillämpning i små och medelstora företag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Utskottet instämmer i vad som anförs i propositionen om att vetenskapsområden är en alltför bred indelning för att normalt avspegla de faktiska forskningsprofiler som finns vid högskolorna. I stället bör examenstillstånd i utbildning på forskarnivå kunna tilldelas smalare och mer tydligt definierade områden. Andra högskolor än universitet bör kunna få tillstånd att utfärda examina på forskarnivå för ett sådant forskningsområde. Hur detta system bör utformas bereds för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen avser att återkomma i denna fråga. Utskottet anser inte att riksdagen bör föregripa regeringens beredning.

Riksdagen har beslutat om vilka kriterier som ska gälla för att en högskola ska ges rätten att benämnas universitet (prop. 1996/97:1, bet. 1996/97:UbU1, rskr. 1996/97:100). Kriterierna gäller bl.a. grundutbildningens och forskningens kvalitet och omfattning, infrastrukturella förutsättningar samt internationella kontakter. Med benämningen universitet följer

ett generellt tillstånd att utfärda examina inom forskarutbildningen. Ett lärosäte kan ansöka hos regeringen om att tilldelas rätten att benämnas universitet. Ordningen regleras genom en bestämmelse i 1 kap. 1 § högskoleförordningen (1993:100).

Resursutredningen (dir. 2006:29) har bl.a. haft i uppdrag att analysera för- och nackdelar med olika system för ansökan, prövning och beslut om rätt att benämnas universitet eller ges tillstånd att utfärda examen inom forskarutbildning. Utredningen har föreslagit att eventuella framtida beslut om universitetsstatus ska baseras endast på kvalitetsbedömning (SOU 2007:81). Uppgiften ska därför vara en uppgift för Högskoleverket. Utredningens bedömning är samtidigt att det är olämpligt av såväl kvalitetsskäl som ekonomiska skäl att ge fler högskolor universitetsstatus. Det svenska forsknings- och utbildningssystemet behöver i stället koncentration av kompetens och resurser. Utskottet anser att riksdagen bör avvakta regeringens beredning av utredningens förslag.

Strategiska forskningsområden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om strategiska forskningsområden.

Jämför reservationerna 14 (s, v, mp), 15 (s), 16 (mp) och 17 (v).

Propositionen

Regeringen bedömer att anslagen för forskning och forskarutbildning till universitet och högskolor bör öka för satsningar på strategisk forskning inom medicin, teknik och klimat samt vissa områden inom humaniora och samhällsvetenskap. Totalt bör anslagen öka med 1 315 miljoner kronor åren 2009–2012.

Vidare bedömer regeringen att anslagen till Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Rymdstyrelsen, Statens energimyndighet, Verket för innovationssystem (Vinnova) samt Vetenskapsrådet bör tillföras medel för strategisk forskning inom medicin, teknik och klimat samt områden inom humaniora och samhällsvetenskap. Totalt bör nämnda anslag öka med 485 miljoner kronor fr.o.m. 2009.

Motionerna

Socialdemokraterna menar i motion 2008/09:Ub6 yrkande 9 att man inte har något att invända mot att regering och riksdag gör strategiska satsningar på forskning. Däremot anser man att propositionen går för långt i

att styra vilka områden inom medicin, teknik och klimat som ska omfattas av satsningarna. Man ifrågasätter dels lämpligheten i en sådan styrning, dels regeringens kompetens att peka ut vilka specifika forskningsområden som bör prioriteras. Detaljstyrningen gör forskningspolitiken mindre långsiktig och mer sårbar för enskilda intressen samt riskerar att undergräva den akademiska friheten.

Även Vänsterpartiet menar i motion 2007/08:Ub5 yrkande 6 att de kan acceptera en prioritering av de övergripande strategiska forskningsområdena medicin, teknik och klimat. Däremot tillbakavisar man regeringens detaljerade fördelning av medel inom dessa områden. Detaljstyrningen minskar forskningens frihet, försämrar möjligheterna för större projekt, främjar inte tvärvetenskap och riskerar att fördyra forskningsrådets verksamhet.

Att propositionens satsningar på strategiska områden innebär en alltför detaljerad styrning påpekas även av Miljöpartiet i motion 2008/09:Ub8 yrkande 4. Medlen bör i stället anvisas som övergripande satsningar inom områdena medicin, teknik och klimat. Det ska, menar Miljöpartiet, vara de forskningsfinansierande myndigheterna som ska bedöma vilken forskning som ska beviljas medel, inte regering och riksdag.

Regeringens satsningar på miljö- och klimatforskning saknar, enligt Socialdemokraternas motion 2008/09:Ub6 yrkande 16, ett framåtsyftande och offensivt perspektiv som kan möta klimatutmaningen. Socialdemokraterna anser att det inte behöver råda något motsatsförhållande mellan ekonomiskt hållbar tillväxt och klimat- och miljömässigt hållbar tillväxt.

Miljöpartiet framhåller i motion 2008/09:Ub8 yrkande 7 vikten av breda satsningar på klimatforskning och är därför kritiskt till propositionens detaljstyrning. Risker är att viktig klimatforskning prioriteras bort för att den inte faller inom ramen för de politiska prioriteringar som regeringen gjort. Dessutom anser Miljöpartiet att klimatforskningen bör tillföras ytterligare 170 miljoner kronor utöver propositionens förslag.

Även i motion 2008/09:MJ474 (kd) framhålls vikten av att stödja klimatforskning på bred front. Vid fördelning av forskningsanslag måste man därför värna olika forskningsgrenar.

Sverige bör, enligt motion 2008/09:Ub472 (s), ta initiativ till ett internationellt forskningscentrum kring liv och miljö i Östersjön. Det bästa försvaret mot ekologiska problem är god kunskap och forskning. Gotland skulle med stor framgång kunna utgöra platsen för ett sådant internationellt centrum.

Vänsterpartiet anför i motion 2008/09:Ub5 yrkande 8 behovet av ökade anslag till humanistisk forskning. Partiet menar bl.a. att humaniora bidrar med överblick och sammanhang i tillvaron, fördjupar förståelsen av etiska och estetiska värden samt vidgar perspektivet på det egna livet genom att öka kunskapen om våra egna rötter och om andra människors förhållanden. Vänsterpartiet föreslår därför att 250 miljoner kronor av totalt 1 800 miljoner kronor från de strategiska forskningsområden som regeringen har föreslagit ska ha omfördelats år 2012.

Miljöpartiet menar i motion 2008/09:Ub8 yrkande 5 att folkhälsoperspektivet måste lyftas fram i den medicinska forskningen. Folkhälsoforskning är en del av den innovativa forskning som behövs för hållbar utveckling i Sverige. Forskning behövs bl.a. om metoder för att förebygga ohälsosamma levnadsvanor och livsvillkor.

Enligt yrkande 6, samma motion, behöver transportforskningen inriktas på hållbara och klimatsmarta lösningar. Miljöpartiet menar att propositionen missar behovet av forskning inom de transportslag som anses vara bäst ur både energi- och klimatsynpunkt: järnvägar, sjöfart, lokal kollektivtrafik, cykel och gång. I stället ligger regeringens fokus på personbilsindustrin och flygindustrin.

Även i motion 2008/09:Ub7 (s) yrkande 1 anförs att transportforskningen bör ses i ett miljösammanhang. Ett ekologiskt hållbart transportsystem kräver att forskningen inom området transporter och kommunikation får en tydlig miljöprofil.

Yttranden från andra utskott

Miljö- och jordbruksutskottet anser att forskning om klimat och om konsekvenser av människans påverkan på miljön är central för att kunna skapa en långsiktigt hållbar utveckling. Utskottet delar regeringens uppfattning när det gäller klimatrelaterad forskning som strategisk satsning och de prioriteringar som lyfts fram inom området. Man påpekar att de strategiska områdena har valts utifrån de strategier som lämnats in från myndigheter, näringslivets organisationer och företag. Regeringen har dessutom haft överläggningar med Vetenskapsrådet och Vinnova som utgångspunkt för val av områden. Vetenskapsrådets skrivelse om strategiska forskningsområden (U2008/8117/F) har varit ytterligare ett underlag.

Socialutskottet ser mycket positivt på de kraftfulla satsningarna på medicinsk forskning. Även socialutskottet hänvisar till de omfattande underlag som regeringen haft vid urvalet av de strategiska forskningsområdena. Socialutskottet uppmärksammar propositionens skrivningar om betydelsen av fri nyfikenhetsstyrd forskning inom ramen för de olika strategiska områdena. Utskottet noterar också att stora satsningar föreslås på folkhälsoområdet.

Näringsutskottet framhåller att de strategiska forskningssatsningar inom medicin, teknik och klimat som regeringen presenterar i många fall har betydelse för näringslivet. Utskottet understryker vikten av att det sker en nära samverkan mellan lärosäten och industriföretag i planering och bedömning av forskningsbehov.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Som anges i propositionen har de strategiska områdena valts utifrån de strategier som lämnats in från myndigheter, näringslivets organisationer och företag. Regeringen har dessutom haft överläggningar med Vetenskapsrådet och Vinnova om valet av områden. Vetenskapsrådets skrivelse om strategiska forskningsområden (U2008/8117/F) har varit ytterligare ett underlag i arbetet.

Enligt utskottet begränsas inte forskningens frihet eller utveckling av de strategiska satsningar som regeringen redovisar inom medicin, teknik och klimat. Inom ramen för respektive område kan och bör den nyfikenhetsstyrda forskningen ges utrymme. Jämfört med andra framstående forskningsnationer har Sverige haft en liten andel större strategiska forsknings-satsningar.

Utskottet anser att de aviserade satsningarna på strategisk klimatforskning syftar till såväl ekonomiskt som ekologiskt hållbar utveckling. Exempelvis inom området energiforskning satsas 310 miljoner kronor under 2009–2012. Forskning kommer bl.a. att bedrivas inom områdena förnybar elproduktion, elektriska drivsystem och hybridfordon samt om alternativ till fossila bränslen. Nya resurser tillförs även den grundläggande energiforskningen. Vid sidan av dessa satsningar tillförs anslaget för energiforskning 145 miljoner kronor 2009 för att underlätta demonstration och kommersialisering av ny teknik för förnybar energi.

Anslaget för transportforskning tillförs 160 miljoner kronor åren 2009–2012. Förutom fortsatt fokus på miljö- och trafiksäkerhetsrelaterad forskning, utveckling och demonstration (FUD) anges i propositionen att det behövs FUD-satsningar för att göra kollektivtrafiken, inklusive järnvägstrafiken, mer effektiv och attraktiv. Tilläggas kan att transportforskningen även stärks genom de ovan redovisade satsningarna på energiforskning, t.ex. om elektriska drivsystem och hybridfordon.

Havsmiljöforskning är ett av de strategiska forskningsområden som regeringen pekar ut. Anslagen inom området ökar med 40 miljoner kronor de kommande fyra åren. Från och med den 1 juli 2008 finns ett havsmiljöinstitut genom ett samarbete mellan universiteten i Göteborg, Stockholm och Umeå samt Högskolan i Kalmar.

Propositionen innehåller, vilket även uppmärksammas av socialutskottet, viktiga satsningar på forskning om sjukdomstillstånd av stor betydelse för folkhälsan. De strategiska områden som pekas ut är diabetes, cancer, psykiatri, neurovetenskap, epidemiologi och vårdforskning. Därtill tillförs resurser för forskning om alkohol, narkotika och tobak.

Utskottet instämmer i vikten av forskning inom humaniora. Varje år avsätts därför statliga resurser för humanistisk forskning via anslag till lärosäten och forskningsfinansiärer. Propositionens prioriteringar har dock baserats dels på globaliseringens krav om ett konkurrenskraftigt näringsliv, dels på de stora utmaningar som mänskligheten står inför när det gäller

klimat, energiförsörjning, demografiska förändringar, fattigdom m.m. Propositionen anger två strategiska satsningar inom humanistisk-samhällsvetenskapligt område.

Nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag om ändring i högskolelagen och avslår motionsyrkandena om nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat.

Jämför reservationerna 18 (v), 19 (s, v, mp), 20 (s), 21 (s), 22 (v) och 23 (mp).

Propositionen

Regeringen föreslår att högskolelagen (1992:1434) förtydligas och utvidgas genom att högskolorna, förutom uppgiften att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet, ska verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Förslaget innebär att samverkansuppgiften ska utgöra en integrerad del av högskolans samlade uppgift.

Att högskolorna ska verka för att forskningsresultat kommer till nytta innebär att högskolorna ska vidta åtgärder som syftar till att forskningsresultat kommer samhället i stort till godo. Bland annat kan detta ske genom att resultat vidarefördas, avyttras, kommersialiseras eller kommer till praktisk tillämpning på annat sätt.

Vidare gör regeringen bedömningen att lärare vid ett universitet eller en högskola bör ha en skyldighet att underrätta sin arbetsgivare om en patenterbar uppfinning som han eller hon har gjort. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Regeringens bedömning är att anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor samt anslaget för institutens strategiska kompetensmedel m.m. bör öka för satsningar på forskningsbaserade innovationer. Anslagen bör öka med totalt 350 miljoner kronor åren 2009–2012, varav 150 miljoner kronor bör tillföras vissa universitet och högskolor.

Industriforskningsinstitutens finansiering för sin egen kompetensutveckling är internationellt sett låg. Detta har bl.a. lett till att instituten har haft svårt att konkurrera internationellt med andra forskningsinstitut om forsknings- och utvecklingsprojekt i samverkan med näringslivet. Anslaget för institutens strategiska kompetensmedel m.m. bör därför enligt regeringens bedömning öka med totalt 200 miljoner kronor åren 2009–2012.

Av de medel som fördelas till lärosäten bör 75 miljoner kronor användas i arbetet med att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Medlen bör fördelas till Uppsala universitet, Lunds universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karolinska Institutet, Kungl. Tekniska högskolan och Chalmers tekniska högskola AB. Från och med 2010 bör medlen fördelas mellan de sju lärosätena med ledning av inkomna strategier för hur innovationskontor ska byggas upp och organiseras.

Innovationskontorens uppgift bör vara att ge kvalificerat stöd i frågor om nyttiggörande av forskningsresultat, bl.a. inom kommersialisering inklusive patentering och licensiering, kunskapsutbyte och principer för kontraktforskning. Valet av de sju lärosätena baseras bl.a. på att de har omfattande forskning inom medicin eller teknik, vilka är de forskningsområden som har störst förutsättningar för kommersialisering av forskningsresultat. En förutsättning för att få medel bör vara att mottagande lärosäten verkar för att forskningsresultat tillkomna även vid andra lärosäten än de nämnda kommer till nytta.

Uppsala universitet, Lunds universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karolinska Institutet och Kungl. Tekniska högskolan bör ges möjlighet att genom kapitaltillskott förstärka de holdingbolag som är knutna till respektive lärosäte. Medel till holdingbolagen bör kunna ges av de medel som fördelas till lärosätenas innovationsinsatser.

Regeringen menar att det finns behov av ett förtydligande av holdingbolagens verksamhet och inriktning. Enligt regeringen bör ett holdingbolag ha till huvuduppgift att medverka till att innovativa företag med sin bas i forskningen vid det aktuella lärosätet kan starta och utvecklas kommersiellt. Bolagen ska genom att äga och förvalta andelar i andra bolag bistå i kommersialiseringsprocessen av forskningsresultat. Holdingbolagen bör vid behov även fungera i förhållande till andra lärosäten än det egna.

Enligt regeringens bedömning bör anslaget till Innovationsbron AB öka med 75 miljoner kronor åren 2009–2012 till stöd för tidig marknadskompletterande såddfinansiering och affärsutveckling.

Regeringen menar att argumenten för att avskaffa lärarundantaget är starka men att skälen som talar för att inte nu avskaffa det likväl överväger. Många universitet och högskolor har i dagsläget inte system och kompetens att ta över ansvaret för kommersialisering när det gäller t.ex. patentering och licensiering. Regeringen avser i stället att återkomma i frågan om att även lärare bör ha en skyldighet att underrätta sin arbetsgivare om en patenterbar uppfinning som han eller hon har gjort.

Motionerna

Socialdemokraterna framhåller i motion 2008/09:Ub6 yrkande 10 att branschprogrammen har varit effektiva och föreslår att ytterligare 400 miljoner kronor anslås för fortsatta och nya program. Genom näringslivets

delaktighet uppnås bättre relevans, högre effektivitet och större ekonomiska ramar. Vidare anför Socialdemokraterna i yrkande 15 att man vill tillvarata tjänstesektorns utvecklingspotential och utveckla ett framtidsprogram tillsammans med företag, akademi och fackliga organisationer. Företagens behov och prioriteringar ska vara styrande, och satsningen ska ske inom ramen för branschprogrammen.

Socialdemokraterna invänder mot vad som beskrivs som en centralisering av holdingbolagen till ett fåtal lärosäten (yrkande 11). Dessutom menar man att relationen mellan holdingbolagen och innovationskontoren är oklar. Man förordar i stället ytterligare resurser till lärosätenas holdingbolag (yrkande 12).

Även i motion 2008/09:Ub4 (s) yrkande 2 framförs invändningen att innovationskontorens roll i relation till befintliga holdingbolag är diffus. Man invänder också mot att resurserna begränsas till sju lärosäten.

Vänsterpartiet menar i motion 2008/09:Ub5 yrkande 22 att förslaget om innovationskontor tycks vara dåligt utrett. Man tror inte heller att lärosäten utan innovationskontor kommer att få den hjälp som de behöver. Vänsterpartiet vill därför att innovationskontorens placering ska brytas ur propositionen och ses över.

Miljöpartiet betonar i motion 2008/09:Ub8 yrkande 8 att forskningsresultat i ökad utsträckning bör kommersialiseras. Eftersom den största delen av den offentligt finansierade forskningen i Sverige sker vid universitet och högskolor ställer detta höga krav på att lärosätena samverkar på ett effektivt sätt med näringsliv och samhälle. Samtidigt framhåller Miljöpartiet vikten av att den akademiska forskningens grundläggande värden värnas.

I motion 2008/09:Ub7 (s) yrkande 4 framhålls vikten av att forskningsrön kommuniceras och omsätts i praktisk handling. Motionärerna åsyftar särskilt forskningen inom transport- och kommunikationsområdena.

Enligt motion 2007/08:Ub371 (s) yrkande 3 är det nödvändigt att hitta incitament för landets högskolor att arbeta med entreprenörskap, drivhus och inkubatorer. Motionären konstaterar att flera rapporter pekat på att Sverige visserligen satsar mest av alla länder på forskning och utveckling men att satsningarna ger dålig utdelning i form av nyföretagande, jobb och ekonomisk tillväxt.

Vänsterpartiet anser i motion 2008/09:Ub5 yrkande 21 att riksdagen bör avslå regeringens förslag om ändring i högskolelagen. Man menar att det är oklart vad som avses med nytta samt vilka konsekvenser uppdraget får för den forskning som inte är direkt kommersialiserbar. Därtill hävdas att uppdraget redan ingår i högskolans samverkansuppdrag.

Vänsterpartiet föreslår i motion 2008/09:Ub5 yrkande 24 att en innovationspolitisk skrivelse ska presenteras varje år. En sådan skrivelse skulle sätta fokus på innovationernas betydelse genom att redovisa framsteg och motgångar inom olika områden.

Vidare anser Vänsterpartiet att all offentligt finansierad forskning ska göras fritt tillgänglig (yrkande 25). Regeringen bör därför återkomma med förslag om att den forskning som de svenska forskningsråden finansierar bör göras fritt tillgänglig via s.k. open access.

Miljöpartiet föreslår i motion 2008/09:Ub8 yrkande 11 att ytterligare 100 miljoner kronor tillförs Vinnova för programmet Forska och väx. Utskottet ska riktas specifikt mot forskning som har miljörelevans för mindre företag, t.ex. ny miljö- och energiteknik.

I motion 2008/09:Ub404 (m) anförs att det s.k. lärarundantaget ska behållas. Att kommersialisera uppfinningar är en riskfylld process som hanteras bäst av näringslivet. Lärosätena har inte tillräckliga finansiella resurser och inte heller den affärsmässiga kompetens som krävs.

Enligt motion 2008/09:Ub527 (kd) bör regeringen ta initiativ till att förbättra kontakterna mellan forskare och politiker. Motionären menar att forskningsresultat ofta inte når de beslutsfattare som skulle ha användning av dem.

Näringsutskottets yttrande

Näringsutskottet understryker vikten av att goda förutsättningar skapas för kommersialisering av forskningsresultat. Det är därför välkommet att högskolelagen ändras så att det anges att högskolorna ska verka för att forskningsresultat som tillkommit vid högskolan kommer till nytta. Utskottet ställer sig bakom de ökade satsningarna på forskningsbaserad innovation och välkomnar särskilt att den långsiktiga finansieringen av Innovationsbron AB stärks. Vidare menar näringsutskottet att de föreslagna innovationskontoren är en viktig åtgärd som innebär kvalificerat stöd när det gäller att nyttiggöra forskningsresultat.

Näringsutskottet framhåller att de strategiska satsningar som görs inom områdena medicin, teknik och klimat i många fall har betydelse för näringslivet. Utskottet vill understryka vikten av att det sker en nära samverkan mellan lärosäten och företag i planering och bedömning av forskningsbehov.

Vidare lyfter näringsutskottet fram det program för fordonsforskning som Vinnova i oktober 2008 fått i uppdrag av regeringen att planera. Förutsatt näringslivets motfinansiering kommer de statliga medlen för programmet att uppgå till 450 miljoner kronor årligen.

Vad gäller förslag om ökade medel till Vinnova, som hanterar programmet Forska och väx, ser inte näringsutskottet skäl att nu ompröva sitt ställningstagande vad gäller medlen för 2009.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag om ändring av högskolelagen (1992:1434) och avslår motionsyrkandena.

Enligt utskottet innebär den föreslagna lagändringen att oklarheter om i vilken utsträckning nyttiggörande av forskningsresultat ingår i högskolornas samverkansuppgift avlägsnas. I likhet med regeringen anser utskottet att den föreslagna lagändringen på sikt kan förväntas leda till ökad tillväxt och ökad sysselsättning.

Utskottet menar att propositionen väl redovisar vad som menas med att forskningsresultat ska komma till nytta. Det handlar om att högskolorna ska vidta åtgärder som gör att forskningsresultat vidareförädlas, kommersialiseras eller kommer till praktisk användning på annat sätt. Även forskning som inte är direkt kommersialiserbar bör alltså komma till praktisk användning.

Angående medel till Vinnova och forskningsprogrammet Forska och väx har riksdagen för 2009 beslutat i enlighet med förslag i regeringens budgetproposition (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:NU1, rskr. 2008/09:98). Liksom näringsutskottet ser inte utskottet skäl till att nu ompröva detta ställningstagande.

Utskottet anser inte att en förstärkning av holdingbolagen vid vissa lärosäten leder till en centralisering med negativa konsekvenser. I stället kommer förstärkningen att öka möjligheterna till framgångsrik kommersialisering. Inte heller bedömer utskottet att relationen mellan holdingbolagen och de föreslagna innovationskontoren är oklar. I propositionen redovisas tydligt vilka olika uppgifter de bör ha i uppdrag att hantera.

Som framgår av propositionen bör Uppsala universitet, Lunds universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karolinska Institutet och Kungl. Tekniska högskolan ges möjlighet att genom kapitaltillskott förstärka de holdingbolag som är knutna till respektive lärosäte.

Utskottet anser, i likhet med näringsutskottet, att de strategiska satsningarna på totalt 1,8 miljarder kronor inom områdena medicin, teknik och klimat kommer att stärka det svenska näringslivet. Jämfört med branschprogrammen täcker de strategiska satsningarna in bredare områden med relevans för fler än enstaka branscher. Viktigt är att företrädare för samhälle och näringsliv kan delta i de strategiska satsningarnas problemformulering och att företag kommer att ingå i projekten. Som framgår av propositionen bör ansökningar om forskningsmedel inom strategiska områden av betydelse för näringslivet beskriva bl.a. förutsättningar för nyttiggörande samt forskningens betydelse för näringslivets långsiktiga utveckling.

Vinnova har i oktober 2008 fått i uppdrag att planera ett program för fordonsforskning. Under förutsättning av näringslivets medfinansiering uppgår de statliga medlen till 450 miljoner kronor årligen. Därtill har riksdagen i december 2008 beslutat i enlighet med propositionen *Staten som huvudman för bolag med verksamhet avseende forskning och utveckling och annan verksamhet inom fordonsklostret m.m.* (prop. 2008/09:95, bet. 2008/09:FiU19, rskr. 2008/09:144). Regeringen bemyndigas därmed att i

aktiebolagsform bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet och annan verksamhet inom fordonsklustret samt att göra kapitaltillkott till nämnda bolag med 3 miljarder kronor.

Regeringen anger att lärosäten med innovationskontor även ska verka för att forskningsresultat tillkomna vid lärosäten utan sådana innovationskontor kommer till nytta. Detta är även en förutsättning för att de angivna lärosätena ska tilldelas stödresurser för nyttiggörande av forskningsresultat. Enligt utskottets mening finns det skäl för att inrätta ytterligare ett innovationskontor utöver de sju som föreslås i propositionen. Det finns ett värde i att ett av innovationskontoren förläggs till ett ungt universitet med en annan inriktning på sin forskning. Detta innovationskontor bör tillföras resurser inom ramen för den särskilda satsningen på lärosätens nyttiggörande av forskningsresultat. Samtliga innovationskontor ska samverka med övriga lärosäten så att även forskning vid dessa ges likvärdigt stöd.

Utskottet ser inte behovet av en årlig innovationspolitisk skrivelse. Resultatet av innovationspolitiken redovisas bl.a. i regeringens budgetpropositioner.

Regeringen framhåller i propositionen att betydelsefulla steg har tagits i riktning mot en fri tillgång till vetenskaplig information, s.k. open access. I Sverige har Berlindeklarationen om open access skrivits under av bl.a. Vetenskapsrådet, Kungl. biblioteket och Kungl. Vetenskapsakademien. Kungl. biblioteket stöder den elektroniska publiceringen vid svenska universitet och högskolor inom ramen för ett webbprojekt som genomförs i samarbete med Sveriges universitets- och högskoleförbund, Vetenskapsrådet, Kungl. Vetenskapsakademien och Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling. Regeringen nämner också de slutsatser om vetenskaplig information som Europeiska unionens råd antog i november 2007. Utskottet är positivt inställt till den fortlöpande och gradvisa utveckling som innebär att en större andel vetenskaplig information görs fritt tillgänglig.

Utskottet anser att propositionens förslag syftar till att samtidigt värna akademiska värden och att öka forskningens nyttiggörande och kommersialisering. Forskningens frihet stärks bl.a. genom den kraftiga ökning av resurser som kommer att tillföras svensk FoU perioden 2009–2012, genom ett ökat forskarinflytande inom Vetenskapsrådets ämnesråd och genom aviserade förändringar när styrelseledamöter till forskningsstiftelserna utses. Propositionen innehåller ett flertal förslag som syftar till att forskningsresultat ska leda till nyföretagande, jobb och ekonomisk tillväxt, bl.a. ändringen av högskolelagen samt stödresurser till lärosätena för nyttiggörande av forskningsresultat.

Utskottet anser att bl.a. den föreslagna ändringen av högskolelagen (1992:1434) kan bidra till att forskningsrön kommuniceras och omsätts i praktisk handling, såväl inom transport- och kommunikationsområdena som inom andra forskningsområden.

Liksom regeringen ser utskottet skäl för att såväl behålla som avskaffa lärarundantaget. Som framgår av propositionen har många lärosäten i dagsläget inte system och kompetens att ta över ansvaret för kommersialisering när det gäller t.ex. patentering och licensiering. Utskottet delar uppfattningen att ett antal frågor och förutsättningar bör klaras ut innan slutlig ställning kan tas till lärarundantaget. Regeringen avser att återkomma i frågan om att lärare vid högskolan bör ha en skyldighet att underrätta sin arbetsgivare om en patenterbar uppfinning som han eller hon gjort.

Utskottet delar uppfattningen att kontakter mellan forskare och politiker är viktiga. Ansvaret för att sprida forskningsresultat ligger hos forskningsfinansierande myndigheter, universitet och högskolor samt den enskilda forskaren. Utskottet utgår ifrån att kommunikationen mellan beslutsfattare och forskare stöds av dessa aktörer. I sammanhanget kan uppmärksammas den verksamhet som Vetenskapsrådet bedriver för att stimulera kommunikationen mellan forskare och riksdagsledamöter.

Industriforskningsinstitutet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bemyndigar regeringen att bilda ett nytt holdingbolag genom ombildning av Ireco Holding AB och att avyttra statens aktier i SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB. Riksdagen godkänner ändring av bolagsordningen för SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB.

Propositionen

För att samordna och utveckla statens ägarintressen i industriforskningsinstitutet föreslås i propositionen att riksdagen bemyndigar regeringen att bilda ett nytt holdingbolag genom ombildning av Ireco Holding AB. Bolagets syfte ska inte vara att bereda vinst åt aktieägaren. Vidare ska bolaget ta fram och löpande utveckla kriterier för fördelning av institutens strategiska kompetensutvecklingsmedel. Fördelningen ska i huvudsak utgå från institutens omsättning och då särskilt den näringslivsrelaterade omsättningen. Holdingbolagets uppgift ska vara att företräda staten som ägare i industriforskningsinstitutet och att skapa goda förutsättningar för institutens utveckling.

Vidare föreslås att riksdagen bemyndigar regeringen att avyttra statens aktier i SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB. Bemyndigandet gäller även vissa villkor vid avyttringen. Enligt regeringens bedömning är det nödvändigt att det enskilt största institutet, SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB, integreras i den nya institutsstrukturen. Åtgärden bedöms ha positiva effekter för såväl koncernen i sin helhet som för SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB.

För att statliga forskningsinstitut ska kunna få finansiering från EU:s ramprogram måste de uppfylla kriterierna för en forskningsorganisation. I sådana fall kan upp till 75 % av forsknings- eller utvecklingsverksamheten finansieras av EU. Kriterierna innebär bl.a. att eventuell vinst inte delas ut utan behålls inom verksamheten. Regeringen föreslår därför att bolagsordningen i SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB ska kompletteras så att aktierna inte medför rätt till utdelning. Bolagets vinst ska, i den mån den inte reserveras, användas för att främja bolagets ändamål.

Regeringen bedömer att anslaget för institutens strategiska kompetensmedel m.m. bör öka med totalt 200 miljoner kronor åren 2009–2012.

Näringsutskottets yttrande

Näringsutskottet tillstyrker propositionens förslag gällande industriforskningsinstitutet. Enligt näringsutskottet innebär förslagen att institutets kompetens stärks, liksom deras förmåga till samverkan med näringsliv och lärosäten. Genom att ett nytt holdingbolag bildas kan statens ägarintressen samordnas och utvecklas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen ger regeringen de föreslagna bemyndigandena gällande Ireco Holding AB och SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB. Vidare föreslår utskottet att riksdagen godkänner regeringens förslag om ändring av bolagsordningen för SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB.

Utskotten anser, i likhet med näringsutskottet, att regeringens förslag stärker institutets kompetens samt deras förmåga till samverkan med näringsliv och lärosäten. Som framgår av propositionen bör målet med den nya institutsstrukturen vara att den utgör en ledande samarbetspartner i norra Europa för näringslivet inom behovsmotiverad forskning och utveckling.

Utskottet instämmer i vad regeringen anför om vikten av att det enskilt största institutet, SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut, ska integreras i den nya strukturen. Vidare bör bolagsordningen för SP ändras så att bolagets vinst, i den mån den inte reserveras, ska användas för att främja verksamheten i bolaget.

Organisationen för forskningsfinansiering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om organisationen för forskningsfinansiering.

Jämför reservationerna 24 (mp), 25 (s, mp) och 26 (v).

Propositionen

Regeringen bedömer att de fyra forskningsfinansiärerna Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas) samt Verket för innovationssystem (Vinnova) bör få i uppdrag att bilda en samordningsgrupp bestående av myndighetscheferna. I gruppen bör gemensamma strategiska analyser samt gemensamma program och utlysningar behandlas.

Vidare bedömer regeringen att Vinnovas uppgift bör utökas så att myndigheten i fortsättningen ska främja hållbar tillväxt genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem. Den hittillsvarande begränsningen till teknik, transport, kommunikation och arbetsliv tas följaktligen bort.

Regeringen menar att ämnesrådet för medicin inom Vetenskapsrådet bör ombildas till ett ämnesråd för medicin och hälsa. Ämnesrådet för medicin och hälsa bör ha i uppgift att närmare koppla forskning inom medicin och vård till sjukvårdens samt industrins behov.

Inom Vetenskapsrådet bör ett råd för forskningens infrastruktur bildas. Hittills har en kommitté inom rådet behandlat ansökningar om stöd för infrastruktur, men Vetenskapsrådets styrelse har fattat de formella besluten om stöd.

Den utbildningsvetenskapliga kommittén bör finnas kvar inom Vetenskapsrådet. Regeringen menar att föresatsen att bygga upp utbildningsvetenskap till ett forskningsområde av högsta vetenskapliga kvalitet ännu inte uppnåtts.

Motionerna

Socialdemokraterna menar i motion 2008/09:Ub6 yrkande 17 att det är anmärkningsvärt att regeringen avstår från att komma med förslag om att stärka den utbildningsvetenskapliga forskningen. För att Sverige ska ha en förskola, skola och vuxenutbildning i världsklass krävs att undervisningen och de pedagogiska metoderna står på vetenskaplig grund. Socialdemokraterna vill därför att den utbildningsvetenskapliga kommittén inom Vetenskapsrådet ombildas till ett eget ämnesråd som tillförs 100 miljoner kronor i ökade anslag.

Även Miljöpartiet anser i motion 2008/09:Ub8 yrkande 10 att den utbildningsvetenskapliga kommittén bör omvandlas till ett ämnesråd. Ett ämnesråd skulle mera effektivt bidra till utbildningsvetenskapens utveckling.

Vänsterpartiet skriver i motion 2008/09:Ub5 yrkande 18 att Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas) bör överta uppdraget att finansiera utbildningsvetenskaplig forskning. Vetenskapsrådets medel inom området bör därför överföras till Fas.

Vidare menar Vänsterpartiet att kravet på lärosätena att medfinansiera projekt beviljade av utbildningsvetenskapliga kommittén bör tillämpas strikt (yrkande 14). Partiet anser även att kravet på samverkan mellan minst ett universitet och minst en högskola vid projekt beviljade av utbildningsvetenskapliga kommittén bör fortsätta att gälla (yrkande 16). Vänsterpartiet framhåller vidare att ämnesråden inom Vetenskapsrådet, men även de andra statliga forskningsfinansiärerna, måste ta ansvar för forskning som har anknytning till utbildningsvetenskap (yrkande 17).

Miljöpartiet skriver i motion 2008/09:Ub8 yrkande 9 att en mindre andel av medlen till Vetenskapsrådet bör fördelas direkt till ämnesråden och en större andel fördelas till anslagsposten Övrig forskningsfinansiering. Åtgärden skulle ge rådets styrelse större möjligheter att stödja tvärvetenskapliga projekt eller göra andra strategiska övervägningar.

Enligt motion 2008/09:Ub7 (s) yrkande 2 är det viktigt att Vinnovas utvidgade uppdrag inte påverkar transportforskningen negativt. Transportforskningen är, enligt motionärerna, strategiskt viktig för att uppnå transportpolitikens mål. Enligt yrkande 3 bör Transam, som är transportforskningens samordnare, ges ytterligare uppdrag. Utan tydlig fokusering, samordning och ansvarsfördelning kan de ekonomiska medel som fördelas till transportforskning bli felaktigt nyttjade.

I motion 2008/09:Ub203 (m) anförs vikten av den offentligt finansierade forskningens oberoende. Motionärerna föreslår att regeringen intar ett förhållningssätt som i regleringsbrev, eller genom andra direktiv, uttryckligen förbjuder en otillbörlig och förutfattad ideologisk påverkan på forskare.

Enligt motion 2008/09:Ub285 (m) yrkandena 1–2 bör forskningsstiftelsernas styrelser åter få i uppgift att utse nya ledamöter utan påverkan från regeringen. Detta fordrar att 6 kap. 4 a § stiftelselagen avskaffas och att stiftelseförordnandena ändras. I yrkande 3 anförs att skyddet för stiftelser från politiska ingrepp bör ses över. Vidare framhålls i yrkande 4 att riksdagen bör ta tydlig ställning för att de forskningsfinansierande myndigheterna ska stå såväl formellt som reellt oberoende av den politiska makten. Fri forskning möjliggör kritisk granskning av den politiska makten samtidigt som den är en garant för hög kvalitet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Regeringen anger i propositionen att Vetenskapsrådets styrelse bör ha uppgiften att samordna satsningar mellan de olika ämnesråden, men också ha ansvar för att besluta om medel från de olika ämnesråden till särskilda gemensamma satsningar och program. Styrelsen bör vidare ha som uppgift att göra strategiska överväganden om vilka områden som behöver stöd, dels utifrån vetenskapliga kriterier, dels utifrån samhällets och näringslivets behov av grundforskning inom strategiskt viktiga områden.

Utskottet anser att Vetenskapsrådets finansiering av utbildningsvetenskap med inriktning mot skola och lärarutbildning även i fortsättningen bör hanteras av den utbildningsvetenskapliga kommittén. I likhet med regeringen har utskottet erfarit att forskningen hittills inte bedömts hålla den kvalitet som eftersträvats. En fortsatt finansiering via den utbildningsvetenskapliga kommittén ger förutsättningar för forskningsområdets utveckling. Det kan finnas skäl att återkomma till frågor som rör den utbildningsvetenskapliga forskningen.

Av Vetenskapsrådets regleringsbrev framgår att en utgångspunkt vid fördelning av medel för utbildningsvetenskaplig forskning bör vara att delta-
gande lärosäten tillsammans satsar egna resurser motsvarande minst en tredjedel av de medel som beviljats avseende sådan forskning. Medfinansieringen kan inkludera befintlig forskning, om den kan kopplas till utbildningsvetenskapliga projekt. Vidare ska medlen för utbildningsvetenskaplig forskning huvudsakligen användas till forskning i nära anslutning till lärarutbildning inom vilka universitet och högskolor ska samverka.

Utskottet befarar inte att transportforskningen kommer att påverkas negativt av att Vinnovas uppdrag vidgas. Av propositionen framgår att det vidgade uppdraget inte bör innebära väsentliga förändringar av den inriktning Vinnova har i dag samt att det finns skäl för myndigheten att fokusera sina satsningar. I sammanhanget kan framhållas att transportforskningen tillförs 160 miljoner kronor under perioden 2009–2012 för strategiska forskningssatsningar. Utskottet bedömer att Transam kommer att delta i arbetet med dessa satsningar.

Utskottet förordar inte att regeringen i regleringsbrev eller genom andra direktiv uttryckligen ska förbjuda otillbörlig och förutfattad ideologisk påverkan på forskare från politiker och förvaltande myndigheter. Utskottet delar motionärernas uppfattning att forskningens oberoende ska värnas men vill framhålla betydelsen av att myndigheter och politiker deltar i diskussioner om forskning och forskningspolitik samt svårigheten med att avgöra vad som ska definieras som otillbörlig ideologisk påverkan. Utskottets bedömning är att en öppen och fortlöpande diskussion om forskning där olika aktörer deltar är den bästa garantin för en fri och oberoende forskning.

Regeringen anser att stiftelseförordnandena för de s.k. forskningsstiftelserna bör ändras så att de inte längre anger att samtliga styrelseledamöter i stiftelserna ska utses av regeringen. Förändringen kräver att den riksdagsbindning som gjordes efter förslag i propositionen *Forskning och samhälle*

(prop. 1996/97:5, bet. 1996/97:UbU3, rskr. 1996/97:99) upphävs. Regeringen har för avsikt att remittera ett sådant förslag och då också redogöra för hur ledamöter till forskningsstiftelsernas styrelser bör utses i stället. Därefter avser regeringen att återkomma till riksdagen i frågan.

Utskottet instämmer i värdet av att forskningsfinansieringen såväl formellt som reellt står fri från politisk påverkan, men framhåller att de forskningsfinansierande myndigheterna inom ramen för de medel som statsmakterna tilldelar dem beslutar självständigt om den närmare fördelningen av resurser. I propositionen aviserar regeringen, som nämnts ovan, ändringar vid utseende av styrelseledamöter i forskningsstiftelserna. Därtill planerar regeringen ett ökat forskarinflytande vid utseende av ledamöter i ämnesråden inom Vetenskapsrådet.

Strukturfrågor inom medicinsk forskning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om strukturfrågor inom medicinsk forskning.

Jämför reservation 27 (s, v, mp).

Propositionen

Regeringen menar att en stark klinisk forskning är en förutsättning för en evidensbaserad och kunskapsstyrd hälso- och sjukvård av hög kvalitet. Samtidigt har en rad utredningar och rapporter under de senaste tio åren visat att förutsättningarna för den kliniska forskningen i Sverige har försämrats och att svensk medicinsk forskning har förlorat i kvalitet i jämförelse med andra länder under de senaste decennierna.

För att stärka den kliniska forskningen bedömer regeringen att utbildning på forskarnivå bör organiseras i form av nya kliniska forskarskolor. Medel för kliniska forskarskolor bör utlysas i konkurrens och fördelas efter kvalitetskriterier till universitet med klinisk forskning.

Regeringen betonar vikten av att kvalitet är vägledande för hur de s.k. ALF-medlen för klinisk forskning fördelas och att medlen fördelas i konkurrens inom varje landsting. Vetenskapsrådet bör därför få i uppdrag att utveckla ett system för uppföljning och utvärdering av klinisk forskning som finansieras helt eller delvis med ALF-medel.

Förutom ovanstående innehåller propositionen andra satsningar som gäller den medicinska och kliniska forskningen. Genom satsningar på strategiska forskningsområden fördelas förstärkta resurser för klinisk forskning inom ett antal olika områden. Vidare presenteras en satsning på forskningsinfrastruktur, bl.a. biobanker.

Ämnesrådet för medicin inom Vetenskapsrådet ombildas till ett ämnesråd för medicin och hälsa, vilket får till uppgift att närmare koppla forskning inom medicin och vård till sjukvårdens och industrins behov.

Motionerna

Socialdemokraterna menar i motion 2008/09:Ub6 yrkande 13 att det behövs en nationell överenskommelse om den medicinska forskningen. Staten bör därför ta initiativ till överläggningar mellan berörda parter om forskningens roll, villkoren inom vården samt vilket åtagande och ansvar som varje part ska ha.

Även Vänsterpartiet anför i motion 2008/09:Ub5 yrkande 7 behovet av en nationell överenskommelse om den kliniska forskningen. För att stärka den kliniska forskningen behövs ett mer långsiktigt synsätt och agerande.

För att den svenska vården ska kunna fortsätta utvecklas krävs enligt motion 2008/09:So524 (s) yrkande 4 att förutsättningarna för klinisk forskning och prövning förbättras.

Vikten av goda förutsättningar för klinisk forskning och cancerforskning framhålls i motion 2008/09:Ub528 (kd). Motionären framhåller särskilt att kliniska prövningar även i fortsättningen måste kunna genomföras i Sverige.

Enligt motion 2008/09:Ub445 (m, kd) behövs en översyn av lämpligheten i att statliga myndigheter utkräver ekonomisk ersättning för att distribuera statistik till kliniska forskare. Statliga myndigheter och bolag borde se som sin uppgift att, inom ramen för sitt uppdrag, bidra med de statistiska underlag som offentligt finansierad forskning behöver.

Socialutskottets yttrande

Enligt socialutskottet är en stark klinisk forskning en förutsättning för en evidensbaserad och kunskapsstyrd hälso- och sjukvård präglad av hög kvalitet. Utskottet välkomnar därför att propositionen tar ett samlat grepp om den medicinska forskningen. I sammanhanget uppmärksammas även den föreslagna ändringen av högskolelagen som innebär att högskolorna ska verka för att forskningsresultat ska komma till nytta.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Samarbetet mellan staten och landstingen när det gäller medicinsk utbildning och klinisk forskning regleras i det s.k. ALF-avtalet. Utskottet förordar inte någon ytterligare överenskommelse om den kliniska forskningen med berörda parter. Vidare anser utskottet att propositionens förslag om bl.a. forskarskolor och utvärdering av forskning som finansieras via ALF-medel på ett påtagligt sätt förbättrar förutsättningarna för klinisk forskning

och prövning. Även förutsättningarna för cancerforskning stärks, inte minst genom den strategiska forskningssatsning på 70 miljoner kronor som aviseras åren 2010–2012.

Utskottet anser det inte vara orimligt att statliga myndigheter begär ekonomisk ersättning för att distribuera vissa statistiska underlag till forskare. Den officiella statistik som SCB producerar publiceras på myndighetens webbplats. Finns inte den statistik som efterfrågas kan myndigheter, organisationer, företag, utredare, forskare m.fl. beställa specialbearbetningar av den befintliga statistiken eller insamling av nya data. SCB utför sådana beställningar som uppdrag. Statistiska centralbyrån (SCB) ska enligt verkets instruktion (2007:762) ta betalt för uppdrag. Av myndighetens årsredovisning för 2007 framgår att det ekonomiska målet för den avgiftsbelagda verksamheten är full kostnadstäckning. Eventuella registerdata som ingår i ett uppdrag och är framtagna med anslagsmedel är dock redan grundfinansierade och ingår inte i självkostnaden, dvs. informationen i registret är avgiftsfri.

Infrastruktur för forskning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om infrastruktur för forskning.

Jämför reservationerna 28 (s) och 29 (v).

Propositionen

Regeringen menar att beslut om medel för forskningens infrastruktur bör tas av den instans där kompetensen finns och att Vetenskapsrådets organisation på området bör formaliseras ytterligare. Regeringen anser därför att det inom Vetenskapsrådet, fr.o.m. den 1 januari 2010, bör finnas ett råd för forskningens infrastruktur.

Regeringen bedömer att Vetenskapsrådets medel för forskningens infrastruktur bör öka med 150 miljoner kronor 2009–2012. Medlen bör öka med 100 miljoner kronor 2009 och med ytterligare 50 miljoner kronor 2012.

Regeringen avser att i en tilläggsbudget för 2009 föreslå att medlen för infrastruktur för forskning till Vetenskapsrådet ökar med ytterligare 150 miljoner kronor att användas för en del av finansieringen av ett eventuellt värdskap för European Spallation Source (ESS).

Vidare bör Vetenskapsrådet, menar regeringen, avsätta ytterligare medel till stora infrastruktursatsningar av sådana medel som står till styrelsens förfogande. Rådet bör särskilt uppmärksamma behovet inom de strategiska forskningsområdena.

Motionerna

Socialdemokraterna anser i motion 2008/09:Ub6 yrkande 18 att satsningar på forskningens infrastruktur är en av statens kärnuppgifter inom forskningsområdet och samtidigt avgörande för ambitionen att stärka svensk forskning. Socialdemokraterna vill därför öka medlen till forskningens infrastruktur med 475 miljoner kronor perioden 2009–2012 jämfört med regeringens förslag. Vidare bör Vetenskapsrådet få i uppdrag att utreda hur den nationella infrastrukturen kan stärkas.

I motion 2008/09:Ub566 (s) yrkande 1 anförs att riksdagen bör uttala sitt fortsatta stöd för byggande och placering av European Spallation Source (ESS) i Lund. Anläggningen skulle få central betydelse för flera strategiska forskningsområden. Enligt yrkande 2 bör riksdagen begära en redovisning av hur en flerårig investeringsplan för anläggningen Max IV ska utformas. Max IV och EES skulle tillsammans skapa en utomordentligt värdefull forskningsmiljö.

Även i motion 2008/09:Ub457 (m) yrkandena 1–2 anförs att Sverige bör fortsätta att arbeta för att såväl ESS som Max IV byggs i Sverige.

Vänsterpartiet framhåller i motion 2008/09:Ub5 yrkande 11 vikten av infrastruktur för genusforskning. I samband med att Vetenskapsrådet överväger satsningar på biobanker, register och databaser bör därför genusvetenskapens behov beaktas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Utskottet stöder förslaget om att bilda ett råd för forskningens infrastruktur inom Vetenskapsrådet. Tillsammans med de nya resurser som ställs till förfogande kommer det nya rådet att vara en viktig aktör i arbetet med att skapa goda förutsättningar för svensk forskning. Som regeringen anför bör även Vetenskapsrådets styrelse avsätta ytterligare medel till stora infrastruktursatsningar.

Regeringen har sedan tidigare meddelat att den arbetar för att förlägga European Spallation Source (ESS) till Lund. Regeringen har i en inbjudan till övriga europeiska länder om att delta i konstruktionen av ESS i Lund meddelat sin avsikt att finansiera 30 % av projektet.

En särskild förhandlare har i december 2008 utsetts av regeringen för att ta fram ett underlag för ett beslut om finansiering av anläggningen Max IV. Förhandlaren ska samråda med representanter för forskningsfinansiärer, universitet, näringsliv och andra berörda instanser. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2009.

Utskottet anser att det bör ankomma på Vetenskapsrådet att besluta om eventuella förstärkningar av infrastrukturen för genusforskning. Utskottet noterar att på uppdrag av Vetenskapsrådet har en särskild utredare under 2008 presenterat en översiktlig kartläggning och analys av befintliga arkiv

och söksystem av relevans för genusforskning. Fokus ligger på de offentliga arkiven. En särskild tonvikt läggs på tillgänglighetsproblem, och utredaren lägger fram förslag till förbättringar.

Internationellt forskningssamarbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om internationellt forskningssamarbete.

Jämför reservation 30 (s).

Motionerna

Socialdemokraterna föreslår i motion 2008/09:Ub6 yrkande 20 att det ska etableras ett nationellt centrum för kompetensuppbyggnad och rådgivning till svenska forskningsfinansiärer för att stödja forskningens internationalisering. Målsättningen är att öka antalet svenska forskare som deltar i europeiska forskningsprojekt och att mer av EU:s forskningsmedel allokeras till projekt med svenska deltagare. Vidare bör regeringen utreda former och förutsättningar för ett ökat nationellt ansvarstagande för medfinansiering av EU-projekt. Socialdemokraterna vill anslå totalt 120 miljoner kronor för internationaliseringsarbete perioden 2009–2012.

Betydelsen av ett ökat svenskt deltagande i EU:s ramprogram betonas i motionerna 2008/09:Ub584 (m) och 2008/09:Ub530 (kd). Samtidigt påpekas att det ofta saknas medel för de merkostnader som EU-projekt innebär, varför motionärerna föreslår en särskild fond för medfinansiering.

I motion 2008/09:Ub3 (s) anförs att regeringen bör markera betydelsen av samarbetet University of the Arctic. Nämnda samarbete förbättrar människors möjligheter att ta del av högre utbildning i den arktiska regionen, stärker de arktiska folkens gemensamma identitet och utvecklar kunskap inom specifikt arktiska forskningsområden.

För att stärka utvecklingen i gränsregioner bör regeringen, enligt motion 2008/09:Ub349 (m) yrkande 1, verka för att anslag från det nordiska forskningssamarbetet (Nordforsk) ska kunna användas i forskningsprojekt som enbart omfattar två länder. I dag måste deltagare från tre nordiska länder ingå i projekt som tilldelas medel. Forskningen i Öresundsregionen har finansieringsproblem som på det här viset skulle lösas. Enligt yrkande 2 bör regeringen se över vilka andra hinder som kan finnas för utvidgat forskningssamarbete i gränsregionerna.

I motion 2008/09:Ub340 (c, kd) framförs att regeringen bör se över möjligheten att Sverige och Finland tillsammans avsätter resurser för forskning och innovationer. Motionärerna menar att 2009 är ett lämpligt år för ett sådant samarbete eftersom länderna då uppmärksammar att det är 200 år sedan Finland skildes från Sverige.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Utskottet anser inte att det behöver skapas ett nationellt centrum för rådgivning till svenska forskningsfinansiärer om internationellt forskningssamarbete. Forskningsråden och Vinnova har i regleringsbrev för 2009 återrapporteringskrav gällande europeiskt och internationellt FoU-samarbete. Utskottet vill även framhålla att Europaprogrammen, som är en del av Vinnovas verksamhet, omfattar information och rådgivning om EU:s forskningsprogram. Man ger bl.a. råd om programmens innehåll, regler för deltagande, ansökan, partnersökande, kontraktsskrivning m.m.

Utskottet förordar inte en särskild fond för medfinansiering av EU-projekt eller att särskilda medel avsätts för forskningssamarbete med exempelvis Finland. Såväl universitet och högskolor som forskningsinstitutet tillförs betydande resurser i propositionen. Utskottet utgår ifrån att universitet och högskolor tar sitt ansvar för medfinansiering så att svenska forskare kan delta i EU-projekt. Inom flertalet av de strategiska områden som anges i propositionen görs internationella satsningar, inte minst inom EU:s ramprogram, vilket skapar möjligheter för samarbeten.

Internationella samarbeten är enligt utskottets mening avgörande för den svenska forskningens utveckling. Liksom regeringen vill utskottet understryka vikten av att samtliga lärosäten och forskningsfinansiärer har en strategi för internationell samverkan. De svenska lärosäten som deltar i exempelvis University of the Arctic bör dock själva fatta beslut om prioriteringar och initiativ.

Vad gäller anslag från det nordiska forskningssamarbetet (Nordforsk) finner utskottet ett mervärde i att åtminstone tre länder finns representerade i sådana projekt. Inte heller är utskottet berett att tillstyrka motionsyrkandet om att regeringen bör se över vilka eventuella andra hinder som kan finnas för utvidgat forskningssamarbete i gränsregionerna. Som utskottet anför ovan innehåller propositionen betydande resurstillskott som kan användas för att intensifiera det internationella forskningssamarbetet, exempelvis i Öresundsregionen.

Forskare och forskarutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om forskare och forskarutbildning.

Jämför reservationerna 31 (s) och 32 (s).

Motionerna

Socialdemokraterna framhåller i motion 2008/09:Ub6 yrkande 8 vikten av yngre forskares trygghet och möjligheter till fortsatt forskning och meritering. Otrygg finansiering och otydliga karriärvägar riskerar att många, framför allt kvinnor, väljer bort en akademisk karriär. Socialdemokraterna vill därför tillföra de statliga forskningsråden och Vinnova 400 miljoner kronor för utlysning av fler meriteringstjänster.

Enligt motion 2008/09:Ub369 (s) yrkande 1 bör den studiesociala situationen för doktorander ses över. Lika många kvinnor som män påbörjar doktorandutbildning, men betydligt fler män tar doktorsexamen. Trygghetssystemens utformning gör att många kvinnor har svårt att kombinera möjligheten att skaffa barn med att doktorera.

Det bör, enligt motion 2008/09:Ub384 (m) yrkande 1, införas lagstiftningskrav på att forskare, med undantag för utländska gästforskare, ska dokumentera sin förmåga att kunna tala om sitt ämne på svenska. Motionären menar att forskare måste kunna delta i samhällsdebatten. Även utvecklingen av vetenskaplig terminologi kräver att svenska används vid seminarier och föreläsningar. Enligt yrkande 2, samma motion, bör det införas krav i berörd lagstiftning på att en doktorsavhandling skriven på annat språk än svenska ska innehålla en svensk sammanfattning. Åtgärden motiveras bl.a. av att universitet och högskolor ska kunna uppfylla sin samverkansuppgift.

Behovet av bättre villkor vid forskarstudier anförs i motion 2008/09:Ub567 (kd). På sikt måste utbildningsbidrag ersättas av fast anställning och stipendiefinansiering avskaffas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Enligt regeringen är avsknaden av ett tidigt och tydligt karriärsteg som kan sökas i konkurrens ett allvarligt hot mot den långsiktiga kvaliteten i högre utbildning och forskning. Arbetsgivarverket och de statsanställdas huvudorganisationer har i september 2008 ingått ett avtal om tidsbegränsad anställning som postdoktor. En person kan anställas som postdoktor i högst två år enligt avtalet, men anställningen får förlängas om det finns särskilda skäl. Regeringen avser att återkomma med anledning av Befattningsutredningens förslag (SOU 2007:97) i en kommande proposition. Utskottet anser inte att riksdagen bör föregripa regeringens beredning.

Utskottet förordar inte en översyn av den studiesociala situationen för doktorander. De rapporter som bl.a. Högskoleverket tar fram ger underlag för bedömning av svensk forskarutbildning. I Högskoleverkets rapport Doktorandspiegeln (2008:23 R) redovisas resultat från en enkätundersökning som skickats ut till över 10 000 doktorander. Enkäten innehåller bl.a. frågor om familj, sjukskrivningar och negativ särbehandling. Utskottet avser att följa den studiesociala situationen för doktorander.

Utskottet förordar inte lagstiftning om att forskare ska kunna tala om sitt ämne på svenska eller om att det ska finnas krav på svenska sammanfattningar av avhandlingar skrivna på andra språk. Utskottet vill dock betona att universitet och högskolor redan i dag har möjlighet att för sin egen verksamhet besluta om krav på svenska sammanfattningar, exempelvis av examensarbeten och avhandlingar. Att högskolan ska samverka med och informera det omgivande samhället är fastställt i 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434). Ansvaret för att sprida forskningsresultat ligger hos de forskningsfinansierande myndigheterna, lärosätena och den enskilde forskaren.

Finansiering av forskarutbildning genom utbildningsbidrag och stipendier behandlades av utskottet i betänkande 2007/08:UbU5. Utskottet ansåg bl.a. att det är förenat med betydande kostnader att avskaffa stipendiefinansiering och utbildningsbidrag inom forskarutbildningen. Vad gäller utbildningsbidraget påpekade utskottet att det ger ett visst skydd vid t.ex. sjukdom och föräldraskap, samtidigt som innehavaren har rätt till anställning som doktorand när två års utbildningstid återstår.

Forskning inom vissa områden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om forskning inom vissa områden.

Jämför reservationerna 33 (s), 34 (v), 35 (mp), 36 (s), 37 (v), 38 (s, v, mp), 39 (v), 40 (mp), 41 (v), 42 (v), 43 (mp) och 44 (s, v, mp).

Motioner

Socialdemokraterna menar i motion Ub6 yrkande 14 att regeringens förslag till finansiering av arbetslivsforskning är otillräckligt. Partiet menar dock att enskilda lärosäten, inom ramen för sina ökande anslag, bör kunna prioritera tvärvetenskap och arbetslivsforskning. Socialdemokraterna vill tillskjuta 20 miljoner kronor till ett forskningsprogram om kvinnors arbetsmiljö. Vidare anser man att arbetslivsforskningens strukturer bör ses över.

I motion 2008/09:Ub411 (s) anføres behovet av ett centrum för hälsa i arbetslivet. Motionärerna menar att Kungliga tekniska högskolan, Stockholms universitet och Karolinska Institutet bör utgöra stommen i en sådan centrumbildning.

Vänsterpartiet skriver i motion 2008/09:Ub5 yrkande 12 att det behövs en ny struktur för arbetslivsforskningen där arbetsmarknadens parter kan bidra med kunskap om viktiga forskningsområden. Man stöder därmed det förslag till ny struktur som LO, TCO och Saco har lagt fram.

Miljöpartiet menar i motion 2008/09:Ub8 yrkande 13 att Arbetslivsinstitutet bör återinrättas. Forskarna på institutet producerade forskning som hade såväl hög kvalitet som samhällsrelevans. I yrkande 14 stöder Miljöpartiet regeringens satsning på arbetslivsforskning via Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas), men menar att satsningen bör höjas till totalt 40 miljoner kronor.

Socialdemokraterna skriver i motion 2008/09:Ub589 yrkande 13 att skolans undervisning måste stå på vetenskaplig grund. Skolforskningen behöver utvecklas i omfång samtidigt som kunskapsöverföringen till skolans verksamhet förbättras.

Även i motion 2008/09:Ub598 yrkande 10 framhåller Socialdemokraterna att det behövs en förstärkning av den utbildningsvetenskapliga forskningen. Det behövs mer praxisnära forskning där disputerade lärare bedriver forskning parallellt med undervisning i skola och förskola. Socialdemokraterna vill även pröva möjligheten att skapa ett institut för skolforskning, med uppgift att främja kunskapsbildning om lärande och undervisning.

I motion 2008/09:Ub599 yrkande 9 anför Socialdemokraterna behovet av mer forskning om matematikdidaktik. Även spridningen av nationella och internationella forskningsresultat på området behöver förbättras.

Enligt motionerna 2008/09:Ub251 (s) och 2008/09:Ub467 (s) yrkande 3 behövs det forskning om effektiva metoder för skolans sex- och samlevnadsundervisning. Exempelvis krävs kunskap om vilka undervisningsmetoder som används och deras inflytande på elevers tankar om sexualitet och samlevnad.

Vänsterpartiet menar i motion 2008/09:Ub5 yrkande 15 att det bör tillsättas en utredning om forskning och forskarutbildning i anslutning till lärarutbildningen. Forskning är en förutsättning för en vetenskapligt grundad lärarutbildning. Enligt yrkande 19, samma motion, behövs strukturer som främjar integration mellan forskning, utbildning och pedagogisk verksamhet. Regeringen bör därför ge Högskolverket i uppdrag att i samverkan med andra berörda parter utforma mötesverksamhet för forskare och yrkespraktiker.

Miljöpartiet anser i motion 2008/09:Ub495 att utbildningsvetenskapliga kommittén vid Vetenskapsrådet bör få i uppdrag att årligen sammanställa en kunskapsöversikt om resultat från nationell och internationell pedagogisk forskning. Man vill därmed säkerställa att svensk skolpolitik står på vetenskaplig grund.

Enligt motion 2008/09:Ub288 (s) bör något av landets lärosäten få i uppdrag att upprätta ett innovations- och kompetenscentrum med forskning om tillgänglighet för personer med funktionshinder. Ett centrum skulle skapa förutsättningar för ett intensifierat tillgänglighetsarbete.

I motion 2008/09:Ub418 (s) anför behovet av ökad forskning inom geriatrik. Det behövs mer kunskap om åldrande och äldres sjukdomar och bättre möjligheter att samlat möta de äldres vårdbehov.

Enligt motion 2008/09:Fi218 (fp) yrkande 2 bör det genomföras en satsning på forskning om äldre och åldrande som har genusperspektiv. Mer kunskap behövs om läkemedelsbehandling, äldres sexualitet, våld mot äldre, äldre invandrare och äldre med funktionshinder.

Vänsterpartiet framhåller i motion 2008/09:Ub5 yrkande 9 att genusforskningen dels har byggt upp och konsoliderat ett eget forskningsfält, dels har förnyat traditionella ämnen bl.a. medicin och naturvetenskap. En omfattande teoriutveckling har skett där frågor om kön behandlats tillsammans med klass, sexualitet och etnicitet. Vänsterpartiet anser att av Vetenskapsrådets ökade anslag bör ytterligare 10 miljoner kronor gå till utlysningar för genusforskning. Vidare bör, enligt yrkande 10 samma motion, 20 miljoner kronor av Vetenskapsrådets medel användas för utlysning av ytterligare 12 genusprofessorer.

Även Miljöpartiet förordar i motion 2008/09:Ub8 yrkande 12 en särskild satsning på genusforskning genom Vetenskapsrådet. Eftersom genusforskningen inte har prioriterats högre på lärosätena bör 30 miljoner kronor avsättas årligen perioden 2009–2012.

Vänsterpartiet föreslår i motion 2008/09:Ub5 i yrkande 13 att det bör inrättas en professur i socialrätt vid Stockholms universitet. En professur skulle skapa en fastare struktur för forskning och forskarutbildning inom området.

Vänsterpartiet menar i yrkande 20, samma motion, att Unga Klara bör få ett nationellt ansvar för forskning och utvecklingsarbete inom barn- och ungdomsteater och tilldelas tillräckliga resurser för att fullgöra detta uppdrag. Partiet menar att det är hög tid att det tas ett nationellt ansvar för den verksamhet som Unga Klara bedrivit i trettio år.

Miljöpartiet skriver i motion 2008/09:A395 yrkande 26 att regeringen bör se över hur anslagen för transportforskning används ur ett jämställdhetsperspektiv och föreslå ändringar. Analyser av Vinnovas anslagsfördelning visar att det är manliga resmönster och värderingar som styr de kunskapsområden som utvecklas.

Behovet av lyckoforskning anförs i motion 2008/09:Ub492 (mp) yrkande 1. Tidigare har många betvivlat möjligheten att mäta och jämföra lyckan i olika befolkningar, men nu anser stora delar av forskarsamhället att det både är möjligt och relevant. Enligt yrkande 2, samma motion, bör det tillsättas en utredning om hur lyckan i samhället ska kunna mätas regelbundet. På sikt bör lyckoindex kunna redovisas på samma sätt som BNP och övriga välfärdsindex.

Miljöpartiet menar i motion 2008/09:So497 yrkande 5 att det föreligger ett behov av ökad forskning om hälsoeffekter av snus. En rapport från EU:s vetenskapliga kommitté visar att snus orsakar olika slags cancer och skador i munnen. Det finns också studier som visar att snuset kan öka dödligheten vid hjärtinfarkter.

Enligt motion 2008/09:So432 (s) behövs ytterligare forskning kring den ökande alkoholkonsumtionen. Forskning kan öka medvetenheten om alkoholisbrukets skadeverkningar.

I motion 2008/09:So569 (kd) yrkande 1 anförs vikten av forskning om missbruk hos kvinnor. Motionären menar att kvinnor har tagit efter männens alkoholkonsumtion.

Enligt motion 2008/09:So516 (s, v, mp, kd) bör forskningsinstitutet Sorad, som bl.a. bedriver alkoholforskning, säkerställas basresurser inom ramen för den allmänna anslagsökningen som tilldelats Stockholms universitet. Det anslag Sorad får från Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas) är knutet till särskilda utfästelser och kan inte ersätta behovet av basfinansiering.

Miljöpartiet framhåller vikten av forskning om antibiotika i motion 2008/09:So385 yrkande 2. Eftersom systemet för forskningsfinansiering inte förmår att styra nödvändiga forskningsmedel till området bör regeringen ingripa.

Forskningen om psykiskt sjuka som begår brott behöver stärkas, enligt motion 2007/08:So206 (s). Bland annat saknas statistik över hur många personer som återfallit i brott efter att ha skrivits ut från rättspsykiatriska anstalter.

Vikten av att uppmärksamma suicidforskningen framhålls i motion 2008/09:So404 (fp) yrkande 1. Suicid är ett folkhälsoproblem som skördar ca 1500 liv varje år i Sverige.

Enligt motion 2008/09:So225 (fp) yrkande 2 bör regeringen ta initiativ till att stimulera forskning om sällsynta sjukdomar. Nationella medicinska centrum specialiserade på en eller flera sällsynta sjukdomar skulle kunna inrättas vid universitetssjukhusen. I motionen hänvisas till EU-kommissionens nyligen framlagda förslag på området.

Forskningen kring ätstörning och graviditet bör stärkas enligt motion 2008/09:So341 (m). Kvinnor som haft ätstörning bär oftare foster som drabbas av tillväxthämning.

Behovet av forskning om våldtäktsförövare och behandlingsmetoder framhålls i motion 2008/09:Ub442 (m). Motionärerna menar att evidensbaserad kunskap är helt nödvändig för att minska återfallsrisken.

I motion 2008/09:Ju430 (s, v, mp) yrkande 1 och motion 2008/09:Ju470 (m, c, fp, kd, v) yrkande 1 anförs att forskning om sexualbrott mot barn bör stödjas. I dag saknas samlad och systematiserad kunskap om förövare, förövarproblematik och förövarbehandling.

I motion 2008/09:C240 (mp) yrkande 9 betonas behovet av att utveckla forskningen kring fukt- och mögelskador samt deras betydelse för människors hälsa. Motionären förordar ett särskilt forskningsråd fristående från alla svenska partsintressen.

Det behövs ökade resurser till forskning om svensk sjöfart enligt motion 2008/09:Ub430 (m). Forskning kan stärka den svenska sjöfartens konkurrenskraft samtidigt som den kan bidra till att bevara havsmiljön.

I motion 2008/09:Ub446 (m, kd) framhålls vikten av en översyn av forskningen om integrativ medicin. I stället för att bara bekämpa sjukdom, utan också skapa hälsa, krävs nya strategier och nytt tänkande med ett större individperspektiv.

Enligt motion 2008/09:Ub479 (m, c, fp, kd) behöver forskningen om kultur och hälsa förstärkas. Forskningen har visat att människor som tillägnar sig regelbundna kulturella aktiviteter har bättre hälsa och lever ett längre liv.

Yttranden från andra utskott

Arbetsmarknadsutskottet välkomnar den förstärkning av arbetslivsforskningen som sker genom att Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap tillförs medel. Satsningen lägger en bra grund och ger goda förutsättningar för en fortsatt hög nivå på den svenska arbetslivs- och arbetsmiljöforskningen. Enligt utskottet är det ännu inte möjligt att avgöra hur nedläggningen av Arbetslivsinsitutet (ALI) har påverkat arbetslivsforskningen. I likhet med regeringen anser arbetsmarknadsutskottet att planerna på ett centrum för hälsa i arbetet är intressanta och bör bedömas inom den satsning som nu föreslås på arbetslivsforskning.

Arbetsmarknadsutskottet anser att det fortfarande finns behov av att öka kunskaperna om vissa genusfrågor och att detta kommer till uttryck i regeringens proposition. Regeringen pekar ut ett antal områden där ytterligare kunskaper behövs: kvinnors hälsa, diskriminering på grund av kön, mansforskning och frågor som handlar om mäns våld mot kvinnor. Utskottet noterar att det i dag finns 23 inrättningar och institutioner med inriktning på genusforskning.

Kulturutskottet välkomnar propositionens satsning på forskning inom det konstnärliga området och kultur- och kulturarvsområdena. Den förstärkning på 40 miljoner kronor som aviseras fr.o.m. 2009 innebär en fördubbling av resurserna. Kulturutskottet anser att motionsyrkandet om forskningsresurser till Unga Klara bör avstyrkas och hänvisar bl.a. till att det får ankomma på forskare vid den blivande konstnärliga forskarskolan, Teaterhögskolan eller Dramatiska institutet att bedöma i vad mån Unga Klaras verksamhet bör bli föremål för mer ingående studier. Kulturutskottet avstyrker även motionsyrkanden om forskningssatsningar gällande kulturens betydelse för människors hälsa.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena. Vad gäller yrkanden om satsningar på forskning inom vissa delområden vill utskottet påminna om att statsmakterna endast fattar övergripande beslut om fördelningen av statliga forskningsmedel. Den närmare fördelningen avgörs av forskningsfinansierande myndigheter samt universitet och högskolor.

Utskottet instämmer i vad arbetsmarknadsutskottet anför om satsningen på arbetslivsforskning via Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas) samt bedömningen om att det ännu inte är möjligt att bedöma effekterna av nedläggningen av Arbetslivsinstitutet (ALI). Som framgår att propositionen anser regeringen att planerna på ett centrum för hälsa vid Karolinska Institutet, Kungl. Tekniska högskolan och Stockholms universitet är intressanta och bör bedömas inom propositionens satsning på arbetslivsforskning.

Utskottet noterar även att regeringen menar att Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap bör överväga ett forskningsprogram inom området företagshälsovård. Därtill kan nämnas att regeringen utsett ett Arbetsmiljöpolutiskt kunskapsråd bestående av forskare inom olika relevanta forskningsområden (dir. 2008:101). Rådet ska förse regeringen med kunskapsunderlag inom arbetsmiljöområdet.

I likhet med regeringen anser utskottet att behovet av utbildningsvetenskaplig forskning är stort. En särskild utredare har haft i uppdrag att lämna förslag till en ny lärarutbildning (dir. 2007:103). I uppdraget har ingått att föreslå hur forskningsanknytningen av lärarutbildningen kan förbättras och hur antalet forskarutbildade lärare kan öka samt hur resultat av den praxisnära forskningen skall komma skolan till del. Uppdraget har redovisats i december 2008 (SOU 2008:109) och omfattar bl.a. förslag om förstärkningar av utbildningsvetenskaplig forskning inklusive frågan om kunskaps- och forskningsöversikter. Utskottet anser att riksdagen bör avvakta regeringens beredning av utredarens förslag.

Beslut om forskning om skolans sex- och samlevnadsundervisning bör fattas av forskningsfinansierande myndigheter.

Universitet och högskolor kan inom ramen för de anslag som tilldelats dem inrätta och driva forskningscentrum, exempelvis gällande forskning om tillgänglighet för personer med funktionshinder.

Utskottet instämmer i vikten av geriatrisk forskning och hänvisar till de omfattande satsningar som propositionen aviserar inom det medicinska området, bl.a. inom neurovetenskap och vårdforskning.

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas) finansierar forskning om äldres villkor och åldrande i samhället. Området innefattar hälsa och levnadsvillkor, äldreomsorgens förutsättningar och demografiska förändringar liksom forskning om äldres sjukdomar. Äldreforskningen innehåller också longitudinella studier liksom specialundersökningar av människor över 85 år. Två Fas-centrum med äldreinriktning har blivit beviljade finansiellt stöd fr.o.m. 2007 med 10 miljoner kronor respektive 5 miljoner kronor per år. Fas har även ett särskilt samordningsansvar för forskning om äldre.

Regeringen konstaterar i propositionen att det fortfarande finns behov av att öka kunskaperna om vissa genusfrågor, bl.a. när det gäller kvinnors hälsa, frågor om diskriminering, mansforskning och frågor som handlar om mäns våld mot kvinnor. Det finns i dag 23 inrättningar och institutio-

ner med inriktning på genusforskning. Regeringen uppdrog 2007 åt Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas) att stödja forskning om kvinnors hälsa med totalt 30 miljoner kronor per år under en treårsperiod. Vidare har Nationellt centrum för kvinnofrid i Uppsala utvecklats till en kunskaps- och resursenhet för forsknings- och utvecklingsarbete för arbetet med misshandlade kvinnor. Regeringen anser att Vetenskapsrådet fortsatt bör avsätta särskilda medel för att finansiera genusforskning.

Beslut om att inrätta professorstjänster fattas av respektive lärosäte. Enligt 4 kap. 28 § högskoleförordningen (1993:100) anställs lärare inom högskolan genom beslut av rektor.

I likhet med kulturutskottet avstyrker utskottet förslaget om att Unga Klara bör tilldelas ett nationellt ansvar för forskning och utvecklingsarbete inom barn- och ungdomsteater. Utskottet konstaterar att propositionen innehåller satsningar på forskning inom det konstnärliga området och kulturområdet som uppgår till 40 miljoner kronor 2009 och ytterligare 10 miljoner kronor 2010. Därutöver tillförs de konstnärliga högskolorna 9 miljoner kronor 2009 för forskning och forskarutbildning.

I enlighet med regleringsbrev redovisade Vinnova i årsredovisningen för 2007 vilken hänsyn som tagits till jämställdhetsfrågor vid val av FoU-teman. I årsredovisningen konstateras att forskning visat på kvinnors och män skilda resemönster, vilket bl.a. föranlett Vinnova att satsa på särskilda teman inom programmen Dynamo samt Infrastruktur och effektiva transportsystem. Under 2007 pågick tio genusrelaterade projekt inom de båda programmen.

Utskottet anser att eventuell finansiering av lyckoforskning bör beslutas av forskningsfinansierande myndigheter och av universitet och högskolor. Vad gäller yrkandet om lyckoindex konstaterar utskottet att ansvaret för statistik om levnadsförhållanden ligger hos Statistiska centralbyrån.

Regeringen framhåller i propositionen att Sverige av tradition legat i den absoluta forskningsfronten inom forskningen om alkohol, narkotika och tobak (ANT). Avgörande för utvecklingen av en kunskapsbaserad verksamhet inom området är fortsatt stöd till socialvetenskaplig och medicinsk ANT-forskning. Regeringen menar att det därför är angeläget att Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap främjar en långsiktig uppbyggnad av en kraftfull och bred forskning inom området.

Forskare vid Sorad har fått ett tioårigt anslag på totalt 50 miljoner kronor från Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas) inom ramen för rådets satsning på excellenta forskningsmiljöer. Sorads program, som startade hösten 2008, organiseras utifrån centrets huvudsakliga teman. Hittills har man inom programmet, under en första fyraårsperiod, anställt två seniora forskare. En doktorandtjänst med placering på Sorad har inrättats och ytterligare en kommer att inrättas inom kort. Under 2008 beviljades också en forskargrupp från Sorad ett fyraårigt anslag på totalt 10 miljoner kronor inom den utlysning Fas gjort inom området kvinnors hälsa. Ett av forskningsprojektets syften är att ge en allsidig översikt över

aktuella och pågående förändringar i svenska kvinnors bruk av olika rusmedel samt av hälsomässiga konsekvenser av dessa förändringar. Enligt utskottets mening bör beslut om resurser till Sorad i form av basfinansiering fattas av Stockholms universitet.

Angående forskning om antibiotika konstaterar utskottet att propositionen innehåller en strategisk forskningssatsning inom molekylär bioteknik på totalt 190 miljoner kronor. Regeringen anför bl.a. att pandemier och spridning av multiresistenta bakterier eller nya virusstyper är områden som i högsta grad behöver forskning. I anslutning till propositionens strategiska satsning på epidemiologi på 25 miljoner kronor 2010–2012 redovisar regeringen behovet av kunskapsutveckling angående antibiotikaresistens och utveckling av nya antibiotika.

Med anledning av motionsyrkanden om suicidforskning och forskning om psykiskt sjuka som begår brott hänvisar utskottet till den satsning som görs på psykiatrisk forskning fr.o.m. 2009 genom att Vetenskapsrådet tillförs 25 miljoner kronor.

Vad gäller forskning om sällsynta sjukdomar och EU-kommissionens förslag på området konstaterar utskottet att förhandlingen i rådet ännu inte är avslutad. Innan beslut måste även yttranden från parlamentet, regionkommittén samt ekonomiska och sociala kommittén inhämtas. Under hand har utskottet fått information från Socialdepartementet att regeringen inväntar rådets beslut.

Forskning om ätstörningar och graviditet är ett av många delområden som kan gynnas av de satsningar på medicinsk forskning som propositionen innehåller. Utskottet har noterat att Centrum för psykiatriforskning i Stockholm har pågående forskning på området.

Utskottet instämmer i vikten av ökad kunskap om behandling av våldtäktsförövare och om sexualbrott mot barn. Forskning bedrivs bl.a. vid Karolinska Institutet. Integrations- och jämställdhetsministern har i november 2008 vid ett seminarium vid Karolinska Institutet meddelat att regeringen överväger en handlingsplan som fokuserar på det sexuella våldet. Sedan tidigare har regeringen antagit en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor m.m. som inbegriper forskningsprogram och utvärdering av behandlingsinsatser (skr. 2007/08:39).

Utskottet anser inte att det bör inrättas ett särskilt forskningsråd för forskning om fukt- och mögelskador. Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) finansierar bl.a. forskning om byggnaders och anläggningars funktion.

Regeringen framhåller i propositionen att globaliseringen och klimatutmaningen ökar kraven på säkrare, effektivare och mindre miljöpåverkande sjötransporter. Det krävs forsknings- och utvecklingsinsatser på dessa områden för att sjöfarten ska kunna utvecklas till en viktig del i ett långsiktigt hållbart transportsystem. Regeringen framhåller att samarbetet mellan Vinnova, Sjöfartsverket och sjöfartsnäringen är en förutsättning för såväl finansiering av fortsatt forskning, utveckling och demonstration (FUD)

som implementering av dess resultat. Utskottet delar regeringens bedömningar och noterar också att propositionen rymmer en strategisk satsning på transportforskning.

Utskottet delar uppfattningen att forskning som kan bidra till att minska ohälsotal och sjukskrivningar är angelägen. När ett yrkande om integrativ medicin avstyrktes i betänkade 2007/08:UbU5 hänvisade utskottet till att forskning om folkhälsa och hälsoprevention stöds av bl.a. Vetenskapsrådet och Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas). Vidare framhölls att en stor utvärdering av svensk folkhälsoforskning utfördes av Fas 2004 samt att ett särskilt centrum för integrativ medicin finns vid Karolinska Institutet. Till det ovan anförda vill utskottet tillägga att Fas haft i uppdrag att redovisa vilka insatser som har gjorts för att främja forskning till stöd för en evidensbaserad utveckling av hälso- och sjukvården inom alternativ och komplementär medicin. Uppdraget utfördes av en forskargrupp vid Karolinska Institutet och redovisades i april 2007. Enligt utskottets bedömning bör utvärderingen i betydande delar motsvara vad som efterfrågas i den aktuella motionen.

I enlighet med propositionen *Forskning för ett bättre liv* (prop. 2004/05:80) tillfördes Vetenskapsrådet 5 miljoner kronor avseende forskning om kultur och hälsa. Av totalt 63 ansökningar beviljades medel till 9 projekt. Forskningsprogrammet pågår perioden 2006–2008. I början av 2009 planeras en konferens där projekten kommer att slutredovisas. Utskottet noterar också att Göteborgs universitet planerar ett centrum för forskning om kultur och hälsa. Ett nationellt nätverk har redan organiserats och en internationell metaanalys kommer att publiceras 2009.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. **Forskningspolitikens inriktning, punkt 1 (s)**

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Fi270 yrkande 68, 2008/09:Ub6 yrkandena 1–3, 2008/09:Ub591 yrkande 6 och 2008/09:N435 yrkande 20.

Ställningstagande

Sverige ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Det kräver fortsatt stora insatser av både staten och näringslivet. Investeringar i forskning återbetalar sig i form av kunskap och utveckling av samhället samt bidrar till tillväxt inom näringslivet. När Sverige nu står inför en lågkonjunktur blir satsningar på forskning än viktigare.

All forskning ska hålla hög kvalitet och forskningsinsatserna ska rymma både bredd och djup. Den bärande principen för resursfördelning är att medel, oavsett om de fördelas via program, råd eller direkt till lärosätena, ska fördelas efter kvalitet.

För Sverige som nation handlar det om ett vägval. Sverige ska konkurrera med kunskap och kompetens, inte med låga löner. Vi lever i ett kunskapssamhälle där vi hävdar oss i den globala konkurrensen genom ny teknik, nya metoder och ny kunskap. Detta är utgångspunkten för Socialdemokraternas forskningspolitik.

Sverige ska klara målet att avsätta minst 1 % av BNP till forskning som den socialdemokratiska regeringen satte upp. I regeringens proposition återfinns dock en definitions- och sifferexercis som reser frågetecken om det utlovade målet över huvud taget nås.

Socialdemokraterna välkomnar förvisso regeringens föreslagna anslagsökningar, men menar att de är otillräckliga. Därför vill vi satsa 4 275 miljoner kronor mer än regeringen den kommande fyraårsperioden. Jämfört med regeringens förslag anser vi att ytterligare 1 260 miljoner kronor

bör anvisas 2009. Regeringen bör därför återkomma på tilläggsbudget och fördela ytterligare resurser till forskning i enlighet med vår motion 2008/09: Ub6.

Det är av största betydelse vilken inriktning forskningspolitiken har. Den socialdemokratiska forskningspolitiken vill ge människor och samhälle utvecklingsmöjligheter för framtiden. Vid sidan av ytterligare resurser är det viktigt att forskningspolitiken har en bred ansats som knyter an till verkligheten i alla delar av samhället. Socialdemokraterna menar att kontaktytorna mellan olika forskningsfält och forskningsområden bör öka. Vi menar att kunskapsutvecklingen måste innehålla fler, inte färre, perspektiv för att rätt kunna tackla både grundforskningens och den tillämpade forskningens utmaningar.

Forskningspolitiken ska ge forskarsamhället förutsättningar att säkerställa kvalitet och långsiktighet, samtidigt som forskarna snabbt ska kunna byta inriktning eller frågeställningar. Mer än någonsin vet vi betydelsen av internationella samarbeten och global utveckling. Samarbeten över vetenskaps-, nations- och sektorsgränser kommer att vara avgörande.

Vår kritik mot regeringens förslag kan sammanfattas i följande punkter:

- Regeringen satsar för lite på forskning.
- Riksdagen ska styra inriktningen på svensk forskningspolitik. Att regeringen förbehåller sig rätten att själv besluta om genomgripande förändringar av resursfördelningssystemet till forskningen utan riksdagens godkännande och undlåter att tydligt redovisa fördelningen av forskningsmedlen försvagar såväl förutsättningarna för långsiktighet i systemet som trovärdigheten för svensk forskningspolitik som sådan.
- Regeringen gör stora och detaljerade ingripanden i prioriteringarna inom olika forskningsområden. Detta underminerar den akademiska friheten, riskerar kvaliteten och sätter hinder för forskningssamhället att optimera resursanvändningen efter sina kvalificerade bedömningar. Regeringens fördelningsmodell är också så pass trögriplig att det riskerar att minska incitamenten för att utveckla nya forskningsområden.
- De socialdemokratiska regeringarna har tidigare hållit en klar rågång mellan de resurser lärosätena själva får besluta om och kan göra prioriteringar i, de olika forskningsrådets uppgift att ge stöd till såväl nyfikenhetsbaserad grundforskning som tillämpad forskning och innovationer och särskild strategisk forskning i nära samarbete med näringsliv och offentlig sektor. Regeringen blandar ihop dessa olika institutioners roller, vilket riskerar att leda till ytterligare likriktning och detaljstyrning av svensk forskning. Rollfördelningen mellan lärosäten, forskningsråd, näringsliv och andra aktörer måste vara tydlig för att ge de bästa förutsättningarna för forskning i världsklass.
- Regeringens föreslagna kvalitetssystem riskerar genom sin utformning att styra resurser mellan olika lärosäten och fakulteter på ett sätt som hindrar kvalitetsutveckling inom vissa lärosäten och kan tvinga lärosä-

ten till interna omprioriteringar på grunder som inte är vetenskapligt motiverade. Särskilt kommer forskningen vid de yngre universiteten att drabbas av detta.

- Regeringen ignorerar arbetet med att involvera näringslivet i särskilt strategiska branscher. Företagsnära forskning med en nationell samordning där branschorganisationer, enskilda företag och fackliga organisationer medverkar i beredning och prioriteringar har varit mycket framgångsrik. Regeringens tydliga nedprioritering av detta arbete riskerar att få allvarliga konsekvenser för både forskning och tillväxt.
- Regeringen passar i frågan om forskarnas villkor. Om forskarutbildning och akademisk karriär efter disputation inte är ett möjligt och attraktivt alternativ för våra mest lovande studenter kommer förutsättningarna för svensk forskning att försvagas. Trots att forskarkåren står inför ett massivt generationsskifte gör regeringen inga insatser för att tillgodose behovet av återväxt och att stärka de yngre forskarnas ställning.
- Regeringen satsar för lite på forskningens infrastruktur och internationalisering.
- Regeringen försummar särskilt områden som utbildningsvetenskap och arbetslivsforskning. Vi är också oroade för den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningens utveckling.

2. Forskningspolitiskt råd, punkt 2 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkande 23 och avslår motion 2008/09:Ub231.

Ställningstagande

Vänsterpartiet menar att svensk forskningspolitik saknar en samlande kraft på regeringsnivå. I Finland har man sedan länge insett nödvändigheten av detta och har därför ett forskningspolitiskt råd med statsministern som ordförande. En liknande konstruktion i Sverige tror vi skulle föra upp vikten av forskning och innovation ytterligare på dagordningen.

3. Vikten av konkurrens vid tilldelning av forskningsresurser, punkt 3 (s, v)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Roland Bäckman (s) och Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub6 yrkande 4.

Ställningstagande

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill framhålla vikten av att en större del av forskningsresurserna fördelas i konkurrens mellan lärosätena. Under den förra mandatperioden tillsattes därför den utredning som ligger till grund för flera av regeringens förslag. Det är dock svårt att överblicka konsekvenserna av det system som propositionen föreslår. Systemet är inte transparent och kan därför leda fel, vilket i så fall skulle inverka negativt på forskningens kvalitet.

4. Vikten av forskning i hela landet, punkt 4 (s, v, mp)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Roland Bäckman (s) och Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub6 yrkande 5.

Ställningstagande

Det nya resurstilldelningssystemet måste gynna forskningens kvalitet samtidigt som det säkrar forskning och forskningsanknuten högre utbildning i hela landet. Propositionens förslag till kvalitetskriterier är utformade på ett sätt som riskerar att skapa A- och B-lag av lärosäten. Detta sker genom att långsamt minska resurser till vissa högskolor och de yngsta universiteten. En utveckling där forskning bara kommer att kunna bedrivas vid ett fåtal universitet i landet är inte acceptabel.

5. Jämställdhet som indikator vid tilldelning av forskningsresurser, punkt 5 (s, v)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Roland Bäckman (s) och Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub6 yrkande 19.

Ställningstagande

Resursutredningen föreslog att andelen kvinnliga professorer skulle inverka på de kvalitetsstyrda forskningsmedel ett lärosäte skulle få. Regeringen har avfärdat detta förslag med att andelen kvinnliga professorer framför allt inverkar på kvaliteten på grundutbildningen. Detta är ett mycket märkligt resonemang. Att ett lärosäte visar att man bedömer kvinnors och mäns prestationer efter strikt vetenskapliga och meritokratiska måttstockar är ett tecken på kvalitet. Lärosätenas resurser bör därför kunna bero på i vilken utsträckning de uppnår de statliga målen om att öka andelen professorer av underrepresenterat kön.

6. Utvärdering av det nya systemet för tilldelning av forskningsresurser, punkt 6 (s, v, mp)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Roland Bäckman (s) och Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub8 yrkande 3.

Ställningstagande

Eftersom förändringarna av systemet för tilldelning av forskningsresurser till universitet och högskolor är mycket omfattande menar vi att systemet bör utvärderas tidigt.

Det är mycket svårt att överblicka konsekvenserna av regeringens förslag. Därför känner vi en oro för att det nu föreslagna systemet kan leda helt fel. Systemet måste trots allt beskrivas som att det inte är fullt ut transparent. Det föreslagna systemet kommer att missgynna framför allt de

ungsta universiteten kraftigt. Vi ställer oss också frågande till regeringens modell för viktning av citeringar inom olika vetenskapsområden. De föreslagna kvalitetskriterierna är utformade så att de riskerar att leda till A- och B-lag bakvägen. Det sker genom att långsamt svälta ut vissa högskolor och de yngsta universiteten.

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet vill därför att regeringen återkommer till riksdagen med en grundlig utvärdering av det nya systemet under 2010–2011.

7. Utredning om ytterligare kriterier vid tilldelning av forskningsresurser, punkt 7 (v)

av Aminéh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkande 3.

Ställningstagande

Regeringen aviserar i propositionen en utredning om ytterligare indikatorer för resursfördelning. Utredaren ska analysera förutsättningarna för att låta utvärderingar av forskning påverka tilldelningen av resurser. Även möjligheten att inkludera lärosätenas samverkan med omvärlden i systemet ska utredas.

Utredaren bör även få i uppdrag att utvärdera andra kriterier för resurstilldelning. Resursutredningens förslag att antalet kvinnliga professorer skulle påverka resursfördelningen bör åter tas i beaktande och utvecklas tillsammans med andra mått på jämställdhet. Andra kriterier som kan vara aktuella är lärosätenas förmåga till nytänkande, deras utvecklingspotential, tvärvetenskaplighet och forskarutbildningens funktion. Utredningen bör också överväga hur en del av forskningsresurserna kan göras behovsstyrda.

8. Övriga förslag om modellen för tilldelning av forskningsresurser till universitet och högskolor, punkt 8 (v)

av Aminéh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkandena 2 och 4 samt avslår motion 2008/09:Ub8 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Genom att avisera en ny utredning om ytterligare fördelningsprinciper erkänner regeringen de stora brister som finns i det liggande förslaget. Vänsterpartiet menar att det är lämpligare att avvakta med att införa det nya systemet tills alla kriterier är klara och en mer fullständig modell för resursfördelning kan sjasättas.

9. Övriga förslag om modellen för tilldelning av forskningsresurser till universitet och högskolor, punkt 8 (mp)

av Mats Pertoft (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub8 yrkandena 1 och 2 samt avslår motion 2008/09:Ub5 yrkandena 2 och 4.

Ställningstagande

Miljöpartiet tycker att Resursutredningens förslag till nytt resurstilldelningssystem bör genomföras i stället för regeringens förslag. Utredningens modell tar hänsyn till fler indikatorer, vilket ger bättre förutsättningar för en samlad bedömning av kvalitet. Enligt Miljöpartiets mening är det även oförklarligt att regeringen väljer bort utvärderingar som kvalitetsindikator. I sammanhanget måste även framhållas att modellen för resursfördelning ska beakta och uppmuntra tvärvetenskaplig forskning.

10. Nya resurser till vissa universitet och högskolor för forskning och forskarutbildning, punkt 10 (s)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub2, 2008/09:Ub4 yrkande 1 och 2008/09:Ub6 yrkande 6 och avslår motionerna 2008/09:Ub1 yrkande 2, 2008/09:Ub324, 2008/09:Ub396, 2008/09:Ub486, 2008/09:Ub488, 2008/09:Ub529 och 2008/09:Ub558.

Ställningstagande

Socialdemokraterna anser att regeringens föreslagna system strukturellt missgynnar de nya universiteten och förhindrar dem att konkurrera på lika villkor. Därför avsätter vi i vårt budgetförslag 100 miljoner kronor per år för de lärosäten som nu försummas strukturellt. Inför arbetet med nästa forskningsproposition vill vi ha en kontrollstation, år 2010–2011, då kvalitetskriterierna praktiska tillämpning prövas, samtidigt som det sker en analys av om kriterierna på ett systematiskt sätt missgynnar vissa lärosäten eller vetenskapsområden på ett önskat sätt.

Med hänvisning till ovanstående anser Socialdemokraterna att riksdagen även bör bifalla motion 2008/09:Ub2 (s) och motion 2008/09:Ub4 (s) yrkande 1 om resurser till Mittuniversitetet respektive Karlstads universitet. Det är allvarligt att regeringen vid resursfördelningen inte tar hänsyn till att de nya universiteten behöver viss tid för att bygga upp forskningsmiljöer, dra in externa medel och få vetenskapliga arbeten citerade.

11. Resurser till Södertörns högskola, punkt 11 (s, v, mp)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Roland Bäckman (s) och Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub1 yrkande 1, 2008/09:Ub5 yrkande 1 och 2008/09:Ub6 yrkande 7.

Ställningstagande

Södertörns högskola bör tilldelas anslag på samma villkor som övriga högskolor. Östersjöstiftelsens ändamål är att stödja forskning och utbildning med anknytning till Östersjöregionen och Östeuropa, men givetvis finns ett behov av forskning även inom andra områden. Tilläggas kan att flera andra universitet och högskolor har närstående stiftelser och fonder utan att regeringen därför reducerar deras resurser.

12. Universitetsstatus och examensrättigheter, punkt 12 (s)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub594 yrkande 4 och avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 5, 2008/09:Ub365 yrkandena 1 och 2, 2008/09:Ub431, 2008/09:Ub466, 2008/09:Ub481, 2008/09:Ub519 och 2008/09:Ub542 yrkande 1.

Ställningstagande

Socialdemokraterna menar att det är viktigt att högskolor snabbt ges möjlighet att bli prövade för rätten att anta och examinera doktorander inom ramen för det forsknings- och utbildningsområde som är högskolans profilområde, även om detta är smalare än ett helt vetenskapsområde. En sådan möjlighet skulle stimulera alla högskolor att åstadkomma spetsmiljöer för utbildning och forskning.

13. Universitetsstatus och examensrättigheter, punkt 12 (v)

av Aminéh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkande 5 och avslår motionerna 2008/09:Ub365 yrkandena 1 och 2, 2008/09:Ub431, 2008/09:Ub466, 2008/09:Ub481, 2008/09:Ub519, 2008/09:Ub542 yrkande 1 och 2008/09:Ub594 yrkande 4.

Ställningstagande

Regeringen anger i propositionen att examenstillstånd i utbildning på forskarnivå bör kunna tilldelas smalare och mer tydligt definierade områden. Andra högskolor än universitet bör kunna få tillstånd att utfärda examina på forskarnivå för ett sådant forskningsområde. Vänsterpartiet vill i sammanhanget framhålla vikten av viss bredd i såväl utbildning som forskning på en högskola. Det är följaktligen viktigt att specialiseringen inte blir allt för snäv.

14. Detaljstyrning av strategiska forskningsområden, punkt 13 (s, v, mp)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Roland Bäckman (s) och Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 6, 2008/09:Ub6 yrkande 9 i denna del och 2008/09:Ub8 yrkande 4.

Ställningstagande

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har inget att invända emot att regering och riksdag prioriterar ett antal forskningsområden av stor vikt för samhälle och näringsliv. Propositionens utvalda områden – medicin, teknik och klimat – ligger dessutom i linje med våra egna prioriteringar. Däremot anser vi att regeringen har gått för långt i att detaljstyra vilka delområden som ska omfattas av de strategiska satsningarna. Sådan styrning begränsar den akademiska friheten och riskerar att utesluta viktiga områden som inte omfattas av prioriteringarna. Det är även tveksamt om regeringen besitter den kompetens som krävs för att styra forskning inom så snäva områden.

15. Strategiska forskningsområden, punkt 14 (s)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub6 yrkandena 9 i denna del och 16 samt 2008/09:Ub7 yrkande 1 och avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 8, 2008/09:Ub8 yrkandena 5–7, 2008/09:Ub472 och 2008/09:MJ474.

Ställningstagande

Vi menar att regeringens metod för resursfördelning är företagsfrånvärd. Målet att åstadkomma för näringslivet relevant forskning som leder till stärkt konkurrenskraft och nya jobb riskerar därför att inte nås. Den starka behovsmotiverade forskning som skett inom de erkänt framgångsrika

branschprogram som Socialdemokraterna initierade kan komma att försvåras. När näringsliv och fackliga organisationer ställs utanför problemformulering och prioritering av de områden som ska beforskas riskerar särskilt strategisk forskning att försvagas. En nationell gemensam prioritering och samarbete mellan forskningsfinansiärer, branschorganisationer, industriforskningsinstitut och lärosäten måste därför finnas inom vissa områden.

Propositionens satsningar på miljö- och klimatforskning saknar ett framtidsytande och offensivt perspektiv som kan bidra till att möta klimatutmaningen. För Socialdemokraterna råder inget motsatsförhållande mellan ekonomiskt hållbar tillväxt och miljömässigt hållbar tillväxt.

Socialdemokraterna har sedan länge markerat att vi vill bryta Sveriges beroende av olja till 2020. Detta kräver utvidgad forskning, stram energiefektivisering och intensiv satsning på förnybara energikällor.

Svensk fordonsindustri är en nyckel till omställningen till en mer miljöinriktad transportsektor. Kommunikations- och fordonsforskning är följaktligen ett högt prioriterat område.

Sverige har hittills räknats som ledande vad gäller rening av biogas för fordonskvalitet, och vi ska behålla den tätpositionen. Området kräver därför en intensifierad forskning.

En hittills världsledande skogsforskning bidrar till att stärka Sveriges internationella konkurrensförmåga. Det är beklagligt att regeringen inte vill låta branschprogrammet för skog och trä fortsätta.

16. Strategiska forskningsområden, punkt 14 (mp)

av Mats Pertoft (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub8 yrkandena 5–7 och avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 8, 2008/09:Ub6 yrkandena 9 i denna del och 16, 2008/09:Ub7 yrkande 1, 2008/09:Ub472 och 2008/09: MJ474.

Ställningstagande

Miljöpartiet vill framhålla betydelsen av breda satsningar på klimatforskning. Regeringens detaljstyrning riskerar leda till att viktig forskning prioriteras bort för att den inte faller inom ramen för de politiska prioriteringarna. Det är viktigt att understryka att klimatforskning inte bara handlar om teknik och naturvetenskap, utan i allra högsta grad även om samhällsvetenskap. Regeringen har t.ex. helt missat genusperspektivet i relation till klimatforskningen. Miljöpartiet anser också att klimatfrågan bör

prioriteras högre och vill jämfört med regeringens förslag öka anslaget till Formas för klimatrelaterad forskning med 100 miljoner kronor samt anslaget till Vinnova för tillämpad forskning med 70 miljoner kronor.

Miljöpartiet anser att de transportpolitiska målen är en rimlig utgångspunkt när det gäller att definiera de problem som motiverar statliga resurser till transportforskningen. Denna forskning måste vara en del av lösningen på de utmaningar samhället står inför, som klimatförändringarna och en försämrad miljö. Regeringen missar nästan helt behoven av forskning inom de transportslag som anses vara bäst ur både energi- och klimatsynpunkt: järnvägar, sjöfart, lokal kollektivtrafik, cykel och gång. Inom alla dessa områden krävs det intensiv forskning för att klara den nödvändiga överflyttningen från bil, lastbil och flyg. Regeringens fokus ligger i stället på bil- och flygindustrin.

Folkhälsoforskningen handlar om strukturella och samhällseliga faktorer som främjar hälsa och förebygger sjukdomar. Ekonomiska förhållanden och möjlighet att påverka sin livssituation är exempel på sådana förhållanden. Det behövs dock mer folkhälsoforskning om effektiva metoder för att förebygga ohälsosamma levnadsvanor och livsvillkor. Forskning behövs också för att få fram uppgifter om hälsoeffekter och kostnadseffektivitet. Folkhälsoforskningen är en del av den innovativa forskning som behövs för en hållbar utveckling i Sverige, och den behöver stärkas.

17. Strategiska forskningsområden, punkt 14 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkande 8 och avslår motionerna 2008/09:Ub6 yrkandena 9 i denna del och 16, 2008/09:Ub7 yrkande 1, 2008/09:Ub8 yrkandena 5–7, 2008/09:Ub472 och 2008/09:UJ474.

Ställningstagande

Humanistisk forskning och undervisning kan bara i mycket begränsad utsträckning motiveras med rent praktiska eller samhällsekonomiska argument. Humanistiska ämnen behövs dock för att människor ska kunna leva ett mer insiktsfullt liv. Humaniora behövs för att kunna begripa våra egna och andra människors grundläggande värderingar, tankesystem, kulturella egenart och sätt att relatera till omvärlden. Humanistisk forskning bidrar till en kritisk granskning av samhället och utvecklar demokratin.

En utarmning av humaniora leder på längre sikt till andlig utarmning och en nedmontering av vår världsbild och svensk kultur. Sammanhangen blir otydliga, synkretsen snävare, människors intressen och kunskaper alltmer begränsade till det ytliga, dagsaktuella och i dålig mening kommersiella. Därför är det nödvändigt att göra en omprioritering inom utbildning och forskning. Vänsterpartiet föreslår därför en satsning på humanistisk forskning genom att 2012 ska 250 miljoner kronor av totalt 1 800 miljoner kronor ha omfördelats från de strategiska forskningsområden som propositionen föreslår.

18. Ändring i högskolelagen, punkt 15 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434). Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkande 21 och avslår proposition 2008/09:50 punkt 1.

Ställningstagande

Vänsterpartiet anser att det är oklart vad som avses med nytta i den föreslagna lagändringen samt vilka konsekvenser detta nya uppdrag till högskolorna får för den forskning som inte direkt är kommersialiserbar. Dessutom kan hävdas att det redan ingår i högskolans uppdrag att samverka med det omgivande samhället och att informera om sin verksamhet.

19. Forskningsprogrammet Forska och väx, punkt 16 (s, v, mp)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Roland Bäckman (s) och Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub8 yrkande 11.

Ställningstagande

Programmet Forska och väx vid Vinnova har varit mycket framgångsrikt och bör tillföras ytterligare medel. Det nya tillskottet på 100 miljoner kronor ska riktas specifikt mot forskning med miljörelevans inom mindre företag, till exempel ny miljö- och energiteknik.

- 20. Holdingbolagen vid universitet och högskolor, punkt 17 (s)**
av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub6 yrkandena 11 och 12.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att de holdingbolag som finns vid ett antal stora lärosäten ska stärkas. Genom att endast sex lärosäten får del av de nya resurserna för holdingbolag tas ingen hänsyn till flera högskolors mycket väl utvecklade samarbete med det regionala näringslivet. Därtill kommer att relationen mellan befintliga holdingbolag och de nya innovationskontoren är oklar.

Vi anser att ytterligare resurser bör fördelas till lärosätenas holdingbolag. Att tillföra ytterligare en kommersialiseringsaktör i form av innovationskontor riskerar att bli ineffektivt. Vad som krävs är mer pengar och bättre samordning mellan de kommersialiseringsaktörer som redan finns i anslutning till samtliga lärosäten.

- 21. Övriga förslag om nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat, punkt 18 (s)**
av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub4 yrkande 2 och 2008/09:Ub6 yrkandena 10 och 15 samt avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkandena 22, 24 och 25, 2008/09:Ub7 yrkande 4, 2008/09:Ub8 yrkande 8, 2008/09:Ub371 yrkande 3, 2008/09:Ub404 och 2008/09:Ub527.

Ställningstagande

När näringsliv och fackliga organisationer ställs utanför problemformulering och prioritering riskerar man att den strategiska forskningen försvagas. En nationell gemensam prioritering och samarbete mellan forskningsfinansiärer, branschorganisationer, industriforskningsinstitut och lärosäten måste finnas inom vissa områden. Socialdemokraterna menar att branschprogrammen har visat sig effektiva, och vi motsätter oss därför att de avbryts. Genom näringslivets delaktighet uppnås större relevans, högre effektivitet samt utökade ekonomiska ramar. Socialdemokraterna vill fortsätta med branschprogrammen även efter innevarande programperiod, som slutar 2010, men också gå vidare med nästa generation branschprogram, bl.a. för tjänstesektorn, upplevelseindustrin, och turismbranschen. Totalt anser vi att 400 miljoner kronor bör anslås för fortsatta och nya branschprogram.

22. Övriga förslag om nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat, punkt 18 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkandena 22, 24 och 25 samt avslår motionerna 2008/09:Ub4 yrkande 2, 2008/09:Ub6 yrkandena 10 och 15, 2008/09:Ub7 yrkande 4, 2008/09:Ub8 yrkande 8, 2008/09:Ub371 yrkande 3, 2008/09:Ub404 och 2008/09:Ub527.

Ställningstagande

Vänsterpartiet menar att förslaget om innovationskontor tycks illa berett och dessutom försett med förbehåll om att kontoren även ska hjälpa andra universitet och högskolor. All erfarenhet talar för att stödet kommer att minska i förhållande till geografiskt avstånd. Därför menar vi att frågan om innovationskontorens placering ska brytas ut och ses över.

För att sätta fokus på innovationernas betydelse föreslår Vänsterpartiet en årlig innovationspolitisk skrivelse som går igenom de framsteg eller bakslag som görs på olika områden.

Vänsterpartiet menar att all offentligt finansierad forskning ska vara fritt tillgänglig. Därför bör det bli ett krav att den forskning som de svenska forskningsråden finansierar ska göras tillgänglig via s.k. open access.

23. Övriga förslag om nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat, punkt 18 (mp)

av Mats Pertoft (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub8 yrkande 8 och avslår motionerna 2008/09:Ub4 yrkande 2, 2008/09:Ub5 yrkandena 22, 24 och 25, 2008/09:Ub6 yrkandena 10 och 15, 2008/09:Ub7 yrkande 4, 2008/09:Ub371 yrkande 3, 2008/09:Ub404 och 2008/09:Ub527.

Ställningstagande

Miljöpartiet vill framhålla vikten av att forskningsresultat i ökad utsträckning kommersialiseras samtidigt som den akademiska forskningens grundläggande värden värnas. Eftersom den största delen av den offentligt finansierade forskningen i Sverige sker vid universitet och högskolor ställer detta höga krav på lärosätena att samverka på ett effektivt sätt med näringsliv och omgivande samhälle.

24. Fördelningen av medel till ämnesråden inom Vetenskapsrådet, punkt 20 (mp)

av Mats Pertoft (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub8 yrkande 9.

Ställningstagande

Miljöpartiet anser att medlen till Vetenskapsrådet i mindre utsträckning bör styras direkt till ämnesråden. Om en större andel av medlen fördelas till anslagsposten Övrig forskningsfinansiering skulle Vetenskapsrådets styrelse ha bättre möjligheter att stödja tvärvetenskapliga projekt eller göra andra strategiska övervägningar.

25. Utbildningsvetenskapliga kommittén, punkt 21 (s, mp)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub6 yrkande 17 och 2008/09:Ub8 yrkande 10 och avslår motion 2008/09:Ub5 yrkandena 14 och 16–18.

Ställningstagande

Socialdemokraterna och Miljöpartiet anser att den Utbildningsvetenskapliga kommittén inom Vetenskapsrådet bör omvandlas till ett nytt ämnesråd. Samtidigt bör anslagen till utbildningsvetenskaplig forskning öka med 100 miljoner kronor. Viktigt är även att forskningsresultaten förmedlas till dem som är verksamma i förskola, skola och vuxenutbildning.

26. Utbildningsvetenskapliga kommittén, punkt 21 (v)

av Aminéh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkandena 14 och 16–18 samt avslår motionerna 2008/09:Ub6 yrkande 17 och 2008/09:Ub8 yrkande 10.

Ställningstagande

Vänsterpartiet menar att Utbildningsvetenskapliga kommitténs placering inom Vetenskapsrådet är problematisk eftersom rådets uppgift är att finansiera grundforskning. I betänkandet *Forskningsfinansiering – kvalitet och relevans* (SOU 2008:30) föreslår utredaren i stället att den forskning som finansieras av kommittén bör tillhöra Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas). Vänsterpartiet delar utredarens uppfattning och anser därför att medel ska överföras från Vetenskapsrådet till FAS.

Så länge som den nuvarande organisationen finns kvar bör dock lärosätena medfinansiera de projekt som beviljas av Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté. Likväl bör kravet på samverkan mellan minst ett universitet och minst en högskola vid projekt beviljade av utbildningsvetenskapliga kommittén tillämpas på ett strikt sätt.

Vänsterpartiet vill även framhålla vikten av att också ämnesråden inom Vetenskapsrådet, Fas och Formas tar ansvar för forskning som har anknytning till utbildningsvetenskap.

27. Strukturfrågor inom medicinsk forskning, punkt 23 (s, v, mp)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Roland Bäckman (s) och Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 7 och 2008/09:Ub6 yrkande 13 och avslår motionerna 2008/09:So524 yrkande 4, 2008/09:Ub445 och 2008/09:Ub528.

Ställningstagande

Den kliniska forskningen har stor betydelse för hälso- och sjukvårdens utveckling samtidigt som den bidrar till utveckling av kommersiell verksamhet inom exempelvis läkemedels- och bioteknikindustrin. För att stärka den framtida kliniska forskningen behövs ett långsiktigt synsätt och agerande. Staten bör därför ta initiativ till överläggningar om en bred överenskommelse mellan staten, landstingen och industrin om forskningens roll, villkoren inom vården och vilket åtagande och ansvar som varje part ska ha.

28. Infrastruktur för forskning, punkt 24 (s)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub6 yrkande 18 och 2008/09:Ub566 yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 11 och 2008/09:Ub457 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Socialdemokraterna anser att finansiering av forskningens infrastruktur är en av statens kärnuppgifter inom forskningsområdet. Satsningar på infrastruktur är avgörande för att kunna vidmakthålla och stärka Sveriges position i forskningsvärlden. Med stora infrastrukturinvesteringar lägger vi en god grund för internationella samarbeten och utländskt forskningskapital. Sammanlagt vill Socialdemokraterna avsätta 625 miljoner kronor under fyra år för satsningar på forskningens infrastruktur.

Arbetet för att förlägga European Spallation Source (ESS) till Lund måste ha högsta prioritet. En viktig förutsättning för att nå detta mål är att den nya synkrotronen Max IV kommer till stånd. Vi anser att riksdagen bör hålla öppet för att ytterligare resurser ska kunna tillföras för att en trovärdig motfinansieringssituation ska uppnås för ESS.

Därför bör riksdagens partier hållas väl informerade om utvecklingen. Blocköverskridande samtal bör föras som gör att arbetet och inriktningen kan vidmakthållas långsiktigt, samtal som bör föras tillsammans med företrädare för regioner och näringsliv. Att initiera och säkerställa dessa samtal för att möjliggöra de nödvändiga satsningarna åvilar regeringen.

29. Infrastruktur för forskning, punkt 24 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkande 11 och avslår motionerna 2008/09:Ub6 yrkande 18, 2008/09:Ub457 yrkandena 1 och 2 samt 2008/09:Ub566 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Regeringen har i propositionen angett att Vetenskapsrådet bör uppmärksamma behoven av register och databaser i forskning. I samband med detta bör även behoven av att bygga upp en infrastruktur för genusforskning tillgodoses.

30. Internationellt forskningssamarbete, punkt 25 (s)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub3 och 2008/09:Ub6 yrkande 20 och avslår motionerna 2008/09:Ub340, 2008/09:Ub349 yrkandena 1 och 2, 2008/09:Ub530 och 2008/09:Ub584.

Ställningstagande

Propositionens skrivningar om internationellt forskningssamarbete är anmärkningsvärt svaga. I stället för att ta ett samlat grepp och erkänna statens uppgift att samordna och möjliggöra deltagande uppmanar man de olika forskningsfinansiärerna att själva vara mer aktiva. Socialdemokraterna vill i stället etablera ett nationellt centrum för kompetensuppbyggnad och rådgivning till svenska forskningsfinansiärer. Målsättningarna ska vara att öka antalet svenska forskare som deltar i europeiska forskningsprojekt samt att mer av EU:s forskningsmedel allokeras till projekt med svenska deltagare. Regeringen bör även utreda former och förutsättningar för ett ökat nationellt ansvarstagande för medfinansiering inom EU-projekt. Socialdemokraterna anser att 120 miljoner kronor bör anslås för arbetet med forskningens internationalisering.

University of the Arctic är ett internationellt samarbete mellan universitet och högskolor som förbättrar möjligheterna för människor i den arktiska regionen att ta del av högre utbildning, som stärker de arktiska folkens gemensamma identitet och som utvecklar kunskap inom specifikt arktiska forskningsområden. Det är angeläget att Sverige fullt ut deltar i denna samverkan och att University of the Arctic prioriteras av de högskolor och universitet som deltar. Regeringen bör tydligt markera betydelsen av detta internationella samarbete.

31. Högskolans forskare, punkt 26 (s)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub6 yrkande 8 och avslår motion 2008/09:Ub384 yrkande 1.

Ställningstagande

Nydisputerade forskare bör ges ökade möjligheter till fortsatt forskning och meritering. Otrygg finansiering i början av forskarkarriären i kombination med otydliga karriärvägar riskerar att innebära att många, framför allt kvinnor, väljer bort en akademisk karriär. Socialdemokraterna vill därför tillföra de statliga forskningsråden och Vinnova 400 miljoner kronor för fler utlysningar av meriteringstjänster.

32. Forskarutbildning, punkt 27 (s)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub369 yrkande 1 och avslår motionerna 2008/09:Ub384 yrkande 2 och 2008/09:Ub567.

Ställningstagande

Den studiesociala situationen för Sveriges doktorander bör ses över. Lika många kvinnor som män påbörjar doktorandutbildning, men betydligt fler män tar doktorsexamen. Därför måste trygghetssystemen för doktorander ses över, då bristen på ett tillräckligt bra system gör att exempelvis många kvinnor har svårt att kombinera möjligheten att skaffa barn med att doktorera.

33. Arbetslivsforskning, punkt 28 (s)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub6 yrkande 14 och 2008/09:Ub411 samt avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 12 och 2008/09:Ub8 yrkandena 13 och 14.

Ställningstagande

Socialdemokraterna har varit starkt kritiska till regeringens nedläggning av Arbetslivsinstitutet (ALI) samt hur regeringen har skött nedläggningen. Vid nedläggningen borde regeringen ha analyserat och säkerställt hur inledda forskningsprojekt och utbildningar skulle kunna slutföras. En översyn av möjliga framtida strukturer för arbetslivsforskningen behöver därför göras.

Regeringens förslag till finansiering av arbetslivsforskning är otillräckligt. Socialdemokraterna ser nu enskilda lärosätens möjlighet att prioritera arbetslivsforskning som en av de utvägar som måste till för att återupprätta forskningsområdet.

Socialdemokraterna anser att 20 miljoner kronor bör satsas på ett särskilt forskningsprogram om kvinnors arbetsmiljö.

I enlighet med vad som anförs i motion 2008/09:Ub411 (s) anser vi att det bör inrättas ett centrum för hälsa i arbetslivet i Stockholm. Kungliga Tekniska högskolan, Stockholms universitet och Karolinska Institutet har ställt sig positiva till att bilda ett sådant centrum.

34. Arbetslivsforskning, punkt 28 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkande 12 och avslår motionerna 2008/09:Ub6 yrkande 14, 2008/09:Ub8 yrkandena 13 och 14 samt 2008/09:Ub411.

Ställningstagande

Vänsterpartiet har varit mycket kritiskt till nedläggningen av Arbetslivsinstitutet. Resultatet av nedläggningen har blivit en volymmässig neddragning av forskningsområdet, uppsplittring av kompetens och bristande återväxt av forskare. Enligt Vänsterpartiet behöver arbetslivsforskningen en organisatorisk form som gör att arbetsmarknadens parter kan bidra med kunskap om viktiga forskningsområden. LO, TCO och Saco har tillsammans föreslagit en ny struktur för arbetslivsforskningen som Vänsterpartiet stöder. Regeringen bör därför återkomma med förslag om en ny struktur för arbetslivsforskningen som är både organisatoriskt och finansiellt stabil.

35. Arbetslivsforskning, punkt 28 (mp)

av Mats Pertoft (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub8 yrkandena 13 och 14 samt avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkande 12, 2008/09:Ub6 yrkande 14 och 2008/09:Ub411.

Ställningstagande

Miljöpartiet anser att Arbetslivsinstitutet (ALI) bör återinrättas. Forskarna på ALI producerade forskning av såväl hög kvalitet som samhällsrelevans. Vid nedläggningen meddelade regeringen att den forskning som bedrevs vid institutet skulle fortsätta vid annan myndighet. I dagsläget är det oklart i vilken grad löftet uppfyllts, men det mesta tyder på att en stor del av Arbetslivsinstitutets forskning gått förlorad.

36. Utbildningsvetenskaplig forskning, punkt 29 (s)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub589 yrkande 13, 2008/09:Ub598 yrkande 10 och 2008/09:Ub599 yrkande 9 och avslår motionerna 2008/09:Ub5 yrkandena 15 och 19, 2008/09:Ub251 och 2008/09:Ub467 yrkande 3.

Ställningstagande

För att Sverige ska ha en skola i världsklass krävs att undervisning och pedagogiska metoder står på vetenskaplig grund. Skolforskningen behöver utvecklas i omfattning och kunskapsöverföringen från forskning till verksamhet förbättras. Vidare krävs fasta forskningsresurser i anslutning till lärutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet, en förstärkning av forskningsmedel som söks i konkurrens samt ökade resurser för forsknings- och utvecklingsarbete ute i verksamheten. Socialdemokraterna vill därför pröva möjligheten av ett institut för skolforskning, med uppgift att främja kunskapsbildning om lärande och undervisning.

Socialdemokraterna menar att forskningen i matematikdidaktik behöver utvecklas ytterligare. Spridning av nationella och internationella forskningsresultat är väsentligt för att matematikutbildningen ska utvecklas.

37. Utbildningsvetenskaplig forskning, punkt 29 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkandena 15 och 19 samt avslår motionerna 2008/09:Ub251, 2008/09:Ub467 yrkande 3, 2008/09:Ub589 yrkande 13, 2008/09:Ub598 yrkande 10 och 2008/09:Ub599 yrkande 9.

Ställningstagande

Vänsterpartiet anser att det behöver utredas hur forskning och forskarutbildning i anslutning till lärarutbildningen ska utformas och bedrivas samt vilken form av stöd lärosätena behöver för att kunna fullgöra uppdraget. Det är omöjligt att skapa förutsättningar för utbildningens vetenskapliga bas om lärarutbildningarna inte i hög grad har forskarutbildade lärare som också har tid för forskning i tjänsten.

Vidare behövs strukturer som främjar integration mellan forskning, utbildning och pedagogisk verksamhet. Regeringen bör därför ge Högskolverket i uppdrag att i samverkan med bl.a. Skolutvecklingsmyndigheten samt Sveriges kommuner och landsting utforma program för möten mellan forskning och yrkespraktik.

38. Årlig sammanställning av pedagogisk forskning, punkt 30 (s, v, mp)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Roland Bäckman (s) och Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub495.

Ställningstagande

Den utbildningsvetenskapliga kommittén vid Vetenskapsrådet bör få i uppdrag att årligen sammanställa en kunskapsöversikt över den pedagogiska forskning som bedrivits nationellt och internationellt. Situationen inom skolan diskuteras intensivare än på länge i Sverige. I detta skede är det viktigt att svensk skolpolitik står på vetenskaplig grund. Tyvärr finns det i dag inga kontinuerliga sammanställningar över den pedagogiska forskningen och dess resultat.

39. Genusforskning, punkt 31 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkandena 9 och 10 samt avslår motion 2008/09:Ub8 yrkande 12.

Ställningstagande

I en forskningspolitisk proposition bör genusforskningen, liksom andra forskningsområden, uppmärksammas utifrån sina vetenskapliga förtjänster. Genusforskningen är ett tvärvetenskapligt och multidisciplinärt forskningsområde som har byggt upp och konsoliderat ett eget forskningsfält. En omfattande och fruktbar teoriutveckling har skett där även frågor som rör klass, sexualitet och etnicitet har inkluderats. Därtill har genusforskningen förnyat traditionella ämnen inom exempelvis medicin och naturvetenskap. Inom den medicinska forskningen har detta inneburit förbättrade diagnoser och behandlingsmetoder. Ett genusperspektiv på klimatforskningen innebär att resurseffektiva insatser kan riktas mot den halva av befolkningen som står för den största delen av dagens överkonsumtion.

Mot bakgrund av ovanstående anser Vänsterpartiet att genusforskningen bör stärkas. Av Vetenskapsrådets ökade anslag bör ytterligare 10 miljoner kronor gå till utlysningar för genusforskning och 20 miljoner kronor användas för att utlysa ytterligare tolv genusprofessorer.

40. Genusforskning, punkt 31 (mp)

av Mats Pertoft (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub8 yrkande 12 och avslår motion 2008/09:Ub5 yrkandena 9 och 10.

Ställningstagande

Miljöpartiet anser att det är ytterst angeläget att genusforskningen fortsätter att utvecklas. Svensk genusforskning står mycket stark i internationell jämförelse och är ett forskningsområde där Sverige har möjlighet att bli världsledande. Samtidigt finns ett stort behov av genusforskningens resultat. Kön tillåts spela roll på ett sätt som inte är förenligt med grundläggande principer om allas lika värde.

Trots ovanstående är det ett begränsat antal lärosäten som prioriterar genusforskning. Miljöpartiet menar därför att det är nödvändigt att avsätta särskilda resurser på området genom att Vetenskapsrådet tilldelas ytterligare 30 miljoner kronor om året perioden 2009–2012.

41. Forskning inom socialrätt, punkt 32 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkande 13.

Ställningstagande

Det blir allt vanligare att juridiska ärenden i första ledet utreds och beslutas av icke-jurister. Allra mest märkbart är detta i välfärdssystemens rättsliga strukturer. För de enskilda människorna, likaväl som för de professionella handläggarna, är det av avgörande betydelse att lagar och rättsregler hanteras på ett riktigt och ändamålsenligt sätt. Exempelvis en tjänsteman inom socialtjänsten kommer att handlägga frågor om barnarätt, avtalsrätt, social- och förvaltningsrätt, försäkringsrätt, processrätt och straffrätt. Dessutom bör hon eller han ha kunskap om internationella konventioner och EG-rätten.

Vid institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet bedrivs rättsvetenskaplig forskning av jurister och socionomer. Institutionens rättsvetenskapliga lektorer och forskare representerar ett brett kunskapsområde inom socialt arbete, socialpolitik och juridik. För att skapa bättre kontinuitet och en fastare struktur inom forskning och forskarutbildning inom detta kunskapsområde behövs en professur vid institutionen. Finansiering bör ske med medel från Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (Fas).

42. Forskning och utvecklingsarbete om barn- och ungdomsteater, punkt 33 (v)

av Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub5 yrkande 20.

Ställningstagande

I 30 år har Unga Klara, inom ramen för Stockholms stadsteaters verksamhet, skapat teater för barn och unga samt bedrivit forskning och utvecklingsarbete. Vänsterpartiet menar att det är hög tid att det tas ett nationellt ansvar för Unga Klaras verksamhet. I vårt förslag till budget för kulturpolitiken har vi anslagit 15 miljoner kronor för att göra Unga Klara till en nationell scen för barn- och ungdomsteater. Även forskningen och utvecklingsarbetet inom området måste få en fastare struktur och Unga Klara bör därför få ett nationellt ansvar, med tillhörande resurser, för forskning och utvecklingsarbete inom barn- och ungdomsteater.

43. Transportforskning vid Vinnova, punkt 34 (mp)

av Mats Pertoft (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:A395 yrkande 26.

Ställningstagande

Miljöpartiet menar att regeringen bör se över Vinnovas finansiering av transportforskning. Analyser av Vinnovas anslagsfördelning visar att det är den genomsnittlige mannens resmönster och värderingar som styr de kunskapsområden som utvecklas, medan forskningen kring det som kvinnor prioriterar skärs ned. Fakta om fördelningen av medel till fordonsutveckling i förhållande till forskning om miljö, trafiksäkerhet, jämställdhet, kollektivtrafik m.m. bör redovisas.

44. Alkoholforskning, punkt 35 (s, v, mp)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Roland Bäckman (s) och Amineh Kakabaveh (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:So516 yrkande 8.

Ställningstagande

År 1999 skapades ett nationellt centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning vid Stockholms universitet (Sorad). Beslutet hade föregåtts av flera års utredningsarbete. Centrumet har i allt väsentligt levt upp till de höga förväntningar som ställts på forskningscentret. Det har inneburit en påtaglig förstärkning av kunskaperna både vad gäller konsumtions- och skadutvecklingen totalt inom olika befolkningsgrupper. En lång rad olika frågeställningar har belysts inom ett brett spektrum av forskningsområden. Forskningsinsatserna har genomgående hållit hög kvalitet, vilket också understrukits i en internationell, kvalificerad utvärdering.

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) som hittills har stått för centrets basfinansiering, har beslutat att gradvis fasa ut anslaget till Sorad. Detta utan att motsvarande resurser har överförs till Stockholms universitet, vilket var avsikten när centrumet inrättades. Visserligen har Sorad därefter tilldelats ett tioårigt anslag som "center of excellence", vilket vittnar om hög kvalitet. Detta anslag kan dock inte ersätta basfinansieringen eftersom det är knutet till särskilda utfästelser. Riksdagen bör därför uttala att nödvändiga basresurser för Sorad säkerställs inom ramen för den allmänna anslagsökningen som tilldelats Stockholms universitet.

Särskilt yttrande

Universitetsstatus och examensrättigheter, punkt 12 (s)

Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Roland Bäckman (s) anför:

Under den socialdemokratiska regeringen tillsattes den utredning (dir. 2004:49) som fick i uppdrag att göra en översyn av resurstilldelningssystemet för grundläggande högskoleutbildning. Efter beslut om tilläggsdirektiv (dir. 2006:29) utvidgades uppdraget till att omfatta resurstilldelning och övrig styrning avseende forskning och forskarutbildning vid universitet och högskolor. Enligt tilläggsdirektivet skulle utredaren bl.a. analysera för- och nackdelar med olika system för ansökan, prövning och beslut om rätt att benämnas universitet eller ges tillstånd att utföra examen inom forskarutbildning. Utredaren redovisade sitt uppdrag till regeringen i november 2007.

Enligt Socialdemokraterna bör det även fortsättningsvis finnas en möjlighet att etablera nya universitet. Högskolor som uppfyller kriterier om bl.a. forskning och utbildning av tillräcklig omfattning och av god kvalitet bör kunna tilldelas universitetsstatus. En stor expansion av antalet universitet är dock knappast lämpligt, bl.a. med hänsyn till behovet av koncentration och profilering. Däremot bör högskolor kunna prövas för examensrätt inom forskarutbildningen inom ramen för ett forsknings- och utbildningsområde som är högskolans profilområde.

Socialdemokraterna anser att regeringen bör redovisa hur man avser att hantera frågan om universitetsstatus och de ansökningar om att ombildas till universitet som inkommit från ett antal högskolor. En möjlighet för regeringen att återkomma i dessa frågor är i den högskoleproposition som aviserats våren 2009.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1992:143).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att genom ombildning av IRECO Holding AB bilda ett nytt holdingbolag vars syfte inte ska vara att bereda vinst åt aktieägaren (avsnitt 8.4.4).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att avyttra statens aktier i SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB (avsnitt 8.4.5) och att vid sådan avyttring a) som likvid, utöver kontanter, motta aktier eller andra former av tillgångar, b) avyttra de tillgångar som staten får som likvid vid en försäljning, om andra tillgångar än kontanter erhålls, och c) vidta de åtgärder i övrigt som krävs för att genomföra transaktionen, inkluderande nyemission av aktier i IRECO Holding AB eller det nya holdingbolaget.
4. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om avräkning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå (avsnitt 6.9).
5. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om ändring av bolagsordning för SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB (avsnitt 8.4.5).

Följdmotionerna

2008/09:Ub1 av Carina Moberg m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fakultetsmedel till Södertörns högskola på samma villkor som för övriga högskolor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av mer genomtänkta och långsiktiga insatser för att stärka den forskningsintensiva Stockholmsregionens framtida tillväxt och utveckling.

2008/09:Ub2 av Berit Andnor och Hans Stenberg (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning inom Mittuniversitetet.

2008/09:Ub3 av Sinikka Bohlin (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning inom den arktiska regionen.

2008/09:Ub4 av Berit Högman m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om resursfördelningen till Karlstads universitet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om innovationskontor.

2008/09:Ub5 av Amineh Kakabaveh m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Södertörns högskola ska tilldelas resurser enligt samma premisser som andra lärosäten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ny modell för fördelning av forskningsresurser till universitet och högskolor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda ytterligare kriterier för fördelning av resurser.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utvärdering av den nya modellen för fördelning av forskningsresurser.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillstånd att utfärda examina på forskarnivå.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fördelning av medel till forskning inom de strategiska forskningsområdena.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en bred överenskommelse om den kliniska forskningen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökade anslag till humanistisk forskning.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om medel till genusforskning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om medel till genusprofessorer.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om infrastrukturen för genusforskning.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ny struktur för arbetslivsforskning.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en professur i juridik och rättsvetenskap i socialt arbete eller socialrätt.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lärosätenas medfinansiering av projekt beviljade av Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om forskning och forskarutbildning i anslutning till lärarutbildningen.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kravet på samverkan mellan minst ett universitet och minst en högskola vid projekt beviljade av Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ansvaret för den utbildningsvetenskapliga forskningen.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) bör få i uppdrag att finansiera utbildningsvetenskaplig forskning.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskningssamverkan inom den utbildningsvetenskapliga forskningen.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tilldela Unga Klara ett nationellt ansvar för forskning och utvecklingsarbete inom barn- och ungdomsteater.
21. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring av högskolelagen (1992:1434).
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om placeringen av innovationskontor.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett forskningspolitiskt råd.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en innovationspolitisk skrivelse.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att forskning som finansieras av forskningsrådet ska göras fritt tillgänglig.

2008/09:Ub6 av Marie Granlund m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inriktningen på svensk forskningspolitik.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökade statliga satsningar på forskning.
3. Riksdagen begär att regeringen på tilläggsbudget fördelar forskningsanslag i enlighet med tabell i motionen och vad som i övrigt anförs i motionen.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att en större del av forskningsresurserna fördelas i konkurrens mellan lärosätena.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av ett nytt resursfördelningssystem som gynnar forskningskvaliteten och slår vakt om forskning och forskningsanknuten högre utbildning i hela landet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utveckling av och resurser till de yngsta universiteten.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om direkta anslag till Södertörns högskola på samma villkor som för övriga högskolor.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om yngre forskares trygghet och möjligheter till fortsatt forskning och meritering.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om prioriterade strategiska forskningsområden.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fullfölja och utveckla branschprogrammen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avslå regeringens förslag om centralisering av holdingbolagsverksamheten till ett fåtal lärosäten.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fördela ytterligare resurser till lärosätenas holdingbolag.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell överenskommelse om den medicinska forskningen.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetslivsforskning.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tjänsteforskning.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om miljö- och klimatforskning.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildningsvetenskap.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskningens infrastruktur.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhet.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskningens internationalisering.

2008/09:Ub7 av Christina Axelsson och Désirée Liljevall (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att transportforskningen bör ses i ett miljösammanhang.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Vinnovas förändrade uppgifter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det inte finns någon naturlig myndighet som ansvarar för ett helhetsgrepp om kommunikationsforskning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att forskningsrön bör kommuniceras så att de omsätts i praktiskt handling.

2008/09:Ub8 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om fler och bredare kvalitetsindikatorer för resurstilldelning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett nytt system för resurstilldelning inte får missgynna tvärvetenskaplig forskning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen under 2010 bör återkomma till riksdagen med en utvärdering av utfallet av det nya resurstilldelningssystemet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att styrningen av de strategiska satsningarna till 24 särskilda områden tas bort till förmån för en friare fördelning inom områdena medicin och hälsa, teknik och klimat.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att lyfta fram folkhälsoperspektivet i forskningen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en förändrad inriktning på transportforskningen så att den är tydligt inriktad på hållbara och klimatsmarta lösningar.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om klimatforskningen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att forskningsresultat i ökad utsträckning bör kommersialiseras.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att medlen till Vetenskapsrådet i mindre utsträckning bör styras direkt till ämnesråden.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utbildningsvetenskapliga kommittén inom Vetenskapsrådet bör omvandlas till ett ämnesråd.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ytterligare medel till Vinnova för programmet Forska och väx.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en särskild satsning på genusforskning genom Vetenskapsrådet.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Arbetslivsinstitutet bör återinrättas.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förstärkta resurser för arbetslivsforskningen.

Motion från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:So206 av Hans Hoff (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fördjupad forskning om psykiskt sjuka som begår brott.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:Fi218 av Eva Flyborg och Liselott Hagberg (båda fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om satsning på forskning med genusperspektiv om äldre och åldrandet.

2008/09:Fi270 av Mona Sahlin m.fl. (s):

68. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökad satsning på forskning (avsnitt 3.1.10).

2008/09:Ju430 av Monica Green m.fl. (s, mp, v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppmuntra forskning när det gäller sexualbrott mot barn.

2008/09:Ju470 av Eva Olofsson m.fl. (v, fp, m, kd, c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppmuntra forskning när det gäller sexualbrott mot barn.

2008/09:C240 av Jan Lindholm (mp):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att utveckla forskningen kring fukt- och mögelskador samt deras betydelse för hälsa genom ett särskilt forskningsråd fristående från alla svenska partsintressen.

2008/09:So225 av Barbro Westerholm (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till stimulans av forskning om sällsynta sjukdomar, deras orsak, behandling och förebyggande.

2008/09:So341 av Magdalena Andersson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning kring ätstörning och graviditet.

2008/09:So385 av Jan Lindholm m.fl. (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av forskning kring antibiotika.

2008/09:So404 av Anita Brodén (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppmärksamma vikten av suicidforskning.

2008/09:So432 av Berit Högman och Lars Mejern Larsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder mot och ytterligare forskning kring den ökande alkoholkonsumtionen.

2008/09:So497 av Jan Lindholm m.fl. (mp):

5. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag beträffande behovet av ökad forskning om snus.

2008/09:So516 av Agneta Lundberg m.fl. (s, v, mp, kd):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om alkoholforskning.

2008/09:So524 av Alf Eriksson (s):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den kliniska forskningens förutsättningar.

2008/09:So569 av Désirée Pethrus Engström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att resurser bör säkras för ökad forskning om missbruk hos kvinnor.

2008/09:Ub203 av Finn Bengtsson m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om offentligfinansierad forsknings oberoende.

2008/09:Ub231 av Finn Bengtsson och Per Bill (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av möjligheterna att inrätta ett forsknings- och innovationsråd i Regeringskansliet.

2008/09:Ub251 av Catharina Bråkenhielm (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning kring effektiva metoder för bättre sex- och samlevnadsundervisning i skolan.

2008/09:Ub285 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (båda m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om upphävande av 6 kap. 4 a § stiftelselagen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ändring av forskningsstiftelsernas stiftelseförordnanden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skyddet för stiftelser från politiska ingrepp bör ses över.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om värdet av forskningsfinansiering som står fri från politisk påverkan.

2008/09:Ub288 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetet med att uppnå tillgänglighet i den fysiska miljön.

2008/09:Ub324 av Hans Stenberg och Berit Andnor (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utveckling av forskning och utbildning på forskarnivå inom Mittuniversitetet.

2008/09:Ub340 av Birgitta Sellén och Yvonne Andersson (c, kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att Sverige och Finland tillsammans avsätter resurser för forskning och innovationer.

2008/09:Ub349 av Olof Lavesson (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nordiska forskningsanslag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om minskade hinder för utvidgat forskningssamarbete i gränsregioner.

2008/09:Ub365 av Hans Backman (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Högskolan i Gävle ska erhålla universitetsstatus.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Högskolan i Gävle ska tilldelas vetenskapsområdet teknik och humanistisk-samhällsvetenskapligt vetenskapsområde eller motsvarande självständig rätt till forskarutbildning.

2008/09:Ub369 av Magdalena Streiffert (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den studiesociala situationen bör ses över för Sveriges doktorander.

2008/09:Ub371 av Magdalena Streiffert (s):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att hitta incitament för landets högskolor att arbeta med entreprenörskap, drivhus och inkubatorer.

2008/09:Ub384 av Marianne Watz (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införandet av krav i berörd lagstiftning på att forskare med undantag för utländska gästforskare ska dokumentera sin förmåga att kunna tala om sitt ämne på svenska.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införandet av krav i berörd lagstiftning på att en sammanfattning görs på svenska av doktorsavhandling skriven på annat språk än svenska.

2008/09:Ub396 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att utveckla möjligheterna att bedriva forskning vid Högskolan i Skövde.

2008/09:Ub404 av Finn Bengtsson och Andreas Norlén (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bibehållandet av det s.k. lärarundantaget (lagen 1949:345 om rätten till arbetstgares uppfinningar, den s.k. uppfinnarlagen).

2008/09:Ub411 av Fredrik Olovsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bildandet av ett Centrum för hälsa i arbetslivet.

2008/09:Ub418 av Lennart Axelsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ökad forskning inom området geriatrik.

2008/09:Ub430 av Lisbeth Grönfeldt Bergman och Lars-Arne Staxäng (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökad tilldelning av forskningsresurser som gynnar svensk sjöfart och bidrar till att förbättra havsmiljön.

2008/09:Ub431 av Stefan Attefall m.fl. (kd, c, m, fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Jönköpings tekniska högskola ska tilldelas vetenskapsområde.

2008/09:Ub442 av Anna König Jerlmyr och Andreas Norlén (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av forskning om våldtäktsförövare och behandlingsmetoder.

2008/09:Ub445 av Finn Bengtsson och Yvonne Andersson (m, kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av lämpligheten i ekonomiska transfereringar från resurser för klinisk forskning till statliga myndigheter.

2008/09:Ub446 av Finn Bengtsson och Yvonne Andersson (m, kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av forskningen på området integrativ medicin.

2008/09:Ub457 av Christine Jönsson m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett fortsatt arbete för att få ESS-anläggningen till Sverige.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Max-lab 4.

2008/09:Ub466 av Kerstin Lundgren (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att snarast ge Stockholmsregionen ett nytt universitet.

2008/09:Ub467 av Börje Vestlund och Carin Runeson (båda s):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om sexualundervisning och forskning.

2008/09:Ub472 av Christer Engelhardt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att på Gotland skapa ett internationellt forskningscentrum för utbildning och kunskap kring liv och miljö i Östersjön.

2008/09:Ub479 av Anne Marie Brodén m.fl. (m, fp, c, kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning i ämnet kultur och hälsa.

2008/09:Ub481 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Södertörns högskolas ansökan om att få universitetsstatus.

2008/09:Ub486 av Sven Gunnar Persson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning vid de fria teologiska högskolorna.

2008/09:Ub488 av Désirée Liljevall m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om satsningar på utbildning och forskning i Kalmar län.

2008/09:Ub492 av Max Andersson m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att utveckla svensk lyckoforskning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning om hur lyckan i samhället ska kunna mätas regelbundet och att lyckoindex redovisas i likhet med BNP och övriga välfärdsindex.

2008/09:Ub495 av Mats Pertoft m.fl. (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den utbildningsvetenskapliga kommittén under Vetenskapsrådet får i uppdrag att årligen sammanställa en kunskapsöversikt över den pedagogiska forskningen nationellt och internationellt.

2008/09:Ub519 av Pär Nuder och Carina Moberg (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka den högre utbildningen och göra Södertörns högskola till universitet.

2008/09:Ub527 av Yvonne Andersson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att förbättra kontakterna mellan forskare och politiker.

2008/09:Ub528 av Yvonne Andersson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om goda förutsättningar för klinisk medicinsk forskning och cancerforskning.

2008/09:Ub529 av Yvonne Andersson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det är angeläget att centrum för forskning kring kultur och hälsa vid Göteborgs universitet tillförs resurser för inrättande av forskartjänster, stärkande av sekretariat och utarbetande av ett internationellt konkurrenskraftigt forskningsprogram.

2008/09:Ub530 av Yvonne Andersson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av ökat svenskt deltagande i EU:s ramprogram.

2008/09:Ub542 av Karin Pilsäter (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Södertörns högskolas universitetsansökan ska prövas.

2008/09:Ub558 av Yvonne Andersson m.fl. (kd, m, fp, c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Linköpings universitet.

2008/09:Ub566 av Bo Bernhardsson m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett fortsatt stöd för byggande och placering av ESS-anläggningen i Lund och Sverige.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör redovisa hur en flerårig investeringsplan för MAX IV ska utformas.

2008/09:Ub567 av Emma Henriksson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bättre villkor vid forskarstudier.

2008/09:Ub584 av Finn Bengtsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbeta för ökat svenskt deltagande i EU:s ramprogram.

2008/09:Ub589 av Marie Granlund m.fl. (s):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skolforskning.

2008/09:Ub591 av Mona Sahlin m.fl. (s):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning.

2008/09:Ub594 av Marie Granlund m.fl. (s):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra det möjligt för högskolor att bli prövade för rätten att utfärda examina på forskarnivå inom profilmråden.

2008/09:Ub598 av Marie Granlund m.fl. (s):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka utbildningsvetenskaplig forskning samt att kombinera undervisning med forskning.

2008/09:Ub599 av Marie Granlund m.fl. (s):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mer forskning om matematikdidaktik.

2008/09:MJ474 av Lars Gustafsson och Eva Johnsson (båda kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till klimatforskning.

2008/09:N435 av Mona Sahlin m.fl. (s):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning i världsklass.

2008/09:A395 av Esabelle Dingizian m.fl. (mp):

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se över hur forskningsanslagen används ur ett jämställdhetsperspektiv och föreslå ändringar.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §¹

Staten *skall* som huvudman anordna högskolor för

Staten *ska* som huvudman anordna högskolor för

1. utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, och
2. forskning och konstnärligt utvecklingsarbete samt annat utvecklingsarbete.

Högskolorna skall också samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet.

I högskolornas uppgift ska ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2009.

¹ Senaste lydelse 1996:1392.

BILAGA 3

Finansutskottets yttrande 2008/09:FiU4y

Ett lyft för forskning och innovation

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 23 oktober 2008 att bereda övriga utskott tillfälle att avge yttrande över proposition 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation samt de motioner som kan komma att väckas med anledning av propositionen i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Efter ett inledande resonemang om forskningens betydelse för den ekonomiska utvecklingen tar finansutskottet upp följande frågor i yttrandet:

- ny modell för resurstilldelning,
- budgetmässig hantering av forskningssatsningen,
- avräkning av anslag samt
- forskning inom finansutskottets beredningsområde.

I yttrandet finns en avvikande mening (s, v).

Utskottets överväganden

Inledning

Forskningspropositionen

Regeringens bedömning är att forskningssatsningar är bland det viktigaste Sverige kan göra för att långsiktigt stärka konkurrenskraften och bidra till en hållbar tillväxt. Regeringens mål för forskningspolitiken är, enligt propositionen (s. 20 f.), att stärka Sveriges ställning som forskningsnation och därmed stärka konkurrenskraften i en globaliserad värld för att bidra till ökad hållbar ekonomisk tillväxt och välfärd i Sverige. Forskningen ska vara av högsta internationella klass och den ska till stor del bedrivas inom områden som har eller har förutsättningar att få betydelse för människors välfärd, samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

Utskottets ställningstagande

Finansutskottet vill inledningsvis understryka betydelsen av forskning för den långsiktiga ekonomiska utvecklingen. En lyckad forskningspolitik får positiva återverkningar långt utanför en snäv forskningssfär. Framgångsrik forskning kan bidra till att hantera de utmaningar som ekonomin och samhället står inför. Utskottet välkomnar således den satsning regeringen förespråkar i propositionen.

Utskottet övergår nu till att ta upp mer begränsade frågor som aktualiseras under utskottets behandling av forskningspropositionen.

Ny modell för resurstilldelning

Forskningspropositionen

I avsnitt 6.1 (s. 51 f.) redovisar regeringen en ny modell som bör införas för resurstilldelning för forskning och utbildning på forskarnivå till alla universitet och högskolor, förutom de konstnärliga högskolorna och Försvarshögskolan. Modellen bygger på kvalitetsindikatorer och antalet helårsstudenter. Såväl resurstillskott som omfördelning av resurser mellan lärosäten bör ske i konkurrens och tilldelas utifrån respektive lärosätes resultat mätt med indikatorerna externa medel och vetenskaplig produktion.

Alla universitet och högskolor, som omfattas av den nya modellen, bör initialt tillföras minimiresurser i form av en basresurs för forskning och utbildning på forskarnivå.

Modellen utgår från en kvalitetsbaserad resurstilldelning. Regeringen anför att användningen av de två indikatorerna externa medel respektive vetenskaplig produktion och citering inte är problemfria. Förutsättningarna

är olika för olika forskningsområden, och därför bör vissa områden – t.ex. humaniora och samhällsvetenskap – ges större tyngd vid beräkningen av resurser baserat på indikatorerna.

Den modell för resurstilldelning som nu presenteras innebär en principiellt stor förändring jämfört med vad som gäller i dag. Regeringen har därför för avsikt att noga följa och utvärdera effekterna av det nya systemet. Regeringen avser att ge Vetenskapsrådet i uppdrag att dels ta fram nödvändigt underlag till indikatorn för publiceringar och citeringar, dels utveckla och kvalitetssäkra de olika beräkningsunderlag som systemet bygger på.

Regeringen avser vidare att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda förutsättningarna för att utveckla en modell där utvärderingar av forskning utgör en grund för resurstilldelning. Ambitionen är också att utreda hur en bedömning av kvalitet i lärosätenas samverkan med omvärlden ska kunna vara en del av resurssystemet.

Utskottets ställningstagande

Finansutskottet bereder ärenden om ekonomisk styrning i staten. Utskottet har således under lång tid följt frågor om resultatstyrning. Mot den bakgrunden och utan att gå in på den närmare utformningen av den nya modell som redovisas i propositionen vill utskottet anföra följande.

En central del av resultatstyrningen är att det finns mål för verksamheten mot vilka uppnådda resultat kan mätas. Ett problem i resultatstyrningen har varit att målen ofta formulerats så att resultaten inte kunnat redovisas tydligt. Vidare har kopplingen mellan resultat och resursförbrukning varit dålig (jfr ESV 2007:23 Resultat och styrning i statsförvaltningen, s. 18).

Utifrån sina utgångspunkter välkomnar finansutskottet en utveckling där resursfördelningen i ökad utsträckning kopplas till uppnådda resultat. Som resultatstyrningens historia visar finns det naturligtvis många svårigheter med en sådan ansats, och regeringen pekar t.ex. på att de valda indikatorerna inte är problemfria. Efterhand som erfarenheter vinnas kan de leda till justeringar i modellen. Det kan också finnas skäl att beakta lärdomar av statlig styrning från andra områden, även om förutsättningarna för skilda områden skiljer sig åt.

Budgetmässig hantering av forskningssatsningen

Bakgrund

Finansutskottet tog i rambetänkandet (bet. 2008/09:FiU1, s. 64–65) upp den budgetmässiga hanteringen av forskningssatsningen. Utskottet konstaterade att fördelningen mellan olika lärosäten av satsningen på forskning inte framgick av budgetpropositionen. I budgetpropositionen hänvisade regeringen till den då ännu inte avlämnade forskningspropositionen, som kom att beslutas av regeringen den 20 oktober 2008. I budgetpropositionen

(utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning) återfinns 1 215 miljoner kronor på en anslagspost, nr 17, på anslaget 2:56 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m. I betänkande 2008/09:FiU1 konstaterade finansutskottet att anslagsposten omfattade cirka hälften av forsknings- och innovationssatsningen och att budgetpropositionen således innehöll en ospecificerad forskningssatsning som innebär att anslagsförslagen inte gav en fullständig bild av fördelningen mellan lärosäten. Utskottet ansåg att detta var en olycklig lösning, eftersom de anslag som riksdagen anvisar i budgeten endast ger en partiell bild av den samlade medelsfördelningen mellan lärosäten. Utskottet framhöll att den valda modellen kan anses stå i konflikt med kravet att budgetpropositionen ska vara fullständig. Denna princip slås fast i riksdagsordningens 3 kap. 2 § där det framgår att en proposition som påverkar statens inkomster eller utgifter kommande år endast får lämnas efter budgetpropositionen om regeringen bedömer att det finns synnerliga ekonomisk-politiska skäl. En ordning där regeringen, av vilket skäl det vara må, inte preciserar anslagets användning eller fördelning utan i stället föreslår ramar för breda ändamål som sedan preciseras genom regeringsbeslut, minskar riksdagens inflytande över medelstildelningen och försvagar budgetens funktion som styrmedel. Utskottet betonade principen att budgetpropositionen ska vara fullständig och att anslagets ändamål ska vara tydligt angivna.

I en reservation motsätter sig Socialdemokraterna kraftigt regeringens agerande (bet. 2008/09:FiU1, s. 156). Riksdagen ska styra inriktningen av svensk forskningspolitik, framhåller reservanterna. Att regeringen förbehåller sig rätten att själv besluta om genomgripande förändringar av resursfördelningssystemet till forskningen utan riksdagens godkännande och underlåter att tydligt redovisa fördelningen av forskningsmedlen, försvagar såväl förutsättningarna för långsiktighet i systemet som trovärdigheten för svensk forskningspolitik som sådan – och rimmor inte väl med vare sig budgetlagens eller riksdagsordningens intentioner.

Forskningspropositionen

I den nu aktuella propositionen redovisas att 750 miljoner kronor av medlen avses fördelas till lärosätena enligt den nya fördelningsmodellen, som innebär att kvalitetsindikatorer används vid fördelning av medel (s. 59). Bland övriga satsningar som ska kunna täckas av medel på anslaget 2:56 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m. finns en delfinansiering av ett eventuellt värdskap för European Spallation Source (ESS) med 150 miljoner kronor (s. 190). Det anges dock inte explicit att medlen till ESS ska tas från detta anslag. Vidare ska 50 miljoner kronor tillföras Innovationsbron AB (s. 127) och 50 miljoner kronor användas för innovationsinsatser vid lärosätena (s. 122). 15 miljoner kronor används för strategiska satsningar (s. 70). Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) tillförs 10 miljoner kronor (s. 172) och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad 19 miljoner kronor (s. 175). Regeringen

kommer att återkomma på tilläggsbudget för 2009 om användningen av vissa medel. Exempel på detta är medel till Vinnova (49 mnkr, s. 179) och Vetenskapsrådet (97 mnkr, s. 180).

Motionerna

Riksdagen ska styra inriktningen av svensk forskningspolitik, anför Socialdemokraterna – utan att framställa något yrkande i denna del – i sin kommittémotion Ub6 med anledning av forskningspropositionen. Att regeringen förbehåller sig rätten att själv besluta om genomgripande förändringar av resursfördelningssystemet till forskningen utan riksdagens godkännande och undlåter att tydligt redovisa fördelningen av forskningsmedlen försvagar såväl förutsättningarna för långsiktighet i systemet som trovärdigheten för svensk forskningspolitik som sådan.

I Vänsterpartiets kommittémotion Ub5 med anledning av forskningspropositionen riktas kritik mot bristerna i regeringens hantering av forskningsanslagen i budgetpropositionen. Kravet att budgetpropositionen ska vara fullständig frångicks därmed, och riksdagen har därmed inte kunnat utöva något inflytande över hur dessa medel ska användas. Detta är inte tillfredsställande ur demokratisk synvinkel, anför motionärerna. Något yrkande i frågan framställs dock inte.

Utskottets ställningstagande

Finansutskottet påpekade i sitt betänkande (bet. 2008/09:FIU1) bl.a. att regeringens förslag att anvisa anslag för universitet och högskolor men samtidigt, bredvid dessa anslag, lägga en ospecificerad post för forskning är en olycklig lösning, eftersom de anslag som riksdagen anvisar i budgeten endast ger en partiell bild av den samlade medelsfördelningen mellan lärosäten. Utskottet anser att riksdagen i och med den forskningspolitiska propositionen nu har fått en fullständig bild av regeringens förslag. I propositionen redovisar regeringen den närmare fördelningen av de medel som föreslogs anvisas i budgetpropositionen för 2009. Det kan tilläggas att i en budgetproposition redovisa en ram som närmare presenteras i en därefter framlagd särproposition är en modell som har använts tidigare, bl.a. vid riksdagens behandling av forskningspropositionen 2004/05:80.

Även om det således har inträffat tidigare att regeringen i budgetpropositionen hänvisar framåt till kommande propositioner beträffande tänkt ändamål eller villkor för anslagen försvagar en sådan ordning budgetens funktion som styrmedel. Utskottet vill betona principen att budgetpropositionen ska vara fullständig och att anslagets ändamål ska vara tydligt angivna. Utskottet förutsätter således att regeringen framgent presenterar en fullständig budgetproposition, inom forskningsområdet såväl som inom andra områden.

Utskottet vill emellertid invända mot beskrivningen i motion Ub5 (v) om att riksdagen inte har kunnat utöva något inflytande över hur dessa medel ska användas. Att, som anförs i motion Ub6 (s), regeringen förbe-

håller sig rätten att själv besluta om genomgripande förändringar av resursfördelningssystemet till forskningen utan riksdagens godkännande är inte heller en invändningsfri beskrivning. Förslagen om hur medlen inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning ska användas är ännu under beredning i riksdagen. Utbildningsutskottet och riksdagen har möjlighet att närmare ange hur anslaget 2:56 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor m.m. ska användas. En möjlig hantering är således att utbildningsutskottet under sin beredning av det berörda utgiftsområdet preciserar anslagets användning och att kammaren sedan prövar frågan i sin behandling av utbildningsutskottets budgetbetänkande.

Avräkning av anslag

Forskningspropositionen

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner att avräkning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå får göras i samband med att medlen överförs till respektive universitets och högskolas räntekonto (s. 67, avsnitt 6.9).

Regeringen anför att universitets och högskolors anslag för såväl utbildning på grundnivå och avancerad nivå som för forskning och utbildning på forskarnivå i dag avräknas i samband med att medel överförs till respektive lärosätes räntekonto.

Den nya modellen för resurstilldelning till forskning och utbildning på forskarnivå förutsätter att berörda anslag till universitet och högskolor även fortsättningsvis avräknas preliminärt varje månad i samband med att medel överförs till universitetens och högskolornas räntekonto i Riksgäldskontoret. Sådan avräkning är varken kassa- eller utgiftsmässig och grundas på statsmakternas beslut.

Vissa kompletterande uppgifter

I betänkande 2008/09:FiU15 tillstyrkte utskottet regeringens förslag i budgetpropositionen för 2009 om ändrad grund för anslagsavräkning av myndigheternas förvaltningsutgifter (prop. 2008/09:1, finansplan m.m., punkt 17, avsnitt 10.4.2, bet. FiU15, rskr. 30). Budgetpropositionens förslag innebär att myndigheternas förvaltningsutgifter, med undantag för universitet och högskolors förvaltningsutgifter, fr.o.m. budgetåret 2009 ska avräknas mot anslag det budgetår till vilket kostnaden hänför sig och inte längre det budgetår till vilket utgiften hänför sig.

Som framgår av utskottets betänkande 2008/09:FiU15 tillämpas sedan tidigare särskilda grunder för anslagsavräkningen för universitetens och högskolornas anslag för grundutbildning respektive forskning. Regeringen redovisade i propositionen om högre utbildning för ökad kompetens nya principer för tilldelning av resurser och att avsteg bör göras från den utgifts-

mässiga anslagsavräkningen för högskoleanslagens del (prop. 1992/93:169). Riksdagen hade inget att invända mot de redovisade principerna (bet. 1992/93:UbU14, rskr. 1992/93:363).

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att regeringens förslag i forskningspropositionen överensstämmer med riksdagens beslut med anledning av betänkande 2008/09:FiU15. Utskottet har således inget att invända mot förslaget i forskningspropositionen.

Forskning inom finansutskottets beredningsområde

Forskningspropositionen

Regeringen pekar i propositionen ut främst tre övergripande områden: medicin och livsvetenskaper, teknik samt klimat. I huvudsak ligger de forskningsområden som tas upp i forskningspropositionen således utanför finansutskottets beredningsområde. Vissa områden rör dock utskottet:

- Satsning på strategisk forskning om förutsättningar för tillväxt, ökning med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2009 (s. 111–112),
- innovationsfrämjande offentlig upphandling. En utredning om hur förutsättningarna för hur offentliga aktörers investeringar bättre kan bidra till utvecklingen av nya kunskapsintensiva företag avses tillsättas (s. 141–143),
- 30 miljoner kronor till finansmarknadsforskning från Stabilitetsfonden fr.o.m. 2009 (s. 180–181),
- konkurrens och offentlig upphandling. Regeringen anför – utan några konkreta förslag – att det utöver juridisk forskning behövs även mer forskning av en nationalekonomisk karaktär (s. 231–232) samt
- den offentliga sektorn. Det finns ett behov av forskningsbaserad kunskap om den offentliga förvaltningens funktionssätt och hur den kan utvecklas för att möta skilda utmaningar (s. 249–251).

Vissa kompletterande uppgifter

I betänkande 2008/09:FiU16 Stabilitetsstärkande åtgärder för det svenska finansiella systemet (prop. 2008/09:61) anförde finansutskottet att det behövs ytterligare kunskap om de processer som har lett fram till finansoron.

Det är därför, anförde utskottet, utmärkt att regeringen i den då aktuella propositionen aviserade att den kommer att initiera särskild forskning på området, dvs. de 30 miljoner kronor för finansmarknadsforskning som nämns också i forskningspropositionen. Riksdagen kommer, konstaterade utskottet, att få tillfälle att ta ställning till forskningsinitiativet när regeringen lägger fram sina finansieringsförslag för riksdagen.

Utskottets ställningstagande

Som regeringen anför i propositionen kan de strategiska satsningar som föreslås bidra till att stärka Sveriges och svenskt näringslivs internationella konkurrenskraft. Finansutskottet kan således utifrån sina utgångspunkter ställa sig bakom denna inriktning som syftar till att långsiktigt stärka konkurrenskraften och bidra till en hållbar tillväxt.

Utskottet noterar att regeringen i forskningspropositionen (s. 181) anför att den avser att återkomma i ett senare skede om formerna för fördelning av de 30 miljonerna så att starka och konkurrenskraftiga forskningsmiljöer kan byggas upp. Detta kommer, anger regeringen, att ske efter samråd med berörda myndigheter och företrädare för den finansiella sektorn.

Utskottet kan således konstatera att riksdagen i ett senare skede får tillfälle att ta ställning till detta forskningsinitiativ.

Stockholm den 2 december 2008

På finansutskottets vägnar

Stefan Attefall

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Stefan Attefall (kd), Bertil Kjellberg (m), Anna Lilliehöök (m), Sonia Karlsson (s), Lars Elinderson (m), Monica Green (s), Carl B Hamilton (fp), Hans Hoff (s), Peder Wachtmeister (m), Göran Pettersson (m), Ulla Andersson (v), Tommy Ternemar (s), Emma Henriksson (kd), Mikaela Valtersson (mp), Jörgen Hellman (s), Christina Zedell (s) och Per Åsling (c).

Avvikande mening

Budgetmässig hantering av forskningssatsningen (s, v)

Sonia Karlsson (s), Monica Green (s), Hans Hoff (s), Ulla Andersson (v), Tommy Ternemar (s), Jörgen Hellman (s) och Christina Zedell (s) anför:

Riksdagen ska styra inriktningen av svensk forskningspolitik. Regeringens förslag i budgetpropositionen och forskningspropositionen innebär att regeringen vill ha rätten att själv besluta om genomgripande förändringar av resursfördelningssystemet till forskningen utan riksdagens godkännande.

Regeringen har frångått kravet att budgetpropositionen ska vara fullständig. Tillsammans med den kompletterande informationen i forskningspropositionen kan dock utbildningsutskottet nu hantera situationen så att riksdagen kan utöva sin budgetmakt. Vi förutsätter att utbildningsutskottet utnyttjar denna möjlighet eftersom alternativet inte vore tillfredsställande ur demokratisk synvinkel.

BILAGA 4Skatteutskottets yttrande
2008/09:SkU2y

Ett lyft för forskning och innovation

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 23 oktober beslutat bereda övriga utskott tillfälle att yttra sig över proposition 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation samt de motioner som kan komma att väckas med anledning av propositionen i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde. Skatteutskottet vill med anledning härav lämna följande yttrande.

Propositionen

Regeringen lämnar en särskild proposition om forskningsfrågor till riksdagen en gång per mandatperiod. Proposition 2008/09:50 gäller regeringens politik för forskning och forskningsbaserad innovation under perioden 2009–2012. Det är regeringens bedömning att forskningsinsatser är bland det viktigaste Sverige kan göra för att långsiktigt stärka konkurrenskraften och bidra till en hållbar tillväxt. I propositionen redovisar regeringen hur forskningens kvalitet och konkurrenskraft kan ökas.

I propositionen gör regeringen bl.a. bedömningen att myndigheternas skyldighet att betala den s.k. högskolemomsen bör tas bort. Vidare behandlas kort frågan om avdragsrätt för donationer.

Högskolemomsen

Regeringen beslutade 1991 att ett nytt mervärdesskattesystem skulle börja gälla inom staten fr.o.m. den 1 juli 1991. Detta system innebär att samtliga anslag beräknas exklusive mervärdesskatt, och de myndigheter som omfattas av förordningen (1991:806) får begära kompensation för den mervärdesskatt myndigheten betalar vid inköp till verksamheten. Denna förordning har ersatts 1993 (1993:529) och därefter 2002 (2002:831). Förordningen från 2002 gäller fortfarande.

Myndigheter under regeringen har kompensation för all ingående mervärdesskatt, oberoende av om inköpet finansieras med anslag, avgifter eller bidrag. Detta innebär en överkompensation, och en beräkning från 1991 för hela högskolesystemet visade att mervärdet låg på 8 % av externa icke-statliga bidrag. Förordningen (2002:831) om myndigheters rätt till kompen-

sation för ingående mervärdesskatt innehåller en särskild bestämmelse om inbetalning av motsvarande belopp till skattemyndigheten. Från och med 2003 omfattas alla myndigheter, efter beslut av Ekonomistyrningsverket, av bestämmelserna.

Regeringen framhåller i propositionen att den redan tidigare har aviserat sin avsikt att under mandatperioden avskaffa skyldigheten för universitet och högskolor att till staten betala in en avgift om 8 % av de externa, icke statliga forskningsbidrag som tas emot. Den s.k. högskolemomsen bör enligt regeringens bedömning tas bort. I budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1) har redovisats flera motiv till borttagandet av denna skyldighet, framför allt att den hos många icke-statliga bidragsgivare minskar viljan att ge bidrag, men också att systemet skapar ett administrativt merarbete vid de myndigheter som omfattas av denna skyldighet.

Att ta bort denna skyldighet ingår som ett led i regeringens ambition att stärka en mer kvalitetsbaserad fördelning av resurserna för forskning genom att lärosäten som tilldelas externa medel får behålla dessa i sin helhet. Enligt regeringens bedömning är det rimligt att anta att de finansiärer som gett bidrag som omfattats av skyldigheten kommer att fortsätta att stödja forskning med motsvarande belopp som hittills. När 8 % inte längre behöver betalas in till statskassan av lärosätena, innebär detta ett årligt resurstillskott på 300–350 miljoner kronor till forskning vid universitet och högskolor.

Övervägande delen av den avgift om 8 % som betalas till Skatteverket kommer från universitet och högskolor och (under 5 %) från övriga myndigheter. Beloppets storlek och inte minst förenklingskäl talar enligt propositionen för att denna skyldighet bör upphöra även för övriga myndigheter.

Avdragsrätt till donationer

Resursutredningen föreslår i betänkandet Resurser för kvalitet (SOU 2007:81) avdragsrätt för icke-statliga donationer, för att bl.a. stimulera ökad privat finansiering av forskningsverksamhet. Enligt förslaget bör en fysisk person, som lämnar ekonomiskt bidrag för forskning till lärosäten och godkända organisationer enligt en fastställd lista, medges rätt att mot slutlig skatt avräkna ett belopp motsvarande en given procentsats av gåvan. Juridiska personer, som på samma sätt lämnar bidrag, bör medges rätt till skatteavdrag från inkomst av näringsverksamhet.

Betänkandet har varit föremål för remissbehandling. Majoriteten av universitetet och högskolorna samt vissa andra remissinstanser stöder förslaget, bl.a. med hänvisning till den internationella konkurrenskraften hos svensk högre utbildning. Även organisationen Företagarna stöder förslaget, med hänvisning bl.a. till att förslaget har en ”stark betoning på engagemang från och samarbete med näringslivet”, vilket man anser är särskilt viktigt för små och medelstora företag. Några remissinstanser påpekar dock att donationer inte får ersätta statlig finansiering. Statskontoret avstyr-

ker skattesubventioner för donationer till universitet och forskning. Statskontoret menar att det saknas underlag för att bedöma de statsfinansiella och samhällsekonomiska effekterna av förslaget.

I budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1 s. 103) aviserade regeringen att som ett led i arbetet med att stärka den ideella sektorn och stimulera forskning ville regeringen stimulera donationer från privatpersoner och företag. Därför ville regeringen senast under 2008 tillsätta en utredning för att möjliggöra sådan avdragsrätt. I september 2008 beslutade regeringen om utredningen om skatteincitament för gåvor till forskning och utveckling (dir. 2008:102). Uppdraget ska redovisas i juni 2009.

Enligt direktiven ska en särskild utredare analysera för- och nackdelar med skatteincitament för gåvor till forskning och ideell verksamhet som ett komplement till andra stödformer. I detta ligger att identifiera och analysera såväl fördelar och möjligheter som risker och svårigheter med en sådan incitamentsordning. Utredaren ska vidare analysera om en sådan ordning är effektiv och hur den kan försvaras utifrån nuvarande principer för skattesystemet. Utredaren ska bedöma om fördelarna med en ordning med skatteincitament överväger nackdelarna. Även om utredaren bedömer att nackdelarna överväger fördelarna ska emellertid ett förslag med författningstext om sådana incitament utarbetas. Utredaren ska även göra en EG-rättslig analys av frågan och de åtgärder som föreslås.

Till den del förslagen har offentligfinansiella konsekvenser ska utredaren föreslå finansiering av förslagen inom det berörda området. Vidare ska förslagens påverkan på den administrativa bördan för Skatteverket, andra myndigheter och företag redovisas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inget att invända med anledning av vad som anförs i propositionen i de båda ovan angivna avseendena.

Beträffande frågan om avdragsrätt för donationer ser utskottet positivt på att regeringen numera tillsatt den tidigare aviserade utredningen om skatteincitament föra att stärka den ideella sektorn och stimulera forskning (se även bet. 2007/08:SkU18 s. 32). Utskottet utgår ifrån att utredningens analys ska bli ett bra underlag för kommande ställningstaganden om avdragsrätt för gåvor till forskning och ideell verksamhet.

I fråga om den s.k. högskolemomsen vill utskottet med hänsyn till dessa reglers nära koppling till mervärdesskatteområdet – trots att den aktuella förordningen (2002:831) om myndigheters rätt till kompensation för ingående mervärdesskatt inte ligger inom skatteutskottets ansvarsområde – uttala sin tillfredsställelse över att regeringen nu föreslår att skyldigheten att betala in 8 % av mottagna externa bidrag för verksamheten bör upphöra under budgetåret 2009.

Stockholm den 25 november 2008

På skatteutskottets vägnar

Lennart Hedquist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lennart Hedquist (m), Lars Johansson (s), Annicka Engblom (m), Laila Bjurling (s), Ulf Berg (m), Jörgen Johansson (c), Raimo Pärssinen (s), Gunnar Andréén (fp), Christin Hagberg (s), Lena Asplund (m), Fredrik Olovsson (s), Lennart Sacrédeus (kd), Fredrik Schulte (m), Marie Engström (v), Åke Sandström (c), Helena Leander (mp) och Birgitta Eriksson (s).

Avvikande mening om avdrag för gåvor och donationer (s, v)

Lars Johansson (s), Laila Bjurling (s), Raimo Pärssinen (s), Christin Hagberg (s), Fredrik Olovsson (s), Marie Engström (v) och Birgitta Eriksson (s) anför:

Enligt vår mening är det önskvärt att skattesystemet så långt det är möjligt hålls fritt från inslag som inte hänger samman med dess grundläggande funktion att utgöra en säker bas för finansieringen av den gemensamma sektorn. Att belasta Skatteverket med en kontroll av stöd till forskning eller andra ideella ändamål är enligt vår mening inte lämpligt. En ytterligare nackdel med att lämna stöd som ett skatteavdrag är att det inte på vanligt sätt blir föremål för en årlig och samlad prövning i samband med budgetberedningen.

Enligt vår mening är det viktigt att det finns en demokratisk process bakom det stöd som samhället ger till forskning och frivilligarbete i kyrkliga organisationer, idrottsorganisationer, humanitära organisationer m.m. En avdragsrätt för gåvor och donationer till den här typen av verksamheter skulle minska utrymmet för det samhällsliga stödet och öka dessa viktiga verksamheters beroende av enskilda personers förmögenheter, förmåga och vilja att bidra.

Vi är av dessa skäl i dag inte beredda att överväga en eventuell omläggning som innebär att gåvor och donationer till olika ändamål blir avdragsgilla.

BILAGA 5

Socialutskottets yttrande
2008/09:SoU4y

Ett lyft för forskning och innovation

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 23 oktober 2008 beslutat att bereda bl.a. socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation, jämte motioner.

Socialutskottet, som beslutat avge yttrande, begränsar detta till att avse motionerna Ub6 av Marie Granlund m.fl. (s) yrkandena 9 (delvis) och 13, Ub5 av Amineh Kakabaveh m.fl. (v) yrkandena 6 (delvis) och 7 samt Ub8 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkandena 4 (delvis) och 5 samt propositionen i motsvarande delar. Dessutom behandlas i yttrandet 12 motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna 2007 och 2008, hänvisade till socialutskottet, vilka rör frågor som behandlas i propositionen. Utskottet har beslutat att överlämna dessa motionsyrkanden till utbildningsutskottet tillsammans med detta yttrande.

Utskottets överväganden

Propositionen

Inledning

Regeringen lämnar i propositionen sin syn på forsknings- och innovationspolitikens inriktning under perioden 2009–2012. Det är regeringens bedömning att forskningsinsatser är bland det viktigaste Sverige kan göra för att långsiktigt stärka konkurrenskraften och bidra till en hållbar tillväxt. I propositionen redovisar regeringen hur forskningens kvalitet och konkurrenskraft kan ökas.

Regeringens mål är att stärka Sveriges ställning som forskningsnation och därmed stärka konkurrenskraften i en globaliserad värld för att bidra till ökad hållbar ekonomisk tillväxt och välfärd i Sverige. Forskningen ska vara av högsta internationella klass och den ska till stor del bedrivas inom områden som har eller har förutsättningar att få betydelse för människors välfärd, samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. Regeringen vill förverkliga målet genom tre viktiga preciseringar:

- Stärkt fri forskning
- Forskning av högsta kvalitet och relevans
- Forskningen ska i högre utsträckning än i dag komma till nytta

Anslag till forskning

I budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1, utgiftsområde 16) föreslår regeringen en förstärkning av anslagen för forskning med 2 000 miljoner kronor 2009, en förstärkning med ytterligare 1 000 miljoner kronor 2010, med ytterligare 500 miljoner kronor 2011 samt med ytterligare 1 100 miljoner kronor 2012. Utöver detta förslag har riksdagen utifrån budgetpropositionen 2007 (prop. 2006/07:1, bet. 2006/07:FiU10, rskr. 2006/07:54) beslutat tillföra 400 miljoner kronor från 2009. Tillsammans med ett slopande av avgiften på externt mottagna medel, den s.k. högskolemomsen och insatser på innovationsområdet, innebär höjningen att resurserna för svensk forskning och utveckling (FoU) ökar med fem miljarder kronor fram t.o.m. 2012.

Anslag till Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap

I budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1, utgiftsområde 9) föreslår regeringen att anslaget för forskning till Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap bör öka med 41 miljoner kronor 2009. Totalt föreslår regeringen att 392 275 000 kr anvisas år 2009 under anslaget 8:2 *Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap: Forskning*. Socialutskottet har tillstyrkt den föreslagna medelstillelsen (bet. 2008/09:SoU1).

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) ger viktiga underlag för statliga och offentliga aktörers beslut inom en rad områden. Det är regeringens bedömning att forskning inom arbetslivsområdet behöver stärkas men att den bör kvalitetsutvärderas och fördelas i konkurrens med andra projekt och forskningsområden. Även övrig forskning inom FAS ansvarsområde behöver stärkas. I samband med att myndighetens anslag ökas bör myndigheten även ges ett särskilt uppdrag avseende forskning om arbetsliv samt forskning om alkohol, narkotika och tobak.

I forskningspropositionen (prop. 2008/09:50) anför regeringen att 15 miljoner kronor av anslaget för forskning till Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap bör användas för alkohol-, narkotika- och tobaksforskning åren 2009–2012.

Regeringen anför att användningen av alkohol, narkotika och tobak (ANT) leder till allvarliga folkhälsoproblem med omfattande medicinska, ekonomiska och i många fall sociala konsekvenser. Det uppkommer inte bara lidande för många enskilda individer och deras närstående, utan också betydande samhällsekonomiska kostnader framför allt i form av hälso- och sjukvårdskostnader samt kostnader för polis och rättsväsende. Därtill kommer kostnader för ökad sjukfrånvaro, förtida sjuk- och aktivitetsersättning, ökad arbetslöshet, lägre produktivitet och minskad produktion på grund av skador, sjukdom och för tidig död. Användningen av alkohol, narkotika och tobak leder till samhällsekonomiska kostnader på över 60 miljarder kronor per år.

Sverige har av tradition legat i den absoluta forskningsfronten inom ANT-forskningen. Detta har uppnåtts genom samverkan mellan flera forskningsfält, bl.a. neurovetenskap, genetik och tvillingforskning. Nikotinläkemedlen är ett exempel på en innovation inom svensk forskning som blivit ett globalt förstahandsval vid rökavvänjning. Avgörande för utvecklingen av en kunskapsbaserad verksamhet inom området är enligt regeringen fortsatt stöd till socialvetenskaplig och medicinsk ANT-forskning. Pågående forskning är internationellt framgångsrik och bör vidmakthållas. Det är därför angeläget att FAS främjar en långsiktig uppbyggnad av en kraftfull och bred forskning inom området.

Strategiska forskningsområden

För att Sverige ska kunna hävda sig i den internationella konkurrensen krävs, enligt regeringen, fokusering och specialisering på områden där svensk forskning bedöms ha särskilda möjligheter. Ett mål för offentliga satsningar är att den forskning som finansieras ska ligga på högsta internationella nivå, ett annat att den till stor del bedrivs inom områden som är av betydelse för samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. För att åstadkomma detta sker en satsning på ett antal strategiska områden

där svensk forskning tillhör den internationella forskningsfronten eller har potential att nå dit. Satsningarna bör ske inom främst tre övergripande områden:

- Medicin och livsvetenskaper
- Teknik
- Klimat

De strategiska områdena är bl.a. *medicin och livsvetenskaper* samt *sjukdomstillstånd av stor betydelse för folkhälsan*.

Medicin och livsvetenskaper

Molekylär biovetenskap

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom molekylär biovetenskap.

Regeringen konstaterar att forskning kring människans, djurens och växternas arvs massa (s.k. genomik) har resulterat i spektakulära framsteg. Nyutvecklade metoder gör det möjligt att studera samtliga geners aktivitet i frisk och sjuk vävnad. Stockholm Science for Life Laboratorium (SciLife-Lab) är en gemensam planerad satsning av Karolinska Institutet, Kungl. Tekniska högskolan och Stockholms universitet. I ett gemensamt centrum ska nu all forskning inom genomik och proteomik vid de tre universiteten samlas. Denna satsning har en potential att bli en internationellt mycket stark forskningsmiljö inom delar av molekylär biovetenskap.

Systembiologi bygger dels på de omfattande kunskaper som tagits fram om DNA, RNA, proteiner och andra beståndsdelar i celler och vävnader, dels på framstegen inom informationsteknologin. Sverige har stor potential att utveckla systembiologiområdet, eftersom här finns framstående forskning både inom molekylärbiologi och bioinformatik samt stor kunskap inom cellbiologi och genetik och drivande kliniska forskningsmiljöer. Generellt är det enligt regeringen viktigt att statligt finansierad forskning även uppmärksammar forskning på sjukdomar med mindre kommersiell potential, t.ex. utveckling av nya antibiotika och vacciner och andra läkemedel som används mot smittsamma sjukdomar och andra sjukdomar som främst drabbar fattiga länder.

Stamceller och regenerativ medicin

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom stamceller och regenerativ medicin.

Sverige är ett av de länder i världen som kommit längst både när det gäller forskning kring olika typer av stamceller och när det gäller behandling av vissa patientgrupper med cellterapi. Grundläggande stamcells forskning bidrar till att förstå hur celler differentieras och utvecklas till olika

celltyper. Med kunskap om hur dessa stamceller differentieras till olika vävnader kan det bli möjligt att behandla sjukdomar och minska lidande. Det är mycket angeläget att prioritera och stödja forskning som kan förhindra, lindra och möjligen även bota svåra folksjukdomar som diabetes, Parkinson och demenssjukdomar samt häva bristen på organ för transplantationsändamål. Stamcellsforskningen måste vara etiskt försvarbar och bör, liksom all annan forskning, granskas ur ett etiskt perspektiv.

Den svenska framgångsrika stamcellsforskningen har uppmärksammats internationellt, och en satsning på området kan förväntas ge stora patientgrupper ökat hopp om nya effektiva behandlingsmetoder.

Sjukdomstillstånd av stor betydelse för folkhälsan

Diabetes

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning om diabetes.

Regeringen anför att diabetesforskning är ett komplext område som spänner över allt från grundläggande cell- och molekylärbiologi till områden som folkhälsa, omvårdnad och livsmedel. En tydlig trend är att alltfler yngre, även barn och ungdomar, drabbas av diabetes. När det gäller övervikt och fetma, som har en omedelbar koppling till utveckling av diabetes, har det också skett en dramatisk ökning. Detta motiverar ökade satsningar på kunskapsuppbyggnad och forskning inom diabetesområdet. Sveriges styrka är genetiska studier, både vid typ 1- och typ 2-diabetes, och möjligheterna till långtidsuppföljningar genom olika register.

Inom svensk forskning är diabetes och forskning om livsstilsrelaterade sjukdomar starka profilområden. Fortsatta satsningar kan befästa den ställning svenska forskare har och öka den internationella konkurrenskraften ytterligare.

Neurovetenskap, inklusive hjärnans och nervsystemets sjukdomar

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom neurovetenskap, inklusive hjärnans och nervsystemets sjukdomar.

I propositionen konstateras att hjärnans och nervsystemets sjukdomar tillhör några av den medicinska forskningens stora utmaningar. Dessa sjukdomar skapar också samhällsekonomiska utmaningar. Beroendesjukdomar och olika smärttillstånd är stora samhällsekonomiska problem som orsakar en hög andel av dagens sjukfrånvaro. Den demografiska utvecklingen med ökande andel äldre kommer att leda till en ökning av bl.a. demenssjukdomar. Andra exempel på utmaningar är t.ex. Parkinsons sjukdom och stroke samt neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som är ett folkhälsoproblem som blivit alltmer uppmärksammat. Ett europeiskt initiativ inom området neurodegenerativa sjukdomar kommer sannolikt att initieras redan under

2008. Samarbetet, som blir i form av gemensamma program, kommer att beakta både biomedicinska och socialvetenskapliga aspekter av neurodegenerativa sjukdomar såsom Alzheimers sjukdom. Det är enligt regeringen önskvärt att Sverige – som redan har stark tvärvetenskaplig forskning på detta område, bl.a. genom projektet Swedish Brain Power – tar en aktiv del i det europeiska forskningssamarbetet.

Epidemiologi

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom epidemiologi.

Den epidemiologiska forskningen fokuserar på sjukdomars spridning hos populationer. Det övergripande målet för den epidemiologiska forskningen är att kunna förebygga sjukdom och ohälsa genom att identifiera sjukdomsorsaker och spridningsvägar. På detta sätt kan man få underlag för att analysera utbredning, fördelning, trender och riskfaktorer för olika hälsoproblem. Svensk epidemiologisk forskning har länge varit internationellt ledande. I Sverige finns unika förutsättningar att genomföra denna typ av forskning genom tillgången till infrastruktur som systemet med personnummer kopplat till en mängd olika register, databaser och biobanker. Det finns också en mycket god kunskap om den egna befolkningens hälsa. Epidemiologisk forskning är ett viktigt verktyg för att minska förekomsten av stora folkhälsoproblem såsom cancer, hjärt-kärlsjukdomar och psykisk ohälsa, men också för att bekämpa globala hälsohot, exempelvis för att kunna analysera ett nytt sjukdomspanorama med pandemier och spridning av resistenta bakterier eller nya virustyper.

Den ökade antibiotikaanvändningen och ökningen av resistenta mikroorganismer, utgör ett snabbt växande globalt hälsohot. I propositionen Strategi för ett samordnat arbete mot antibiotikaresistens och vårdrelaterade sjukdomar (prop. 2005/06:50) framhålls vikten av att kunna använda effektiva antibiotika vid bakteriella infektioner hos människor och djur. Sverige bör därför fortsätta att verka för ökad samverkan såväl inom Europeiska unionen som internationellt för att motverka antibiotikaresistens, bl.a. rörande kunskapsutveckling kring antibiotikaresistens och utveckling av nya antibiotika.

Cancer

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom cancerområdet.

Cancer är i Sverige den vanligaste dödsorsaken i åldersgruppen upp till 75 år. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag till en nationell cancerstrategi med fokus på framtida utmaningar och behov. Det är viktigt att satsningar på de preventiva aspekterna av cancer-

sjukdom ingår i den samlade cancerverksamheten eftersom det erbjuder den mest betydelsefulla möjligheten att förhindra att människor insjuknar i cancer.

Svensk cancerforskning är i dag av skiftande kvalitet. Det är, mot bakgrund av områdets betydelse från vårdsynpunkt, enligt regeringens uppfattning angeläget med insatser för att höja forskningen till en hög internationell nivå. Detta är viktigt bl.a. som förutsättning för en nationell cancerstrategi. Genom effektiv integrering av klinisk forskning och grundforskning, kan den kliniska forskningen bidra med nya aspekter på sjukdomsförlopp och terapimöjligheter, samtidigt som grundforskningens resultat snabbare kan få tillämpning vid diagnos, terapi och vård av patienter. Här finns en stor förbättringspotential för svensk del.

Miljöer med integrerad prevention, vård, forskning och utbildning i kombination med Sveriges unika infrastruktur med hälsodataregister och biobanker, kan ge möjligheter att nå en forskningsprofil på högsta internationella nivå. Samtidigt kan en sådan effektivisering av svensk cancerforskning leda till betydande vinster både inom sjukvård och i näringsliv.

Psykiatri

Anslaget för forskning och forskningsinformation till Vetenskapsrådet bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom psykiatri.

Regeringen anför att psykisk ohälsa är ett stort och omfattande problem. Den psykiska ohälsan omfattar såväl allvarliga tillstånd såsom psykoser och djupa depressioner som lindrigare former, t.ex. nedstämdhet, oro och sömnsvårigheter. Potentialen för avgörande forskningsgenombrott inom området bedöms som stor. Svensk forskning är framgångsrik inom vissa sektorer av psykiatrin, bl.a. när det gäller ärftliga faktors betydelse och mekanismer bakom beroende och missbruk, även om forskningen generellt är av skiftande kvalitet. Nationell psykiatrisamordning framhöll i sitt slutbetänkande *Ambition och ansvar – Nationell strategi för utveckling av samhällets insatser till personer med psykiska sjukdomar och funktionshinder* (SOU 2006:100) att forskning inom området psykisk hälsa är eftersatt och att behovet av ökad kunskap är stort.

Ett mycket viktigt område där forskningsbehoven är stora är barns och ungdomars psykiska hälsa. Härutöver finns ett flertal områden där behovet av ytterligare forskning är stort. Statens beredning för medicinsk utvärdering pekade 1992 ut ett antal psykiatrirelaterade områden som särskilt angelägna, däribland missbruksvården, underhållsbehandling med läkemedel, psykoterapi, rehabilitering av långvariga psykossjukdomar och psykisk ohälsa. Nationell psykiatrisamordning konstaterade 2006 i sitt slutbetänkande att behovet av forskning kvarstår inom ovanstående områden och identifierade ytterligare ett antal områden såsom tvångsvård, psykisk sjukdom och samtidigt missbruk, äldres psykiska ohälsa, psykisk funktionsnedsättning och hjälpmedel, boende och stöd i vardagen samt arbete och

sysselsättning. Utredningen framhöll vidare att den andel av de totala forskningsmedlen som går till området är oproportionerligt liten med tanke på det lidande och den belastning för samhället som psykisk ohälsa innebär.

En utmaning inom svensk psykiatrisk forskning är att den står inför en generationsväxling. Nationell psykiatrisamordnings inventering 2006 visade att inom en tioårsperiod kommer merparten av specialistpsykiatris akademiska tjänster att drabbas av pensionsavgångar. En kraftfull satsning på att förstärka rekryteringen bland kliniska forskare inom psykiatrin behöver således göras de närmaste åren.

Vårdforskning

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor samt anslaget för forskning till Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap bör enligt regeringen öka för strategiska satsningar inom vårdforskning.

Hälso- och sjukvården berör alla medborgare och är Sveriges största sektor inom arbetsmarknaden. I internationella jämförelser anses Sverige vanligen ha ett av världens absolut bästa hälso- och sjukvårdssystem för högspecialiserad vård med hög medicinsk kvalitet till förhållandevis låga kostnader. Hälso- och sjukvården har också identifierats som en sektor med stora framtida exportmöjligheter.

Den demografiska utvecklingen med en allt större andel äldre kommer att innebära ett kraftigt ökat vårdbehov. Det är därför viktigt med hälsofrämjande arbete inom vården, framför allt när det gäller åldersrelaterade sjukdomar och tillstånd såsom diabetes, demens, depressioner och frakturer, men det är också viktigt med preventivt arbete för att förändra äldres levnadsvanor. Samtidigt anses det inte möjligt att nämnvärt öka de ekonomiska utgifterna inom hälso- och sjukvårdssektorn.

Vårdforskningen är till stora delar tvärvetenskaplig och spänner över många områden såsom prevention, vård, omvårdnad, rehabilitering, välbefinnande och hälsa. Forskningsområdet är relativt nytt i Sverige och befinner sig i en kraftig utvecklingsfas och är starkt i ett internationellt perspektiv. Forskningen om vård av äldre har stärkts liksom även den forskning som rör vård vid psykisk ohälsa.

Det finns ett behov av forskning kring vårdens organisation och praktiska utförande, såsom vårdens produktionsprocesser och ledningssystem, IT-stödda hälsotjänster, distans- och hemsjukvård, arbetsorganisation, innovationer i vården, samt hur dessa påverkar vården. I dag saknas i många avseenden forskningsbaserade kunskaper om hur god vård i praktiken bör levereras till patienterna.

Den kliniska forskningen

Klinisk utbildning på forskarnivå bör enligt regeringen organiseras i form av nya kliniska forskarskolor. Medel för kliniska forskarskolor bör utlysas i konkurrens och fördelas efter kvalitetskriterier till universitet med klinisk forskning. Vetenskapsrådet bör få i uppdrag att utveckla ett system för uppföljning och utvärdering av klinisk forskning som finansieras helt eller delvis genom den ersättning som utbetalas enligt ett avtal mellan staten och vissa landsting, det s.k. ALF-avtalet. ALF-avtalet reglerar statens ersättning till landstingen för bl.a. medicinsk forskning.

I Sverige har en unik infrastruktur byggts upp genom att man inom svensk sjukvård under en rad år samlat data i form av hälsodatabaser och biobanker. Detta ger svensk klinisk forskning tydliga konkurrensfördelar i ett internationellt perspektiv. För att Sverige ska kunna fortsätta att delta i den internationella forskningsutvecklingen inom det medicinska området krävs såväl ökade resurser till den universitetsbaserade grundforskningen som ökade möjligheter att omsätta de nya kunskaperna i sjukvården genom satsningar på klinisk forskning. Regeringen beskriver i propositionen flera satsningar för förstärkning av den medicinska och kliniska forskningen. Genom satsningar på strategiska forskningsområden inom medicin, fördelas förstärkta resurser för klinisk forskning inom regenerativ medicin, diabetes, hjärnans och nervsystemets sjukdomar, klinisk epidemiologi, cancer, psykiatri och vårdforskning.

Följdmotioner

I motion Ub6 av Marie Granlund m.fl. (s) begärs i yrkande 9 (delvis) ett tillkännagivande om prioriterade strategiska forskningsområden. Motionärerna motsätter sig regeringens detaljstyrning inom dessa områden. De anser att forskningsfinansiärerna bör få ett större utrymme för prioriteringar inom de utpekade områdena jämfört med regeringens förslag. I yrkande 13 begärs ett tillkännagivande om en nationell överenskommelse om den medicinska forskningen. Motionärerna menar att det branschprogram som infördes av den tidigare regeringen bör utvecklas till en nationell överenskommelse för den kliniska forskningen. Det kräver att staten tar initiativ till överläggningar om en bred överenskommelse mellan de berörda parterna (staten-landstingen-industrin) om forskningens roll, villkoren inom vården och vilket åtagande och ansvar som varje part ska ha. Målet för statens del bör vara att överenskommelsen ska vara långsiktig och ha bred politisk förankring.

I motion Ub5 av Amineh Kakabaveh m.fl. (v) begärs i yrkande 6 (delvis) ett tillkännagivande om fördelning av medel till forskning inom de strategiska forskningsområdena. Motionärerna anför att de i stort accepterar en prioritering av de övergripande strategiska forskningsområdena medicin, teknik och klimat. Däremot tillbakavisar de regeringens detaljerade fördel-

ning av medel inom dessa områden. I yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om en bred överenskommelse om den kliniska forskningen. Motionärerna anför att den kliniska forskningen under de senaste åren har fått sämre förutsättningar, och för att stärka den framtida kliniska forskningen behövs ett mer långsiktigt synsätt och agerande. Motionärerna anför att det därför vore önskvärt med en bred politisk uppgörelse i syfte att samla samtliga inblandade aktörer inom såväl offentlig som privat sektor i en överenskommelse om den kliniska forskningen.

I motion Ub8 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) begärs i yrkande 4 (delvis) ett tillkännagivande om att styrningen av de strategiska satsningarna till 24 särskilda områden tas bort till förmån för en friare fördelning inom områdena medicin och hälsa, teknik och klimat. Motionärerna är skeptiska till en så hård politisk styrkning av forskningsmedlen som regeringen föreslår. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om vikten av att lyfta fram folkhälsoperspektivet i forskningen. Det behövs enligt motionärerna forskning om bl.a. implementering av effektiva metoder för att förebygga ohälsosamma levnadsvanor och livsvillkor. Forskning behövs också för att få fram uppgifter om hälsoeffekter – vad som fungerar, respektive inte fungerar och hur kostnadseffektiviteten ser ut.

Motioner från allmänna motionstiden

Alkohol, narkotika och tobak

I motion So516 av Agneta Lundberg m.fl. (s, v, kd, mp) yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om alkoholforskning.

I motion So432 av Berit Högman och Lars Mejern Larsson (s) begärs ett tillkännagivande om åtgärder mot och ytterligare forskning kring den ökande alkoholkonsumtionen.

I motion So569 av Désirée Pethrus Engström (kd) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att resurser bör säkras för ökad forskning om missbruk hos kvinnor.

I motion So497 av Jan Lindholm m.fl. (mp) yrkande 5 begärs att regeringen återkommer med förslag beträffande behovet av ökad forskning om snus.

Epidemiologi

I motion So385 av Jan Lindholm m.fl. (mp) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om vikten av forskning kring antibiotika.

Psykiatri

I motion Ju470 av Eva Olofsson m.fl. (v, m, c, fp, kd) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att uppmuntra forskning när det gäller sexualbrott mot barn. Ett likalydande yrkande återfinns i motion Ju430 av Monica Green m.fl. (s, v, mp) yrkande 1.

I motion 2007/08:So206 av Hans Hoff (s) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om fördjupad forskning om psykiskt sjuka som begår brott.

I motion So404 av Anita Brodén (fp) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att uppmärksamma vikten av suicidforskning.

Övriga frågor

I motion So341 av Magdalena Andersson (m) begärs ett tillkännagivande om forskning kring ätstörningar och graviditet.

I motion So225 av Barbro Westerholm (fp) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till stimulans av forskning om sällsynta sjukdomar, deras orsak, behandling och förebyggande.

I motion Fi218 av Eva Flyborg och Liselott Hagberg (fp) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om satsning på forskning med genusperspektiv om äldre och åldrande.

Socialutskottets ställningstagande

Socialutskottet konstaterar att regeringen nu föreslår en historiskt stor satsning vad gäller resurserna till svensk forskning. Tillsammans med ett slopande av avgiften på externt mottagna medel, den s.k. högskolemomsen och insatser på innovationsområdet, innebär höjningen att resurserna för svensk forskning och utveckling (FoU) ökar med fem miljarder kronor fram t.o.m. 2012. Regeringen bedömer att målet om att de totala FoU-satsningarna ska uppgå till en procent av BNP uppfylls redan 2009 i och med de föreslagna satsningarna.

Medicinsk forskning är ett av de prioriterade områdena. Inom ramen för vissa strategiska satsningar på forskningsområdet avsätts över en halv miljard kronor för forskning. Förutom stora satsningar på de övergripande områdena molekylär bioteknik, epidemiologi samt stamceller och regenerativ medicin görs riktade satsningar på vårdforskning samt på några särskilda sjukdomar såsom cancer och diabetes. Medlen ska utlysas av forskningsråden och tilldelas universitet och högskolor efter en kvalitetsutvärdering. Utskottet ser mycket positivt på dessa kraftfulla satsningar.

I några motioner tillbakavisas regeringens styrning inom de strategiska forskningsområdena. Utskottet delar inte motionärernas uppfattning. De strategiska områden som identifieras i propositionen har valts utifrån de strategier som inlämnats från myndigheter, näringslivets organisationer och företag. Regeringen har dessutom haft överläggningar med Vetenskapsrå-

det om kvalitet och omfattning av svensk forskning inom de områden som lyfts fram. Regeringen poängterar att det är mycket viktigt att de lärosäten som beviljas medel för en strategisk satsning ger plats för den fria nyfikenhetsstyrda forskningen inom ramen för det strategiska området. Enligt utskottet är det rimligt att staten kan peka ut särskilt prioriterade forskningsområden, så länge forskningen är fri inom den ramen.

Några motioner berör den kliniska forskningen. En stark klinisk forskning är enligt utskottet en förutsättning för en evidensbaserad och kunskapsstyrd hälso- och sjukvård präglad av hög kvalitet. Den kliniska forskningen i Sverige har tydliga konkurrensfördelar som många andra länder saknar, såsom bra utbildningar, hög andel forskarutbildade i vården, god tillgång till register och biobanker, patienter som gärna deltar i forskningsprojekt samt en stabil offentlig sjukvård. Förutsättningarna för den kliniska forskningen i Sverige har dock försämrats i jämförelse med andra länder under de senaste decennierna.

Utskottet välkomnar därför att det i propositionen tas ett samlat grepp om den kliniska forskningen. Vid sidan om de satsningar som görs på medicinsk grundforskning, föreslås bl.a. att klinisk utbildning på forskarnivå organiseras i form av nya kliniska forskarskolor. Dessutom anges att Vetenskapsrådet bör få i uppdrag att utveckla ett system för uppföljning och utvärdering av den kliniska forskningen. I detta sammanhang konstaterar utskottet även att regeringen föreslår en lagändring som innebär att högskolorna ska verka för att forskningsresultat kommer till nytta.

I en motion betonas vikten av att lyfta fram folkhälsoperspektivet i forskningen. Utskottet noterar att det i propositionen föreslås stora satsningar på folkhälsoområdet. Det gäller inte minst den satsning på alkohol-, narkotika- och tobaksforskning som görs genom Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap. Dessutom görs stora satsningar på att öka forskningen kring de stora folksjukdomarna, såsom diabetes och hjärt-kärlsjukdomar, genom de strategiska forskningssatsningarna.

De frågor som tas upp i de enskilda motionerna från allmänna motions tiden berör i stort frågor som faller inom ramen för regeringens satsningar. När det gäller forskning kring sällsynta sjukdomar har utskottet noterat att arbetet med sällsynta sjukdomar länge varit en prioriterad fråga inom EU. Nyligen presenterades Rådets rekommendation om en EU-satsning avseende sällsynta sjukdomar, bl.a. med betoning på forskning (KOM(2008) 726 slutlig/2).

Socialutskottet överlämnar med detta yttrande 12 motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna 2007 och 2008.

Med det anförda föreslår socialutskottet att utbildningsutskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden i den mån de inte kan anses tillgodosedda med det anförda.

Stockholm den 9 december 2008

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (c), Magdalena Andersson (m), Christer Engelhardt (s), Marianne Kierkemann (m), Lars U Granberg (s), Tobias Krantz (fp), Marina Pettersson (s), Jan R Andersson (m), Lennart Axelsson (s), Chatrine Pålsson Ahlgren (kd), Margareta B Kjellin (m), Elina Linna (v), Lars-Ivar Ericson (c), Thomas Nihlén (mp), Finn Bengtsson (m), Per Svedberg (s) och Ann Arleklo (s).

Avvikande meningar

1. Ett lyft för forskning och innovation (s, v)

Christer Engelhardt (s), Lars U Granberg (s), Marina Pettersson (s), Lennart Axelsson (s), Elina Linna (v), Per Svedberg (s) och Ann Arleklo (s) anför:

Enligt vår mening är det bra att regeringen prioriterar medicinsk forskning som ett av de strategiska forskningsområdena. Vi motsätter oss emellertid regeringens metod att detaljstyra inriktningen på forskningen t.ex. genom att lyfta fram forskning rörande vissa sjukdomar.

Den kliniska forskningen har stor betydelse för utveckling av hälso- och sjukvård. Den bidrar också till utveckling av kommersiell verksamhet inom exempelvis läkemedels- och bioteknikindustrin. Några av de viktiga orsakerna till att vi kunnat ha en högklassig klinisk forskning har varit utbildningar av bra kvalitet, hög andel forskarutbildade i hälso- och sjukvården, patienter som varit positiva till att ingå i forskningsprojekt och god tillgång till biobanker och register. Grundläggande är att Sverige har ett gemensamt hälso- och sjukvårdssystem av hög klass där hela befolkningen ingår, med en sammanhållen skattefinansiering av en hälso- och sjukvård som styrs av principen om vård efter behov.

De senaste åren har dock den kliniska forskningen fått sämre förutsättningar. För att stärka den framtida kliniska forskningen behövs enligt vår mening ett mer långsiktigt synsätt och agerande:

- Prioritering – ansvariga politiker måste tydligt prioritera den kliniska forskningen.
- Långsiktighet – en mandatperiod är en alldeles för kort planeringshorisont.
- Samverkan – flera aktörer är beroende av varandra och kan dra nytta av varandra inom den kliniska forskningen. Ett systematiskt samarbete mellan akademi, vårdgivare och industri bör etableras.

I vissa landsting pågår omfattande privatiseringar och en utveckling med många olika vårdgivare som kan påverka förutsättningarna för klinisk forskning. Det skulle vara helt förödande för den högspecialiserade sjukvårdens infrastruktur om de moderata idéerna om att förvandla våra universitetssjukhus till ”vårdgallerior” med en rad olika privata utförare förverkligas. Universitetssjukhusens roll som en samlad utvecklingsmiljö för avancerad vård, forskning och utbildning skulle då gå förlorad.

Det branschprogram som den tidigare socialdemokratiska regeringen i samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna tog initiativ till var ett mycket viktigt steg för att utveckla strategisk forskning inom läkemedel, bioteknik och medicinteknik. De olika aktörerna inom den kliniska forskningen måste ha ett långsiktigt gemensamt perspektiv. För att Sverige

ska kunna fortsätta att vara ett attraktivt land för forskning och kliniska prövningar krävs ett samlat grepp med långsiktig stadga. Statens roll och ansvar bör tydliggöras. Sjukvårdshuvudmännens ansvar och möjligheter bör utvecklas och industrins medverkan uppmuntras.

Vi föreslår därför att det ovan nämnda branschprogrammet bör utvecklas till en nationell överenskommelse för den kliniska forskningen. Det kräver att staten tar initiativ till överläggningar om en bred överenskommelse mellan de berörda parterna (staten–landstingen–industrin) om forskningens roll, villkoren inom vården och vilket åtagande och ansvar som varje part ska ha. Överenskommelsen bör medverka till att det upprättas en struktur som möjliggör forskning som en del i vårdens vardag. Målet för statens del bör vara att överenskommelsen ska vara långsiktig och ha bred politisk förankring. Ett sådant långsiktigt samarbete med blocköverskridande politiskt stöd gör att både akademien, sjukvården och industrin tjänar på detta. Därmed blir det en vinst även för staten och medborgarna i form av ökad hälsa, bättre vård och ökad tillväxt.

Med det anförda anser vi att utbildningsutskottet bör tillstyrka motionerna Ub5 (v) yrkandena 6 i denna del och 7 samt Ub6 (s) yrkandena 9 i denna del och 13.

2. Ett lyft för forskning och innovation (mp)

Thomas Nihlén (mp) anför:

Regeringen föreslår inte mindre än 24 strategiska satsningar, varav de flesta passar in under de tre områdena medicin, teknik och klimat. Regeringens förslag är en mycket långtgående reglering av vilken typ av forskning som ska stödjas och med hur många kronor. Miljöpartiet är skeptiskt till en så hård politisk styrning av forskningsmedlen. Det är naturligt att man från politikens håll pekar ut inriktningen för en begränsad del av forskningsmedlen, men vi ställer oss helt avvisande till att politiken ska detaljstyra en så stor del av forskningsanslagen som regeringen föreslår.

Folkhälsoforskningen handlar om strukturella och samhälleliga faktorer som främjar hälsa och förebygger sjukdomar. I dag vet vi mycket inom folkhälsoforskningen, men det behövs enligt min mening forskning om bl.a. implementering av effektiva metoder för att förebygga ohälsosamma levnadsvanor och livsvillkor. Forskning behövs också för att få fram uppgifter om hälsoeffekter – vad som fungerar, respektive inte fungerar och hur kostnadseffektiviteten ser ut. Folkhälsoforskning kan sägas vara en del av en innovativ forskning för hållbar utveckling i Sverige och behöver stärkas.

Inom folkhälsoforskningen är det bl.a. angeläget att kunskaperna kring snusets hälsorisker ökar.

Vidare anser jag att det finns ett behov av åtgärder för att stärka forskningen kring antibiotika. Slutligen anser jag att det behövs mer forskning för att rätt insatser ska kunna sättas in för att förhindra sexualbrott mot barn.

Med det anförda anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion Ub8 (mp) yrkandena 4 i denna del och 5 samt motionerna Ju430 (s, v, mp) yrkande 1, So497 (mp) yrkande 5 och So385 (mp) yrkande 2.

BILAGA 6

Kulturutskottets yttrande
2008/09:KrU3y

Ett lyft för forskning och innovation

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har berett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 50 Ett lyft för forskning och innovation samt eventuella motioner som väckts med anledning av propositionen.

Kulturutskottet yttrar sig i det följande över de delar i propositionen som berör kulturutskottets beredningsområde. Även en motion som väckts med anledning av propositionen och två motioner från allmänna motionstiden 2008 behandlas i det följande. Det gäller motionerna

- Ub5 yrkande 20 av Amineh Kakabaveh (v),
- Ub479 av Anne Marie Brodén m.fl. (m, fp, c, kd) och
- Ub529 av Yvonne Andersson (kd).

Utskottets överväganden

Kulturutskottets allmänna överväganden

Eftersom propositionen inte innehåller några förslag som rör kulturutskottets beredningsområde yttrar sig utskottet i första hand över regeringens bedömningar i avsnitt 10.4.2 Forskningsstatsning inom det konstnärliga området och kulturområdet.

Kulturutskottet anser i likhet med regeringen att humanistisk forskning är nödvändig för att vi ska förstå vår samtid och kunna lägga grunden till en mänskligare framtid (jfr prop. s. 17).

Det är emellertid ett faktum att de humanistiska vetenskaperna under lång tid har haft svårigheter att hävda sig gentemot andra forskningsfält i fråga om resurstilldelning. Orsakerna till den kris som drabbat humaniora har diskuterats i andra sammanhang. Här räcker det att i förbigående nämna att den humanistiska forskningen sällan är kommersiellt gångbar, något som kan ha betydelse när den ska motivera sin existens. Humanistisk forskning har även små möjligheter att erhålla externa medel och är därför mer beroende av offentlig finansiering än annan forskning. Förutom universiteten och högskolorna är det främst Vetenskapsrådet och Riksbankens Jubileumsfond som finansierar den humanistiska forskningen.

Statens kulturråd, som är sektorsmyndighet på kulturområdet, har pekat på att behovet av kunskapsutveckling och kunskapsförmedling inom kulturområdet är stort. Det behövs forskningsbaserade studier och analyser av centrala frågor inom kulturområdet, såsom konstnärers villkor, kulturvanor och biljettprisernas betydelse. Det behövs också statistik som ger kvalitativa beskrivningar av företeelser och områden.¹ Kulturutskottet delar denna uppfattning.

Kulturutskottet välkomnar därför regeringens ställningstagande då det gäller forskningsstatsningen på det konstnärliga området och kultur- och kulturarvsområdena. Den förstärkning som aviseras fr.o.m. 2009 innebär att Vetenskapsrådet bör använda 40 miljoner kronor för dessa ändamål, vilket är en fördubbling av resurserna. Inom ramen för statsningen bör enligt regeringen 7 miljoner kronor användas för att finansiera en gemensam, mångkonstnärlig forskarskola. För 2010 ökar medelstillelningen med ytterligare 10 miljoner. Därutöver kan nämnas att de sju konstnärliga högskolornas forskningsmedel ökar med sammanlagt 9 miljoner kronor för 2009.

Det förhållandet att en nationell forskarskola nu etableras även på det konstnärliga området torde innebära en stor förbättring av kvaliteten på den konstnärliga forskningen. Av propositionen framgår att avsikten är att forskarskolan ska vara gemensam för de konstnärliga forskningsområdena. Forskningen där kommer således att bygga på en långtgående samverkan mellan högskolorna, vilket i förlängningen sannolikt gynnar den forskarut-

¹ Kulturrådets budgetunderlag för 2009–2011 s. 19.

bildning som ska bedrivas där. Från ett kulturpolitiskt perspektiv är det naturligt att dra slutsatsen att denna satsning även kommer att få betydelse för hela kultursektorns framtida utveckling.

Kulturutskottet har noterat att regeringen lyfter fram kulturens och kulturarvets betydelse för samhällsutvecklingen och att flera av kulturområdets institutioner har ett ansvar både som beställare och utförare av forskning (prop. s. 183). Utskottet vill tillägga att det är en nödvändig förutsättning för institutionerna inom kulturarvssektorn att bedriva forskning och dokumentation för att de ska kunna förmedla kunskap till medborgarna om det kulturella arvet och om samhällets framväxt.

Kulturen har även betydelse i relation till andra samhällssektorer, vilket har uppmärksamats på senare år, ett förhållande som inte får skymma sikten för kulturens egenvärde. Det är enligt kulturutskottets uppfattning önskvärt att forskningen framgent kan ges en sådan inriktning att den belyser kulturens olika roller. Det kan gälla kulturens roll för regional utveckling och kulturen som lokaliseringsfaktor. Det kan också handla om kulturens betydelse för ett kreativt näringsliv och kulturens roll för folkhälsan eller kulturens roll i vården. Kulturutskottet påminner i sammanhanget om att den av regeringen tillsatta kulturpolitiska kommittén (Kulturutredningen) bl.a. har i uppdrag att belysa några av dessa områden och samtidigt uppmärksamma sambandet mellan kultur och högre utbildning respektive forskning (dir. 2007:99).

Forskningsresurser till Unga Klara

Motionen

I motion Ub5 tar Vänsterpartiet upp frågan om forskningsresurser till Unga Klara, som är en avdelning vid Stockholms stadsteater. Under 30 år har de anställda vid Unga Klara skapat teater för barn och unga och bedrivit forskning och utvecklingsarbete etc. Motionärerna föreslår därför att Unga Klara ska få ett ansvar för forskning och utvecklingsarbete inom området barn- och ungdomsteater. Unga Klara bör tilldelas tillräckliga resurser för att fullgöra ett sådant uppdrag (yrkande 20).

Utskottets ställningstagande

I likhet med motionärerna anser kulturutskottet att Unga Klaras produktion i många avseenden varit nyskapande och gått i bräschen för barn- och ungdomsteatern. Kulturutskottet avstyrkte nyligen ett yrkande från Vänsterpartiet om att 15 miljoner kronor ska anvisas för att göra Unga Klara till en nationell scen för barn- och ungdomsteater².

Enligt kulturutskottets uppfattning finns det nyskapande inslag vid flera teaterinstitutioner och fria teatergrupper. Det får ankomma på forskare vid den blivande konstnärliga forskarskolan, Teaterhögskolan eller Dramatiska

² Bet. 2008/09:KrU1.

institutet att bedöma i vad mån Unga Klaras verksamhet bör bli föremål för mer ingående studier. Kulturutskottet är således inte berett att ställa sig bakom förslaget i motion Ub5 (v) yrkande 20 utan anser att det bör avstyrkas av utbildningsutskottet.

Forskning kring kultur och hälsa

Motionerna

I två motioner som väcktes under allmänna motionstiden 2008 behandlas frågor om forskningsområdet kultur och hälsa.

I *motion Ub479* av Anne Marie Brodén m.fl. (m, fp, c, kd) som väcktes under allmänna motionstiden 2008 begär motionärerna ett tillkännagivande från riksdagen som syftar till att forskningen inom området kultur och hälsa ska ges ett större ekonomiskt stöd. Forskningsresultat visar att människor som ägnar sig åt regelbundna kulturella aktiviteter har bättre hälsa och lever ett längre liv. Som exempel på sådan forskning nämner motionärerna satsningar som gjorts på olika ställen i Sverige, exempelvis Stockholms läns landstings forskningsprogram Kultur i vården och vården som kultur.

I *motion Ub529* framhåller Yvonne Andersson (kd) att kultur och hälsa är ett profilområde vid Göteborgs universitet. Vid universitetet har ett centrum för forskning kring kultur och hälsa bildats. Motionären föreslår att centrumet ska tillföras resurser för att inrätta forskartjänster, stärka ett sekretariat och utarbeta ett internationellt konkurrenskraftigt forskningsprogram.

Utskottets ställningstagande

Som framgår av motionerna har kulturens betydelse för folkhälsan på senare år undersökts i olika forskningssammanhang.

På kulturområdet är Statens kulturråd sektorsmyndighet och har i uppdrag att arbeta för att kulturpolitiska aspekter beaktas inom andra samhällsområden. Folkhälsoområdet är ett sådant område. I Kulturrådets strategi ingår bl.a. att följa utvecklingen och forskningen på området. En av de senaste studierna i detta ämne är en forskningsstudie som utförts på uppdrag av Kulturrådet och som publicerades i november 2008.³ Studien visar att sambandet mellan kultur och hälsa inte är självklart. Rapportförfattaren har kommit fram till att det är problematiskt att mäta kulturens påverkan på hälsan eftersom en mängd faktorer och omständigheter formar våra liv. Kulturaktiviteter kan dock antas förebygga ohälsa. Samtidigt kan det mycket väl vara så att just god hälsa är en förutsättning för ett rikt kulturliv.

Kulturutskottet är väl medvetet om att genomförda forskningsprojekt uppnått andra resultat. Det är därför enligt kulturutskottets uppfattning angeläget att förhållandet mellan kultur och hälsa får en fortsatt och allsidig

³ Forskningsrapporten Kultur – en del av ett hälsosamt liv? (Kulturrådets rapportserie 2008:4). Studien har på uppdrag av Kulturrådet utförts av Cecilia von Otter vid Institutet för social forskning (SOFI), Stockholms universitet.

belysning, så att olika resultat får vägas mot varandra. Kulturutskottet välkomnar således ytterligare forskningsinsatser inom detta område. Kulturutskottet är emellertid inte berett att tillstyrka någon av de nu aktuella motionerna. Motionerna Ub479 (m, fp, c, kd) och Ub529 (kd) bör således avstyrkas av utbildningsutskottet.

Stockholm den 2 december 2008

På kulturutskottets vägnar

Siv Holma

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Siv Holma (v), Cecilia Wikström i Uppsala (fp), Cecilia Magnusson (m), Margareta Israelsson (s), Anne Marie Brodén (m), Lars Wegendal (s), Mats Johansson (m), Anders Åkesson (c), Nikos Papadopoulos (s), Anne Ludvigsson (s), Dan Kihlström (kd), Olof Lavesson (m), Göran Persson i Simrishamn (s), Solveig Hellquist (fp), Esabelle Dingizian (mp), Göran Montan (m) och Hans Unander (s).

Avvikande mening

Forskningsresurser till Unga Klara (v)

Siv Holma (v) anför:

Unga Klara är en avdelning vid Stockholms stadsteater som under trettio års tid har skapat teater för barn och unga och bedrivit forskning och utvecklingsarbete. Unga Klara har med sina uppsättningar nått resultat som har uppmärksammats inte endast i Sverige utan över hela världen. Många teaterarbetare som nu arbetar på olika institutioner runt om i landet har fått utbildning där.

I likhet med motionärerna bakom motion Ub5 (v) anser jag att det är hög tid att Unga Klara får ett nationellt ansvar för forskning och utvecklingsarbete inom barn- och ungdomsteater och att teatern tillförs resurser för detta uppdrag. I sammanhanget erinrar jag om att Vänsterpartiet i sin motion om kulturbudgeten för 2009, motion Kr369, har föreslagit att 15 miljoner kronor ska anvisas för att göra Unga Klara till en nationell scen för barn- och ungdomsteater.

Enligt min mening bör utbildningsutskottet föreslå att riksdagen ska bifalla motion Ub5 (v) yrkande 20.

BILAGA 7

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2008/09:MJU2y

Ett lyft för forskning och innovation

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 23 oktober 2008 berett bl.a. miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation samt de motioner som väcks med anledning av propositionen i de delar de berör utskottets beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet yttrar sig över propositionen och motionerna Ub3 (s), Ub5 (v) Ub6 (s), Ub8 (mp) och MJ474 (kd), allt i de delar som berör utskottets beredningsområde. Motion MJ474 överlämnas till utbildningsutskottet för fortsatt behandling.

Utskottets överväganden

Allmänna utgångspunkter

Regeringen lämnar i propositionen sin syn på forsknings- och innovationspolitikens inriktning under perioden 2009–2012. Det är regeringens bedömning att forskningssatsningar är bland det viktigaste Sverige kan göra för att långsiktigt stärka konkurrenskraften och bidra till en hållbar tillväxt. I propositionen redovisar regeringen hur forskningens kvalitet och konkurrenskraft kan ökas.

Enligt förslag i budgetpropositionen för 2009 höjs anslagen till forskning och utveckling med 2,4 miljarder kronor 2009 inklusive 400 miljoner kronor som beslutats efter förslag i budgetpropositionen för 2007. Som en planeringsförutsättning enligt budgetpropositionen för 2009 bör medlen öka med ytterligare 1 miljard kronor 2010 och med ytterligare 500 miljoner kronor 2011. År 2012 bör resurserna för forskning ha ökat med 5 miljarder kronor. I propositionen redovisas regeringens bedömning av hur de i budgetpropositionen för 2009 presenterade medlen närmare bör fördelas.

Anslagen till universitet och högskolor för forskning och forskarutbildning bör enligt förslag i budgetpropositionen för 2009 höjas med 700 miljoner kronor. År 2012 bör anslagen för forskning och forskarutbildning vara 1,5 miljarder kronor högre än 2008. Samtidigt som anslagen höjs bör de nya medlen, och en andel av nuvarande anslag, fördelas utifrån kvalitetsindikatorer.

Regeringen lanserar i propositionen ett nytt inslag i systemet för forskningsfinansiering, strategiska satsningar. Dessa satsningar föreslås i budgetpropositionen för 2009 uppgå till 500 miljoner kronor år 2009. Satsningen för strategiska forskningsområden bör 2012 uppgå till 1,8 miljarder kronor. Lärosäten, forskningsinstitut och forskningsfinansiärer får möjlighet till ökade anslag för breda forskningssatsningar inom de strategiska områdena medicin, teknik och klimat som av regeringen identifierats som viktiga för Sverige.

Anslagen till forskningsråden och Verket för innovationssystem föreslås i budgetpropositionen för 2009 höjas med 375 miljoner kronor 2009. Som en planeringsförutsättning bör anslagen 2012 ha ökat med 675 miljoner kronor.

Utskottets ställningstagande

Strategiska forskningsområden

Som framförs i propositionen krävs, för att Sverige ska kunna hävda sig i den internationella konkurrensen, fokusering och specialisering på områden där svensk forskning bedöms ha särskilda möjligheter. Det hittillsvarande finansieringssystemet har inte i tillräcklig grad åstadkommit en sådan kraftsamling. Ett mål för offentliga satsningar är att den forskning som finansieras ska ligga på högsta internationella nivå, ett annat att den till stor del bedrivs inom områden som är av betydelse för samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

För att åstadkomma detta bör, som framhålls i propositionen, en satsning ske på ett antal strategiska områden där svensk forskning tillhör den internationella forskningsfronten eller har potential att nå dit. Utgångspunkten är att de strategiska satsningarna ska avse forskning som långsiktigt har förutsättningar att vara av högsta internationella kvalitet, forskning som kan bidra till att tillgodose stora samhällsbehov och lösa viktiga problem i samhället samt forskning inom områden med anknytning till det svenska näringslivet. De strategiska satsningarna kan därför bidra till att stärka Sveriges och svenskt näringslivs internationella konkurrenskraft. Satsningar bör ske utifrån de ovan beskrivna kriterierna inom främst tre övergripande områden, medicin och livsvetenskaper, teknik, samt klimat.

Som framgår av propositionen bör anslagen för forskning och forskarutbildning till universitet och högskolor under perioden 2010–2012 öka för satsningar på strategisk forskning inom bl.a. klimat. Som framhålls i propositionen bör anslagen till bl.a. Formas och Vetenskapsrådet för strategisk forskning inom bl.a. klimat öka samt 37,5 miljoner kronor av dessa medel fördelas till Formas.

Klimatrelaterad forskning

Utskottet anser i likhet med regeringen att forskning om klimat och om långsiktiga konsekvenser av människans påverkan på miljön är centrala för att kunna skapa en långsiktigt hållbar utveckling. Arbetet för att minska samhällets klimatpåverkan är en övergripande prioritering. Forskning är en viktig del i detta arbete och kan möjliggöra en hållbar samhällstillväxt utan negativ klimatpåverkan. Forskningen inom klimat och miljö genererar viktiga kunskapsunderlag som kan ligga till grund för beslut om hur vi ska använda oss av våra naturresurser på ett långsiktigt hållbart sätt. Denna forskning bidrar också till en långsiktig kunskapsutveckling som på sikt ytterligare bidrar till samhällets utveckling och välfärd.

Som framgår av propositionen utgörs ett av de tre utpekade strategiska områdena av klimatrelaterad forskning. Inom detta område har fem prioriterade delområden lyfts fram. Strategisk forskning ska ske inom områdena

energi, hållbart nyttjande av naturresurser, effekter på naturresurser, ekosystemtjänster och biologisk mångfald, klimatmodeller samt havsmiljöforskning.

De strategiska områden som identifieras i propositionen har valts utifrån de strategier som inlämnats från myndigheter, näringslivets organisationer och företag. Regeringen har dessutom haft överläggningar med Vetenskapsrådet om kvalitet och omfattning av svensk forskning inom de områden som lyfts fram i propositionen. Vetenskapsrådets skrivelse om strategiska forskningsområden (U2008/8117/F) som beskriver den internationella positionen inom en rad vetenskapliga områden har varit ytterligare ett underlag. Regeringskansliet har även haft överläggningar med Verket för innovationssystem som utgångspunkt för val av områden som lyfts fram i propositionen.

Utskottet delar regeringens uppfattning när det gäller klimatrelaterad forskning som strategisk satsning och de prioriteringar som lyfts fram inom området. När det gäller den uppmärksammade frågan i motionerna Ub5 (v) yrkande 6 delvis, Ub6 (s) yrkande 9 delvis och Ub8 (mp) yrkande 4 delvis om detaljstyrning av forskningsmedel inom bl.a. det strategiska området klimatrelaterad forskning och önskemålet om friare fördelning av medel inom detta område, har utskottet ingen annan uppfattning än den som redovisas i propositionen. När det gäller motion Ub8 (mp) yrkande 8 om ökade medel till klimatforskning delar utskottet den uppfattning om medelfördelning som redovisas i propositionen i dessa delar. Med det anförda föreslår utskottet att motionerna Ub5 (v) yrkande 6 delvis, Ub6 (s) yrkande 9 delvis samt Ub8 (mp) yrkande 4 delvis och yrkande 8 avstyrks.

Hållbart nyttjande av vissa naturresurser

När det gäller skogsfrågor vill utskottet anföra följande. I likhet med regeringen anser utskottet att anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor samt anslagen för forskning respektive forskning och samfinansierad forskning till Formas bör öka för satsningar på strategisk forskning om hållbart nyttjande av naturresurser.

Avseende motion Ub6 (s) yrkande 20 delvis om miljö- och klimatforskning och den där redovisade frågan om att balansen mellan den svenska skogspolitikens miljömål och produktionsmål bör beaktas i forskningen, vill utskottet anföra följande. Utskottet vidhåller vad utskottet tidigare anfört i betänkande 2007/08:MJU18 om att ett intensivare skogsbruk inte får leda till att det uppkommer obalans mellan de två jämförda skogspolitiska målen och att tillväxthöjande åtgärders miljökonsekvenser självfallet måste beaktas noga innan åtgärderna tillåts.

Vidare vill utskottet i likhet med regeringen anföra att skogen och skogsbruket är viktigt i arbetet med att minska koldioxidhalten i atmosfären, och den har stor potential som råvarukälla för att utveckla nya produkter. Den nuvarande trenden mot en ökad användning av förnybara råvaror är positiv för hela skogsnäringen. Utskottet instämmer med regeringen om

vikten av forskning om ett långsiktigt hållbart och mångfunktionellt skogsbruk bl.a. med utgångspunkt i den pågående klimatförändringen. En ökad användning av biomassa för energi och industriråvaror innebär även en ökad påverkan på ekosystemen. Det behövs fördjupad forskning om konsekvenserna av uttaget av biomassa från skogsmark och hur det påverkar den biologiska mångfalden, läckage av växthusgaser och näringsämnen, det aktuella ekosystemet och dess buffertverkan mot och förmåga till återhämtning efter förändringar, s.k. resiliens, samt skogens roll för rekreation. Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att motion Ub6 yrkande 20 avstyrks i denna del.

Effekter på naturresurser, ekosystemtjänster och biologisk mångfald

Utskottet delar regeringens bedömning att anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor samt anslagen för forskning respektive forskning och samfinansierad forskning till Formas bör öka för satsningar på strategisk forskning om effekter på naturresurser, ekosystemtjänster och biologisk mångfald.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det behövs omfattande forskning om klimatets effekter på den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster samt konsekvenser för areella näringar som underlag för att kunna vidta nödvändiga anpassnings- och motåtgärder. Forskningen ifråga kan även ske i samverkan med andra nordiska länder inom ramen för det föreslagna nordiska forskningsprogrammet om klimat, energi och miljö.

Klimatmodeller

Utskottet anser i likhet med regeringen att anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor samt anslagen för forskning respektive forskning och samfinansiering till Formas bör öka för satsningar på strategisk forskning på klimatmodeller.

Med anledning av den i motion MJ474 (kd) uppmärksamade frågan om vikten av att stödja klimatforskning på bred front vill utskottet anföra följande. Som framhålls i propositionen behövs utveckling av klimatmodeller, kartläggning av flöden av växthusgaser och forskning om effekter på biologisk mångfald för att öka förståelsen för vad som egentligen sker i samband med förändringar i klimatet. För att bättre förstå processerna runt eventuella klimatförändringar behövs mer och tillförlitligare data och bättre förmåga att tolka dessa. Ett viktigt hjälpmedel för att förutse och tolka förändringar i klimatet är klimatmodeller. Nuvarande klimatmodeller behöver dock vidareutvecklas för att kunna ge en säkrare och mer detaljerad information, inte minst för att öka förståelsen om vad som sker inom de arktiska områdena där förändringarna ser ut att ske snabbast. En förutsättning för forskningen om klimatmodeller är mycket kraftfulla datorer och möjligheter att studera klimatvariationerna inom t.ex. de arktiska områdena för att få viktiga primärdata. Ett annat viktigt forskningsfält som underlag för studier av klimatmodeller är kartläggning av flöden av växt-

husgaser. Omfattande forskning behövs om effekter på ekosystem och biologisk mångfald. Forskning behövs om havsmiljön samt konsekvenser för areella näringar, vilkas förutsättningar bedöms förändras drastiskt av en klimatförändring. Det ger underlag för att kunna förstå ekosystemens och markanvändningens roll för växthusgasflöden och för anpassning till klimatförändringen och för att kunna vidta nödvändiga åtgärder i samhället och i naturmiljön. Med det anförda föreslår utskottet att motion MJ474 (kd) lämnas utan vidare åtgärd. Utskottet överlämnar motionen till utbildningsutskottet för fortsatt behandling.

Havsmiljöforskning

Gällande motion Ub6 (s) yrkande 20 delvis om människans inverkan på ekosystemen i haven samt en vetenskaplig panel och ett internationellt forskningscentrum för Östersjön vill utskottet anförda följande. Som regeringen anför bör anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor samt anslagen för forskning respektive forskning och samfinansiering till Formas öka för satsningar på strategisk forskning inom havsmiljöforskning.

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motionen att den generella kunskapen om havsmiljön är sämre än för många andra ekosystem. Det är därför enligt utskottet viktigt att förvärva omfattande kunskaper för de grundläggande biogeokemiska mekanismerna som styr flödet av närsalter och miljögifter i sediment och vatten. Havsmiljöforskning bedrivs huvudsakligen vid universiteten i Umeå, Stockholm och Göteborg. Ett samarbete mellan dessa universitet och Högskolan i Kalmar, benämnt havsmiljöinstitutet, har fr.o.m. den 1 juli 2008 inrättats med uppgift att sammanställa och göra analyser av forskning och miljöövervakning. I budgetpropositionen för 2009 har regeringen föreslagit att Göteborgs universitet ska få 10 miljoner kronor i ökat anslag för att driva detta institut. Vid Stockholms universitet har nyligen Stockholm Resilience Center och Baltic Nest Institute inrättats som betydelsefulla kunskapscentrum. EU-programmet BONUS där alla stater kring Östersjön samverkar är också en viktig plattform för havsmiljöforskningen. Forskning inom havsmiljöområdet bedrivs även av Sveriges geologiska undersökning och Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut. Försvarets stöd till forskning om undervattensteknik innebär även forskning om förhållanden i haven. I likhet med regeringen anser utskottet att det är viktigt att denna kunskap tas till vara inom annan marin forskning. Fiskbestånden och fisket är avgörande för ekosystemens struktur och funktion. Det behövs forskning om effekter av olika fiskeriförvaltningsåtgärder och fiskets roll för ekosystemen i havsmiljön. För att öka förståelsen och kunskaperna om havsmiljön krävs även en ökad forskning om orsaker och åtgärder när det gäller eutrofiering i Östersjön och västerhavet. Havsmiljöutredningen har föreslagit en utökad forskningssatsning för att åstadkomma en kraftsamling för att komma till rätta med havsmiljöproblemen (SOU 2008:48). Denna forskning kan ge ett bety-

delsefullt stöd för att nå de nationella miljökvalitetsmålen som rör havsmiljön och för den nationella strategin för genomförandet av BSAP (Helcom Baltic Sea Action Plan). Med det anförda föreslår utskottet att motion Ub6 (s) yrkande 20 lämnas utan vidare åtgärd i denna del.

Organisation och forskningsfinansiering

Ökad samverkan mellan finansierarna

Utskottet har ingen annan uppfattning än regeringen vad gäller frågan om att de fyra forskningsfinansiärerna Vetenskapsrådet, Formas, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap samt Verket för innovationssystem bör få i uppdrag att bilda en samordningsgrupp bestående av myndighetscheferna och att det i denna grupp bör behandlas gemensamma strategiska analyser samt gemensamma program och utlysningar.

Formas m.m.

Utskottet finner i likhet med regeringen att anslagen för forskning samt för forskning och samfinansierad forskning till Formas bör öka i enlighet med vad som redovisas i propositionen.

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning när det gäller medel till forskning om djurskydd, inklusive forskning om alternativa metoder till djurförsök. Utskottet anser att djurskydd är en viktig etisk fråga. Den satsning som presenteras i propositionen innebär att djurskyddsforskning fortsatt prioriteras och att ambitionen höjs. Bestämmelser om djurskydd ska vila på vetenskaplig grund. Sverige har en god tradition på området, varför det är viktigt att djurskyddsforskningen långsiktigt kan säkerställas. Forskning om djur och djurs behov är av stor betydelse för djurens välbefinnande och även för att Sverige med trovärdighet offensivt ska kunna driva djurskyddsfrågor inom EU. Utskottet delar således regeringens uppfattning om vikten av forskning bl.a. inom områdena djurhållning, smittskydd, avel, minkuppfödning och djurförsök.

Annan forskning med betydelse för samhälle och näringsliv

Forskning inom miljöområdet

Forskning inom miljöområdet inkluderar bl.a. frågor om den globala miljösituationen, klimatforskning, samt frågor om risker med kemikalier. Utskottet anser i likhet med regeringen att de utmaningar som jordens befolkning står inför handlar om att skapa en hållbar utveckling som innebär att planetens resurser inte förbrukas eller försämras på ett oåterkalleligt sätt för kommande generationer. Viktiga forskningsaktörer när det gäller forskning om de globala miljöproblemen är bl.a. Stockholm Environment Institute (SEI) och Stockholm Resilience Center vid Stockholms universitet. Utskottet anser att det är viktigt att svenska forskare aktivt deltar i internationella

forskningsprogram om den globala miljön samt att svenska nationella forskningsprogram också kopplas till den globala miljösituationen. I propositionen föreslås strategiska satsningar på klimatforskning. De föreslagna satsningarna kommer att bidra till en långsiktig kunskapsuppbyggnad inom dessa områden.

När det gäller den uppmärksammade frågan i motion Ub3 (s) delvis om forskning inom den arktiska regionen vill utskottet anföra följande. I likhet med regeringen anser utskottet att det som underlag för klimatforskningen och klimatarbetet behövs ett utbyggt övervaknings-, mät- och dataunderlag. Detta underlag är viktigt dels för att svara upp mot samhällets ökade krav på klimatinformation, dels som underlag för klimatmodeller och vidare forskning. Det handlar bl.a. om att utöka antalet klimatstationer, vidarebearbeta satellitinformation samt att samla in, digitalisera och bearbeta annan viktig information, t.ex. om glaciärers utbredning. Det pågår även ett internationellt samarbete initierat av Arktiska rådet om att stärka och vidareutveckla de observationsnätverk som är grundläggande för kunskapen om Arktis inom ramen för SAON, Sustaining Arctic Observing Networks. Med det anförda anser utskottet att motion Ub3 (s) i denna del kan lämnas utan vidare åtgärd i den mån den inte kan anses tillgodosedd.

Utskottet har ingen annan uppfattning än den regeringen framför i propositionen om stärkt forskning inom området kemikalier m.m.

Forskning om de areella näringarna

I propositionen föreslås strategiska satsningar där de areella näringarna berörs inom flera områden. Dessa kommer att bidra till en långsiktig kunskapsuppbyggnad. Utskottet anser i likhet med regeringen att det utöver dessa strategiska satsningar finns behov av en bred behovsmotiverad forskning inom de areella näringarna som aktualiserats av klimatförändringen. Det handlar om att öka den tillgängliga mängden produkter t.ex. biobränslen och råvaror till kemisk/teknisk industri. Landsbygdsutveckling, turism, ”grön rehabilitering” och hästverksamhet är andra områden med forskningsbehov. Den gröna sektorn spelar även en nyckelroll för att nå 13 av de 16 miljökvalitetsmålen, som ska vara uppnådda före 2020. Utskottet har ingen annan uppfattning än den regeringen framför i propositionen vad gäller forskningsbehovet inom de areella näringarna bl.a. inom områdena jordbruk, skogsbruk, genmodifierade organismer (GMO), livsmedel, landsbygdens utveckling, rennäringen samt fisk- och fiskefrågor.

Stockholm den 9 december 2008

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Anders Ygeman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Ygeman (s), Claes Västerteg (c), Ola Sundell (m), Jeppe Johnsson (m), Carina Ohlsson (s), Bengt-Anders Johansson (m), Bo Bernhardsson (s), Anita Brodén (fp), Ann-Kristine Johansson (s), Sofia Arkelsten (m), Rune Wikström (m), Wiwi-Anne Johansson (v), Erik A Eriksson (c), Tina Ehn (mp), Helén Pettersson i Umeå (s), Irene Oskarsson (kd) och Dan Nilsson (s).

Avvikande meningar

1. Prioriterade strategiska forskningsområden m.m. (s)

Anders Ygeman (s), Carina Ohlsson (s), Bo Bernhardsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Helén Pettersson i Umeå (s) och Dan Nilsson (s) anför:

Vi har inget att invända emot att regering och riksdag lyfter fram ett antal forskningsområden av stor vikt. Det är viktigt att kraftsamla forskningsresurser där Sverige har särskilt goda möjligheter att nå eller befästa en position i absolut världsklass och inom områden som har starkast potential att skapa innovationer på kort, medellång och lång sikt. Däremot har regeringen gått för långt i att detaljstyra vilka delområden inom bl.a. klimat som ska omfattas av de strategiska satsningarna. Vi ifrågasätter både lämpligheten i att göra så pass omfattande ingripanden inom de utpekade områdena och regeringens kompetens att peka ut så snäva områden. Vi är oroliga över att denna komponent kommer att göra forskningspolitiken mindre långsiktig och mer sårbar för enskilda intressen som saknar förmåga att se till hela landets utveckling. Det ger också ett signalvärde som allvarligt riskerar att underminera forskningssamhällets integritet och den akademiska friheten. Vi föreslår därför att forskningsfinansierarna får ett betydligt större utrymme för prioriteringar inom de utpekade strategiska huvudområdena.

En hittills världsledande skogsforskning bidrar till att stärka Sveriges internationella konkurrensförmåga. Regeringens forskningsproposition beskriver dock till största delen förslag på satsningar som innebär en höjning av produktionen i skogsbruket. Den svenska skogspolitiken omfattar två av riksdagen fastställda och jämställda mål: miljömålet och produktionsmålet. Vi anser att det i forskningspropositionen är svårt att uppfatta den jämställda balansen.

Havsmiljöforskning kan omfatta en rad olika områden och ge betydelsefullt stöd i vår strävan att uppnå de nationella miljökvalitetsmålen för havsmiljön. Människans inverkan på ekosystemen i haven måste noggrannare utredas, särskilt som den generella kunskapen om havsmiljön är betydligt sämre än om andra ekosystem. Vi föreslår att en vetenskaplig panel, efter modell från FN:s klimatpanel IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change), tillsätts för Östersjön och att havsmiljöarbetet inom Helsingforskommissionen (Helcom) lyfts upp till statsministernivå. Ett internationellt forskningscentrum för utbildning kring liv och miljö i Östersjön bör skapas.

Effekterna av klimatförändringen har inneburit att den arktiska regionens synlighet har ökat markant. Ett viktigt instrument inom klimatforskningen är det internationella samarbete som initierats av Arktiska rådet om att stärka och vidareutveckla de observationsnät som är grundläggande för

kunskapen om Arktis inom ramen för SAON, Sustaining Arctic Observing Networks. Ett närmare nordiskt samarbete för att förbättra samordningen av nordiska observationssystem i den arktiska regionen kan skynda på processen i den arktiska regionen. Viktigt är också att alla tillgängliga data delas så att de blir lättillgängliga för forskare, ursprungsbefolkning, studenter och övriga intressenter.

Det vi anfört med anledning av motion Ub3 (s) samt Ub6 (s) yrkande 9 och 20 i dessa delar bör ges regeringen till känna.

2. Fördelning av medel till forskning inom de strategiska forskningsområdena (v)

Wiwi-Anne Johansson (v) anför:

Jag kan i huvudsak acceptera en prioritering av de övergripande strategiska forskningsområdena medicin, teknik och klimat. Däremot tillbakavisar jag regeringens detaljerade fördelning av medel inom dessa områden. Det är viktigt att forskningspolitiken utformas med respekt för både det fria sökandet efter kunskap, de inomvetenskapliga bedömningarna och samhällets behov och prioriteringar. Förutom inskränkning av forskningens frihet finns det också andra nackdelar med regeringens detaljstyrning av resurserna. De fasta ramarna för mindre forskningsfält kan innebära att större projekt kanske inte kan finansieras fullt ut eller att större satsningar inte kan genomföras alls. Snävt indelade forskningsområden främjar inte tvärvetenskap, som behövs inom alla de övergripande områden som regeringen pekar ut. Fler specialinriktade utlysningar riskerar också att fördröja forskningsrådets verksamhet.

Det jag anfört med anledning av motion Ub5 (v) yrkande 6 delvis bör ges regeringen till känna.

3. Strategiska satsningar m.m. (mp)

Tina Ehn (mp) anför:

Jag tycker att det är bra att man håller fast vid de tre tidigare prioriterade områdena medicin, teknik och klimat men är delvis kritisk till inriktningen inom dessa och anser att viktiga perspektiv saknas. Jag är också kritisk till den långtgående detaljstyrningen och vill ändra fördelningen av medel något. Jag är skeptiskt till en så hård politisk styrning av forskningsmedlen. Jag anser i stället att satsningen bör vara utformad så att medel avsätts för respektive område t.ex. klimat, men att medlen står helt fria att söka för alla som forskar inom dessa områden. Det ska vara upp till forskningsråden att bedöma vilken forskning som ska beviljas medel i stället för att regering och riksdag ska reglera detta. Jag anser att regeringens förslag är onödigt krångligt och anser att det vore enklare och tydligare om medlen gick direkt till råden som fick fördela dem efter ansökningsförfarande.

Jag anser att klimatfrågan bör prioriteras högre än vad regeringen gör i propositionen. Jag vill öka summan till klimatforskning med sammanlagt 170 miljoner kronor. Av dessa ska 100 miljoner kronor gå till Formas för klimatrelaterad forskning. Ytterligare 70 miljoner ska gå till Vinnova för mer tillämpad forskning. Klimatforskningen bör ses i tre stora och skilda områden: grundforskning kring beståndsdelar som är eller kan vara intressanta för att förstå klimatförändringarna, tillämpad forskning kring utveckling av teknik, metoder, strukturförändringar, styrmedel, information och andra åtgärder för att minska klimatpåverkan och anpassning till den ofrånkomliga klimatförändring som redan har orsakats och kommer att drabba vårt samhälle. Inriktningen som regeringen föreslår för klimatforskningen är för snäv och lämnar viktiga delar utanför. Genusperspektivet bör beaktas i relation till klimatforskningen. Tvärvetenskapen har en viktig roll att spela. Forskning om hållbara ekologiska odlingssystem är viktiga för att möta framtidens klimatförändringar som innebär högre belastning på ekosystemen. Kunskapen om den biologiska mångfaldens och ekosystemens värde bör öka.

Det jag anfört med anledning av motion Ub 8 (mp) yrkande 4 delvis och yrkande 8 bör ges regeringen till känna.

BILAGA 8

Näringsutskottets yttrande 2008/09:NU3y

Forskning och innovation

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet beslutade den 23 oktober att bereda övriga utskott tillfälle att avge yttrande över proposition 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation samt motioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Den 4 december informerade företrädare för Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) näringsutskottet om sin syn på forsknings- och innovationspropositionen. Vidare har IVL Svenska Miljöinstitutet inkommit med ett brev till utskottet om basfinansiering av institut utanför det nya holdingbolaget.

Näringsutskottet berörs huvudsakligen av propositionens avsnitt om forskningsbaserad innovation och industriforskningsinstituterna samt motsvarande delar i motionerna. Utskottet tar i detta yttrande upp följande områden:

- forskningsbaserad innovation, inklusive kommersialisering av forskningsresultaten samt industriforskningsinstituterna och innovationskontor,
- Vinnova och Forska & Väx samt
- samverkan med näringslivet, inklusive fordonsforskning.

I yttrandet finns fem avvikande meningar (s, v och mp) och ett särskilt yttrande (s).

Utskottets överväganden

Forskningsbaserad innovation

Propositionen

Inledning

Innovation är bl.a. utveckling av nya eller väsentligt förbättrade produkter, tjänster, processer, organisationer eller andra värdeskapande lösningar. Innovationer uppstår i ett dynamiskt och komplext samspel mellan näringsliv, akademi, entreprenörer och samhälle. För att forskningsbaserade innovationer ska kunna uppstå och utvecklas krävs incitament för de inblandade aktörerna, strukturer som tillhandahåller kommersiell och annan kompetens, finansiering samt regelverk som inte är hindrande.

Ett antal av de grundläggande reformer som beskrivs i forsknings- och innovationspropositionen bidrar till bättre förutsättningar för forskningsbaserad innovation. Regeringen redovisar också ett antal specifika åtgärder som innebär att

- nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat stimuleras,
- tillgången till offentligt riskkapital ökar och
- industriforskningsinstitutet förstärks och förnyas.

Ett förslag till ändring av högskolelagen innebär att högskolorna, förutom uppgiften att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet, ska verka för att forskningsresultat som kommit till vid högskolan kommer till nytta (avsnitt 8.2.1 s. 115–118).

Den långsiktiga finansieringen av Innovationsbron AB stärks (avsnitt 8.3 s. 126–127). Innovationsbrons insatser syftar till att öka samhällets avkastning på forskningsinvesteringar genom att stötta affärsbyggande utifrån forskningsrelaterade idéer med marknadspotential.

Industriforskningsinstitutet och innovationskontor

Regeringen anser att 75 miljoner kronor bör användas under åren 2009–2012 i arbetet med att verka för att forskningsresultat som kommit till vid högskolan kommer till nytta (avsnitt 8.2.3 s. 122–124). Medlen bör fördelas till Uppsala universitet, Lunds universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karolinska Institutet, Kungl. Tekniska högskolan och Chalmers tekniska högskola AB med 50 miljoner kronor 2009 och med ytterligare 25 miljoner kronor 2012. Från och med 2010 bör medlen fördelas mellan de sju lärosätena med ledning av inkomna strategier för hur innovationskontor ska byggas upp och organiseras. En förutsättning för att få medel bör vara att mottagande lärosäten verkar för att forskningsresultat som tillkommit även vid andra lärosäten än de nämnda kommer till nytta.

De nämnda universiteten och högskolorna får således finansiering för att bygga upp särskilda servicefunktioner – innovationskontor – för forskare som uppnått eller närmar sig ett forskningsgenombrott och vilkas forskning bedöms kunna kommersialiseras. Valet av lärosäten baseras på att de har omfattande forskning inom framför allt medicin eller teknik. Innovationskontoren bör samverka med övriga lärosäten så att forskning vid dessa lärosäten ges likvärdigt stöd. På alla lärosäten bör finnas tillgång till viss kompetens med uppgift att arbeta med innovation, dvs. kartlägga forskningsresultat som kan ha kommersiellt intresse och ge en grundläggande hjälp till de berörda forskarna att få kontakter med de rätta instanserna.

Regeringen anför vidare att Uppsala universitet, Lunds universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Karolinska Institutet och Kungl. Tekniska högskolan bör ges möjlighet att genom kapitaltillskott förstärka de holdingbolag som är knutna till respektive lärosäte (avsnitt 8.2.4 s. 124–126).

Regeringen bildade de första holdingbolagen vid universitet och högskolor under 1994 och 1995. Sedan dess har ytterligare holdingbolag bildats, och i dag finns det 15 bolag. Holdingbolagen har en viktig roll när det gäller att underlätta att forskningen i högre utsträckning än i dag resulterar i företagande. Regeringen ser därför att det föreligger ett visst behov av förtydligande av holdingbolagens verksamhet och inriktning. Ett holdingbolag bör ha till huvuduppgift att medverka till att innovativa företag med sin bas i forskningen vid det aktuella lärosätet kan starta och utvecklas kommersiellt. Bolagen ska genom att äga och förvalta andelar i andra bolag bistå i kommersialiseringsprocessen av forskningsresultat. Holdingbolagen ska verka på marknadsmässiga villkor.

Regeringen föreslår åtgärder i syfte att stärka och förnya industriforskningsinstitutet (avsnitt 8.4 s. 128–137). Institutet spelar en viktig roll som brygga mellan akademisk forskning och behovsmotiverad, företagsnära forskning och utveckling. De institut som finns gör i många fall mycket värdefulla insatser och bör få större möjligheter att fullgöra sina uppdrag. Industriforskningsinstitutet bör stärkas för att bli mer konkurrenskraftiga internationellt och bättre bidra till att stärka näringslivets konkurrenskraft, bl.a. genom en stärkt samverkan med universitet och högskolor.

Anslaget för institutens strategiska kompetensmedel m.m. bör öka med totalt 200 miljoner kronor 2009–2012 för industriforskningsinstitutets strategiska kompetensutveckling (avsnitt 8.4.3 s. 131). Anslaget bör öka med 100 miljoner kronor 2009 och med ytterligare 100 miljoner kronor 2010.

Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att bilda ett nytt holdingbolag, baserat på det av staten helägda Ireco Holding AB (avsnitt 8.4.4 s. 132–133). Syftet är att samordna och utveckla statens ägarintressen samt stärka och förnya institutssektorn. Bolagets syfte ska inte vara att bereda vinst åt aktieägaren. Bolaget ska ta fram och löpande

utveckla kriterier för fördelning av institutens strategiska kompetensutvecklingsmedel. Fördelningen ska i huvudsak utgå från institutens omsättning och då särskilt den näringslivsrelaterade omsättningen.

Målet med den nya institutsstrukturen är att den ska vara en ledande samarbetspartner i norra Europa för näringslivet inom behovsmotiverad forskning och utveckling vid industriforskningsinstitut. Forskningen ska vara till nytta för företag och andra organisationer. Holdingbolagets uppgift ska vara att företräda staten som ägare i industriforskningsinstitutet och att skapa förutsättningar för att utveckla industriforskningsinstitutet så att de, med fokus på utveckling och innovation, väsentligt bidrar till att stärka det svenska näringslivet och verkar för en hållbar samhällsutveckling.

En väsentlig del i att uppnå den nya strukturen är att det enskilt största institutet, SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB (SP), integreras i strukturen (avsnitt 8.4.5 s. 133–136). Enligt regeringens bedömning är detta nödvändigt för att nå det önskvärda målet med en ny svensk slagkraftig institutsstruktur. Riksdagen bör därför bemyndiga regeringen att avyttra statens aktier i SP.

Motionerna

Socialdemokraterna

I kommittémotion 2008/09:Ub6 (s) framhålls att universitetens och högskolornas samverkansuppgift, den s.k. tredje uppgiften, behöver förtydligas. Motionärerna ställer sig därför bakom regeringens förslag till ändring av högskolelagen där nyttogörande forskningsresultat betonas mer. Det är dock viktigt, anför motionärerna utan särskilt yrkande, att nyttogörande inte enbart ses ur ett strikt kommersialiseringsperspektiv. När samverkansuppgiften innebär en tvåvägskommunikation, där forskare och studenter också tar in praktiska erfarenheter och nära följer samhällets och arbetsmarknadens utveckling, stärker det kvaliteten i utbildning och forskning. Forskningen ska verka för nyttogörande också när det gäller processer i arbetslivet och den offentliga sektorns verksamhet och verka för ett jämställt, socialt och ekologiskt hållbart samhälle.

I motionen anförts vidare att innovationskontorens roll är oklar i relation till befintliga holdingbolag. Genom att låta endast sju lärosäten få del av de nya resurserna tas heller ingen hänsyn till flera högskolors mycket väl utvecklade samarbete med det regionala näringslivet. Motionärerna avstyrker regeringens förslag om centralisering av holdingbolagsverksamheten till ett fåtal lärosäten.

Enligt motionärerna är regeringens förslag inom innovationsområdet otillräckliga och möter inte de utmaningar som det svenska näringslivet står inför. Ytterligare resurser om 160 miljoner kronor bör tillföras industriforskningsinstitutet 2009–2012.

Vänsterpartiet

I kommittémotion 2008/09:Ub5 (v) yrkas avslag på regeringens förslag om ändring av högskolelagen. Motionärerna anser att det är oklart vad som avses med nytta och vilka konsekvenser detta nya uppdrag till högskolorna får för den forskning som inte är direkt kommersialiserbar. Dessutom kan hävdas att det redan ingår i högskolans uppdrag att samverka med det omgivande samhället och att informera om sin verksamhet.

I motionen anförs vidare att regeringens förslag innebär att innovationskontor placeras vid lärosäten som i stor utsträckning är väl försedda med forskningsparker och inkubatorer. Risker är stora att man bygger upp parallella system. Frågan tycks illa förberedd, och den är dessutom försedd med brasklappar om att kontoren även ska hjälpa andra universitet och högskolor. All erfarenhet talar för att dessa lärosäten kommer att hamna i strykclass ju längre bort från respektive innovationskontor de ligger. Frågan om innovationskontorens placering bör brytas ur propositionen och ses över.

Miljöpartiet

I partimotion 2008/09:Ub8 (mp) anförs att svensk forskning inom många områden håller världsklass. Men forskningsresultaten måste också tas om hand och användas. Eftersom den största delen av den offentligt finansierade forskningen i Sverige sker vid universitet och högskolor ställer detta höga krav på lärosätena att samverka på ett effektivt sätt med näringslivet och det omgivande samhället i stort. Forskningsresultaten måste kommersialiseras i högre utsträckning samtidigt som den akademiska forskningens grundläggande värden måste värnas. Motionärerna föreslår ett tillkännagivande om vad som anförs om att forskningsresultat i ökad utsträckning bör kommersialiseras.

I motionen noteras vidare att enligt regeringens förslag ska de sju innovationskontoren även serva andra lärosäten, som inte får ett eget kontor. Det är enligt motionärerna bra och mycket viktigt. Utan att något yrkande framförs betonas i motionen att verksamheten bör utvärderas kontinuerligt och att det, beroende på vad utvärderingarna visar, kan bli aktuellt att öppna fler innovationskontor.

Vidare konstateras i motionen att sedan 2003 har ett omstruktureringsarbete pågått för att skapa en starkare struktur med färre, större och internationellt konkurrenskraftiga industriforskningsinstitut. Det är mycket angeläget att det arbetet leder till resultat.

Vinnova och Forska & Väx

Propositionen

Regeringen erinrar i propositionen (s. 139) om att sedan 2005 har Verket för innovationssystem (Vinnova) drivit programmet Forska & Väx för att stimulera FoU-verksamhet i etablerade små och medelstora företag. I den ekonomiska vårpropositionen 2007 avsatte regeringen medel för fortsatt drift av programmet. Regeringen bedömer att Vinnova bör fortsätta att driva programmet för insatser som främjar små och medelstora företags tillgång och användning av ny forskningsbaserad kunskap.

Motionerna

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet förordar samtliga i sina motioner ökade medel till Forska & Väx. Programmet bör tillföras 100 miljoner kronor.

I motion 2008/09:Ub8 betonar Miljöpartiet att Forska & Väx har varit mycket framgångsrikt, och ett tillkännagivande om vad som anförs i motionen om ytterligare medel föreslås.

Samverkan med näringslivet, inklusive fordonsforskning

Propositionen

Regeringen bedömer att det finns ett behov av långsiktigt stöd för forskning inom särskilt strategiska områden av betydelse för samhället och näringslivet (avsnitt 7.1.1 s. 70–73). Anslagen för forskning och forskarutbildning till universitet och högskolor bör således öka för satsningar på strategisk forskning inom medicin, teknik och klimat samt vissa områden inom humaniora och samhällsvetenskap. I många fall har dessa strategiska forskningssatsningar betydelse för näringslivet.

Vidare anför regeringen att förutom huvudvägen för fördelning av medel bör även ett antal strategiska områden finansieras genom bidrag från t.ex. Rymdstyrelsen (rymdforskning), Statens energimyndighet (energiforskning) och Vinnova (avsnitt 7.1.2 s. 72–73). De forskare som finns i forskningsmiljöer som inte har en tillräcklig kritisk massa får genom denna stödform en möjlighet att bedriva forskning med högsta internationella kvalitet. Detta möjliggör också satsningar på samverkansprogram med betydelse för näringslivet. Utgångspunkten för utformningen av samverkansprogram med näringslivet bör vara att näringslivet finansierar minst halva projektkostnaden. Regeringen finner det angeläget att forskning som bedrivs i samverkan med näringslivet uppnår en hög grad av långsiktighet, flexibilitet och tvärvetenskaplighet.

Under rubriken Transportforskning (s. 94–96) framhåller regeringen att fordonssektorn sysselsätter många människor och utgör en betydande del av landets ekonomi. Staten har i samverkan med näringslivet och berörda regioner sedan 1994 gjort riktade satsningar på FoU inom fordonsområdet utifrån prioriteringar fastställda av Programrådet för fordonsforskning. Inom ramen för dessa forskningsprogram som fordonsindustrin och staten gemensamt finansierat har starka forskningsmiljöer med internationell konkurrenskraft byggts upp. Programmen för fordonsforskning finansieras dels med resurser för satsningar på strategiska forskningsområden som föreslås i den nu aktuella propositionen, dels med resurser inom ramen för andra anslag. Statens satsning uppgår till totalt 450 miljoner kronor per år, förutsett motsvarande finansiering från näringslivet.

Motionen

Enligt Socialdemokraternas kommittémotion 2008/09:Ub6 är regeringens metod för resursfördelning inom de strategiska satsningarna företagsfrånvänd. Målet att åstadkomma för näringslivet relevant forskning som leder till stärkt konkurrenskraft och nya jobb riskerar därför att inte nås.

Branschprogrammen har visat sig effektiva, och motionärerna motsätter sig att de avbryts. Näringslivets deltagande måste vara starkare redan från start, dvs. vid problemformulering och prioritering. Genom näringslivets delaktighet i denna typ av forskning nås större relevans, högre effektivitet samt inte minst större ekonomiska ramar genom medfinansieringen av gemensamma forskningsprojekt. Regeringen har till slut accepterat denna modell för fordonsindustrin, men det finns inte några skäl att stänga möjligheterna till fortsatta strategiprogram för övriga svenska nyckelbranscher. Motionärerna vill tillföra ytterligare medel till branschprogrammen. I motionen aviseras ambitionen att fortsätta programmen även efter innevarande programperiod som slutar 2010, men motionärerna vill också gå vidare med nästa generation branschprogram. Tjänstesektorn, turism och vindkraft hör till de områden som nämns i motionen. Motionärerna föreslår ett tillkännagivande om vad som anförs i motionen om att fullfölja och utveckla branschprogrammen.

I Socialdemokraternas motion tas vidare fordonsforskningen upp – utan att något särskilt yrkande framställs. Motionärerna anser att regeringen inte har prioriterat arbetet med fordonsforskning och påpekar att den först i höstas gav besked om att programmet fortsätter efter årsskiftet, dock på en lägre nivå än vad branschen önskade. Socialdemokraterna vill avsätta mer medel än regeringen. Bland flera principer som det nya forskningsprogrammet ska bygga på finns att investeringar för minskad miljöpåverkan ska vara ett genomgående fokus i de nya fordonsforskningsprogrammen.

Vissa kompletterande uppgifter

Forskningsbaserad innovation

I skrivelse 2008/09:34 Sveriges handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning 2008–2010 behandlas innovation och kommersialisering (s. 24, jfr prop. 2008/09:50 s. 48–50). Enligt skrivelsen rankas det svenska innovationssystemet i topp i ett antal innovationsmätningar, exempelvis European Innovation Scoreboard 2007. Sverige har dock en obalans i systemet, med övervikt på faktorer som bygger upp innovationsförmåga, i förhållande till nyttiggörandet av forskningsresultaten. I samband med Lissabonstrategin har frågor om nyttiggörande och effektivt utnyttjande av offentligt finansierade forskningsresultat betonats.

Av departementspromemorian Handlingsplan för en ny institutssektor (Ds 2007:39) framgår att de svenska industriforskningsinstituterna har genomgått stora förändringar under det senaste årtiondet. Den rådande situationen kan främst härledas till mitten av 1990-talet. Kommittén för omstrukturerings- och förstärkning av industriforskningsinstituterna (Kofi) lämnade sitt betänkande Att utveckla industriforskningsinstituterna (SOU 1997:16) i november 1996 med huvudrekommendationen att instituten borde bolagiseras. Detta ledde till att Ireco Holding AB bildades med staten som huvudägare (55 %) och Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling (KK-stiftelsen) som delägare (45 %). Ireco är sedan den 1 januari 2007 helägt av staten sedan KK-stiftelsen överlätit sitt aktieinnehav till staten.

Ireco har genomfört ett omfattande arbete med att bolagisera och strukturera om institutssektorn i större enheter. Resultatet är den s.k. fyrklöverstrukturen, som består av fyra institutsgrupperingar. Tre av grupperingarna finns inom Ireco. Det första klöverbladet är Swedish Research AB (Swe-rea), som verkar inom områdena material-, process-, produkt- och produktionsteknik. Swedish ICT AB (Sict) samlar instituten inom datorvetenskap, mikroelektronik och optik. Vidare verkar STFI-Packforsk inom papper, massa, förpackningar och tryckteknisk FoU. Det fjärde bladet i fyrklövern är SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB i Borås, som är fristående och helägt av staten.

I budgetpropositionen (prop. 2008/09:1 utg.omr. 24 Näringsliv) föreslog regeringen ett nytt anslag för 2009, Institutens strategiska kompetensmedel m.m. (1:3), som ska täcka institutens strategiska kompetensmedel liksom kostnader för Irecos verksamhet och vissa omstruktureringskostnader för Irecoinstituterna. Riksdagen har på näringsutskottets förslag bifallit förslaget (bet. 2008/09:NU1). Som anförs i forsknings- och innovationspropositionen tillförs anslaget 100 miljoner kronor 2009 och ytterligare 100 miljoner kronor 2010 för industriforskningsinstitutens strategiska kompetensutveckling.

Vinnova och Forska & Väx

I betänkande 2008/09:NU1 Utgiftsområde 24 Näringsliv noterar utskottet att regeringen i budgetpropositionen för 2009 tillför 170 miljoner kronor till anslaget för forskning och utveckling (1:2), som Vinnova disponerar. För 2008 används 100 miljoner kronor till Forska & Väx.

I ett gemensamt särskilt yttrande (s, v och mp) framhålls att det i partiernas budgetförslag fanns förslag om ökade medel till Forska & Väx.

Samverkan med näringslivet, inklusive fordonsforskning

Statssekretare Jöran Hägglund, Näringsdepartementet, informerade näringsutskottet vid sammanträdet den 14 oktober om att regeringen har presenterat ett nytt program för fordonsforskning. Den 20 oktober beslutade regeringen att ge ett uppdrag åt Vinnova att planera ett strategiskt samverkansprogram med betydelse för svensk fordonsindustri. Programmet ska bygga vidare på och utveckla de fordonsforskningsprogram som löper ut 2008–2010. Även lokala och regionala strategier och insatser inom forskningsområdet bör beaktas vid planeringen av programmet. En förutsättning som planeringen ska utgå från är att projektportföljen ska inriktas till cirka två tredjedelar mot klimat och energi och till cirka en tredjedel mot trafik-säkerhet. Utgångspunkten för uppdraget är att ett nytt programavtal ska kunna träda i kraft den 1 januari 2009. Den statliga finansieringen uppgår till 450 miljoner kronor per år, förutsatt motsvarande medfinansiering från näringslivet. Enligt ett pressmeddelande från Näringsdepartementet den 21 oktober 2008 innebär det en höjning med 100 miljoner kronor jämfört med 2006.

Riksdagen beslutade hösten 2005 om utvecklingsprogram för ökad konkurrenskraft, med en planerad kostnad på 1 miljard kronor under femårsperioden 2006–2010, under förutsättning att näringslivet investerar minst lika mycket (prop. 2005/06:1 utg.omr. 24 Näringsliv, bet. 2005/06:NU1). Branschprogrammen innehåller bl.a. forsknings-, utbildnings- och infrastrukturinsatser som tagits fram i samarbete mellan stat, näringsliv och fackliga organisationer för att stärka Sveriges konkurrenskraft i de aktuella branscherna, bl.a. fordonsindustrin.

I budgetpropositionen (prop. 2008/09:1 utg.omr. 24 s. 69) föreslås att 200 miljoner kronor anslås 2009 för anslaget Utvecklingsprogram för ökad konkurrenskraft (1:24). För 2010 är samma belopp beräknat, medan inga medel är beräknade för 2011.

Näringsutskottets ställningstagande

Forskningsbaserad innovation

Näringsutskottet vill inledningsvis välkomna förslagen i propositionen som innebär ett lyft för forskning och innovation. Som regeringen anför är forskningssatsningar bland det viktigaste Sverige kan göra för att långsiktigt stärka konkurrenskraften och bidra till en hållbar tillväxt. Regeringens förslag kommer följaktligen att få positiva effekter långt utanför en snäv forskningssfär.

En framåtblickande och tillväxtskapande forskningspolitik kommer således att bidra till att nya idéer kan utvecklas. Propositionens grundläggande reformer medverkar till att främja uppkomsten av forskningsbaserade innovationer, men utskottet välkomnar ur sitt perspektiv särskilt de specifika åtgärder som tar sikte på att underlätta för innovationer.

Utskottet vill understryka vikten av att goda förutsättningar skapas för kommersialisering av forskningsresultaten. Förbättrade skattevillkor såväl som allmänna förstärkningar av företagsklimatet är därvid centrala frågor, som dock ligger vid sidan av denna proposition. Som ett led i att skapa goda förutsättningar för kommersialisering av forskningsresultaten är det välkommet att högskolelagen ändras så att det anges att högskolorna ska verka för att forskningsresultat som tillkommit vid högskolan kommer till nytta.

Regeringen föreslår ökade satsningar på forskningsbaserad innovation. Utskottet ställer sig bakom dessa satsningar och välkomnar särskilt att den långsiktiga finansieringen av Innovationsbron AB stärks. Anslaget bör öka med 75 miljoner kronor åren 2009–2012 för stöd för tidig marknadskompletterande såddfinansiering och affärsutveckling i syfte att öka affärsskapandet av forsknings- och kunskapsrelaterade affärsidéer med stor marknadspotential. Av dessa medel bör minst hälften gå till såddfinansiering. Tillgången till offentligt riskkapital ökar således.

Utskottet vill också erinra om den översyn som pågår av statliga finansieringsinsatser för nya, små och medelstora företag. Enligt direktiven (dir. 2007:169) ska den särskilde utredaren analysera hur dessa insatser samverkar och i vilken mån de överlappar. Utredaren ska lämna förslag till hur dessa insatser kan bli mer effektiva och överskådliga. I direktiven konstateras att det är viktigt att de statliga stödinsatserna främjar goda förutsättningar inom befintliga näringar men också att de främjar utvecklingen av nya och potentiella tillväxtområden. Utskottet vill framhålla att utredningen kan leda till förstärkningar inom det område som är aktuellt i detta ärende.

De föreslagna innovationskontoren är en viktig åtgärd som innebär kvalificerat stöd när det gäller att nyttiggöra forskningsresultat. Innovationskontoren bör inspirera, informera och stimulera forskare till innovationer. Vidare ska innovationskontoren kunna bistå med kvalificerad rådgivning

inom bl.a. patentering, licensering och kontraktsforskning. Samarbete bör ske med Innovationsbron bl.a. vad gäller tidig verifiering av forskningsresultat i syfte att uppnå största möjliga effektivitet.

Regeringen anger att de särskilda innovationsinsatserna i form av innovationskontor ska göras vid sju lärosäten som har en omfattande forskning inom framför allt medicin och teknik. Dessa lärosäten har bäst förutsättningar att få en tillräcklig volym på kommersialiseringsarbetet för att kunna bygga upp innovationskontor med tillräcklig bredd och tillräckligt djup när det gäller professionell kompetens. För 2009 avses 50 miljoner kronor användas och ytterligare 25 miljoner kronor 2010. Medlen bör fr.o.m. 2010 fördelas mellan de sju lärosätena med ledning av inkomna strategier för hur innovationskontor ska byggas upp och organiseras och hur samverkan byggts upp med andra lärosäten samt med Innovationsbron och övriga aktörer. En förutsättning för att få medel bör vara att mottagande lärosäten verkar för att forskningsresultat som kommit till även vid andra lärosäten än de nämnda kommer till nytta.

Utskottet vill framhålla att innovationskontoren kommer att ha angelägna uppgifter att fullgöra, och det är viktigt att insatserna verkligen får avsedd effekt. Det handlar om att stödja nyttiggörandet av forskningsresultat och inte om att bygga nya administrativa strukturer. I stället bör de nya insatserna kunna utgå från befintliga strukturer. Som regeringen anför är det angeläget att lärosäten, holdingbolag, Innovationsbron och andra aktörer inom kommersialiseringsområdet samverkar och fördelar arbetsuppgifterna så att de offentliga medlen används på effektivast möjliga sätt.

När det gäller industriforskningsinstitutet välkomnar utskottet den förstärkning och förnyelse som redovisas i propositionen. Satsningen innebär att institutets kompetens stärks liksom deras förmåga till samverkan, särskilt med näringslivet och lärosätena. Genom att ett nytt holdingbolag bildas kan statens ägarintressen samordnas och utvecklas.

Sammanfattningsvis ställer sig utskottet med det anförda bakom propositionen i denna del och föreslår att berörda motioner avstyrks.

Vinnova och Forska & Väx

Utskottet konstaterar att regeringen i propositionen anger att Vinnova bör fortsätta driva programmet Forska & Väx för insatser som främjar små och medelstora företags tillgång till och användning av ny forskningsbaserad kunskap. Små och medelstora företag spelar en central roll för ett lands samlade konkurrenskraft, sysselsättning och välfärd. Utan att här gå in på hela näringspolitiken vill utskottet ändå välkomna de fortsatta insatser som redovisas i den aktuella propositionen.

Beträffande medel till Vinnova har utskottet ställt sig bakom regeringens förslag för 2009 samt avvisat förslag från Socialdemokraterna om ytterligare medel för 2008 (bet. 2008/09:NU1, yttr. 2008/09:NU1y). Utskottet ser inte skäl till att nu ompröva dessa ställningstaganden.

Samverkan med näringslivet, inklusive fordonsforskning

Utskottet vill framhålla att de strategiska forskningsatsningar som regeringen presenterar i propositionen i många fall har betydelse för näringslivet. De ökade satsningarna inom områden som medicin, teknik och klimat kan således bidra till en utveckling som också kommer näringslivet till gagn. Utskottet vill understryka vikten av att det sker en nära samverkan mellan lärosäten och industriföretag i planering och bedömning av forskningsbehov.

Utskottet bedömer att propositionens förslag innebär goda förutsättningar för näringslivet både att bidra till och att dra nytta av den samlade satsning på forskning som regeringen redovisar. Ett konkret exempel är samverkansprogrammet för fordonsforskning, där utskottet också noterar att inriktningen ska vara cirka två tredjedelar mot klimat och energi och cirka en tredjedel mot trafiksäkerhet. Vinnova har i oktober 2008 fått i uppdrag av regeringen att planera ett strategiskt samverkansprogram med betydelse för svensk fordonsindustri. Förutsatt att näringslivet medverkar med motsvarande medfinansiering kommer den statliga finansieringen att uppgå till 450 miljoner kronor per år, dvs. programmet kommer i så fall att omfatta 900 miljoner kronor årligen. Programmet ska bygga vidare på och utveckla de fordonsforskningsprogram som löper ut 2008–2010.

Utskottet föreslår att det aktuella yrkandet i motion 2008/09:Ub6 (s) avstyrks.

Stockholm den 9 december 2008

På näringsutskottets vägnar

Karin Pilsäter

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Pilsäter (fp), Tomas Eneroth (s), Björn Hamilton (m), Hans Rothenberg (m), Carina Adolfsson Elgestam (s), Maria Plass (m), Jan Andersson (c), Krister Örnfjäder (s), Marie Weibull Kornias (m), Karin Åström (s), Mikael Oscarsson (kd), Staffan Anger (m), Kent Persson (v), Börje Vestlund (s), Liselott Hagberg (fp), Eva-Lena Jansson (s) och Lage Rahm (mp).

Avvikande meningar

1. Forskningsbaserad innovation (s)

Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Krister Örnfjäder (s), Karin Åström (s), Börje Vestlund (s) och Eva-Lena Jansson (s) anför:

Inledningsvis kan noteras att det är anmärkningsvärt att regeringen väljer att för riksdagen presentera bedömningar snarare än förslag. De formella förslagen i propositionen som riksdagen har att pröva är få, medan den absoluta huvuddelen av propositionen är att se som en skrivelse från regeringen. Utbildningsutskottet kan i sin behandling av propositionen ställa detta till rätta genom att föreslå kammaren att fatta t.ex. riktlinjebeslut om viktigare delar med anledning av propositionen och motionerna.

I sak ställer vi oss bakom regeringens förslag till ändring av högskolelagen där nyttogörande av forskningsresultat betonas mer. Nyttogörandet ska dock inte enbart ses ur ett strikt kommersialiseringsperspektiv. Kvaliteten i utbildning och forskning stärks när samverkansuppgiften innebär en tvåvägskommunikation, där forskare och studenter också tar in praktiska erfarenheter och nära följer samhällets och arbetsmarknadens utveckling.

Regeringens förslag när det gäller innovationskontor och holdingbolag är oklart och möter inte de utmaningar som det svenska näringslivet står inför. Införandet av ytterligare en kommersialiseringsaktör riskerar att bli ineffektivt. Det som krävs är mer medel och bättre samordning mellan de kommersialiseringsaktörer som redan finns. Det vore klokare att satsa på befintliga strukturer i anslutning till samtliga lärosäten, som inkubatorer och holdingbolag. Därigenom utnyttjas Sveriges samlade kompetens bättre, samtidigt som verksamheten kan bidra till utveckling av hela landet.

Ett genuint problem med regeringens förslag är att det leder till en olycklig centralisering. Genom att endast sju lärosäten ska få del av de nya resurserna tas ingen hänsyn till flera högskolors mycket väl utvecklade samarbete med det regionala näringslivet. Värdefull kompetens riskerar att inte få stöd och kommer därmed inte till användning i den utsträckning som hade varit möjlig och önskvärd. Regeringens förslag om centralisering av verksamheten bör således avslås.

Industriforskningsinstitutet fyller en allt viktigare roll, och vi står bakom åtgärder som leder till stärkt internationell konkurrenskraft och ökad samverkan med näringslivet. Regeringens förslag är emellertid inte tillräckligt, varför vi anser att riksdagen ska anslå 160 miljoner kronor ytterligare till förstärkning av institutet. Medlen ska användas till att stärka den företagsnära tjänsteforskningen inom de befintliga institutet.

Den socialdemokratiska motionen i nu aktuell del tillstyrks.

2. Forskningsbaserad innovation (v)

Kent Persson (v) anför:

Det är viktigt att understryka betydelsen av en fri forskning som styrs varken av politiska eller av kommersiella intressen. Regeringens förslag om ändring av högskolelagen så att det ska ingå i högskolans uppdrag att verka för att forskningsresultat kommer till nytta – dvs. att de ska kommersialiseras – bör således avslås. Det är oklart vad som avses med nytta och vilka konsekvenser detta nya uppdrag till högskolorna får för den forskning som inte direkt är kommersialiserbar.

När det gäller regeringens förslag om innovationskontor kan det konstateras att dessa ska placeras på lärosäten som i stor utsträckning redan är väl försedda med forskningsparker och inkubatorer. Risken är stor att man bygger upp parallella system. Propositionen är försedd med brasklappar om att kontoren även ska hjälpa andra universitet och högskolor, men all erfarenhet talar för att dessa andra lärosäten kommer att hamna i stryk-klass ju längre bort från respektive innovationskontor de ligger. Regeringens förslag innebär således att den viktiga verksamhet som bedrivs på andra ställen än de som pekats ut i propositionen kommer att missgynnas. Frågan om innovationskontorens lokalisering bör brytas ut och ses över.

Vänsterpartiets motion i denna del tillstyrks.

3. Forskningsbaserad innovation (mp)

Lage Rahm (mp) anför:

Inledningsvis kan konstateras att propositionen innebär en förvånansvärt detaljerad styrning av forskningen. Medel som avsätts för strategiska satsningar är reserverade för särskilda områden och medför således en mycket långtgående reglering av vilken typ av forskning som ska stödjas och med hur många kronor.

När det gäller nyttiggörande av forskning ska det påpekas att svensk forskning håller världsklass inom många områden. Men forskningsresultaten måste också tas om hand och användas. Eftersom den största delen av den offentligt finansierade forskningen i Sverige sker vid universitet och högskolor ställer detta höga krav på lärosätena att samverka på ett effektivt sätt med näringslivet och det omgivande samhället i stort. Forskningsresultaten måste kommersialiseras i högre utsträckning samtidigt som den akademiska forskningens grundläggande värden måste värnas. I enlighet med Miljöpartiets motion 2008/09:Ub8 bör ett tillkännagivande om att forskningsresultat i ökad utsträckning bör kommersialiseras göras till regeringen.

Beträffande innovationskontoren bör understrykas att enligt regeringens förslag ska de sju innovationskontoren även serva andra lärosäten, som inte får ett eget kontor. Detta är bra och mycket viktigt. Verksamheten bör utvärderas kontinuerligt, och beroende på vad utvärderingarna visar kan det bli aktuellt att öppna fler innovationskontor.

4. Vinnova och Forska & Väx (s, v, mp)

Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Krister Örnfjäder (s), Karin Åström (s), Kent Persson (v), Börje Vestlund (s), Eva-Lena Jansson (s) och Lage Rahm (mp) anför:

Regeringen är inte tydlig när det gäller den fortsatta omfattningen av programmet Forska & Väx. Som vi framhåller i ett gemensamt särskilt yttrande i betänkande 2008/09:NU1 Utgiftsområde 24 Näringsliv om insatser för att stärka småföretagen har vi i våra budgetförslag beräknat ökade medel till Forska & Väx.

Vi förordar en ökning med 100 miljoner kronor till detta program. Medlen ska inriktas mot småföretag främst inom den högproduktiva tjänstesektorn och miljö- och energiteknikbranschen. Utbildningsutskottet bör med anledning av vad som anförs i de aktuella motionerna således föreslå ett tillkännagivande till regeringen om en sådan ökning.

5. Samverkan med näringslivet, inklusive fordonsforskning (s, v)

Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Krister Örnfjäder (s), Karin Åström (s), Kent Persson (v), Börje Vestlund (s) och Eva-Lena Jansson (s) anför:

Vi vill framhålla att regeringens metod för resursfördelning inom de strategiska satsningarna är företagsfrånvärd. Målet att åstadkomma för näringslivet relevant forskning som leder till stärkt konkurrenskraft och nya jobb riskerar därför att inte nås.

Det är fel att branschprogrammen, som har visat sig vara effektiva, ska avbrytas. Vi noterar att regeringen när det gäller fordonsindustrin till slut har accepterat denna modell, men i övrigt är regeringen passiv. Ytterligare medel bör tillföras branschprogrammen. Ambitionen bör vara att fortsätta programmen även efter innevarande programperiods slut 2010, men det finns också skäl att gå vidare med nästa generation branschprogram. Bland de områden som satsningarna kan omfatta finns tjänstesektorn, turism och vindkraft.

Det är tydligt att regeringen inte har prioriterat arbetet med fordonsforskning; först i oktober i år gavs besked om att programmet ska fortsätta efter årsskiftet, dock på en lägre nivå än vad branschen önskade. Vi vill avsätta mer medel än regeringen. Med det sagda tillstyrks motion 2008/09: Ub6 (s) i aktuell del.

Särskilt yttrande

Vinnova (s)

Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Krister Örnfjäder (s), Karin Åström (s), Börje Vestlund (s) och Eva-Lena Jansson (s) anför:

Vi vill i detta sammanhang erinra om att i Socialdemokraternas budgetalternativ i kommittémotion 2008/09:N428 föreslogs att 500 miljoner kronor skulle användas för investeringar i ett riktat program för att möta varslen och den vikande arbetsmarknaden. Medlen skulle anvisas under anslaget till forskning och utveckling (1:2), som Vinnova disponerar. Som föreslogs i motion 2008/09:Fi303 (s) borde programmet ha startat redan under 2008. Programmet, som skulle utformas och genomföras av Arbetsförmedlingen och Vinnova tillsammans, skulle innehålla investeringar i t.ex. särskilda utbildnings-, forsknings- och utvecklingsinsatser i samarbete med näringslivet. Om våra förslag hade bifallits av riksdagen skulle förutsättningarna för att möta de ökande varslen ha varit bättre.

BILAGA 9

Arbetsmarknadsutskottets yttrande 2008/09:
AU4y

Ett lyft för forskning och innovation

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 23 oktober 2008 berett de övriga utskotten tillfälle att yttra sig över proposition 2008/09:50 *Ett lyft för forskning och innovation* och över de motioner som kan komma att väckas med anledning av propositionen i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Åtta motioner har väckts med anledning av propositionen.

Arbetsmarknadsutskottet yttrar sig främst över frågor om genusforskning och jämställdhet inom forskningen och om arbetslivsforskning. Yttrandet tar upp motionerna 2008/09:Ub5 yrkandena 9–12 (v), 2008/09:Ub6 yrkandena 14 och 19 (s) och 2008/09:Ub8 yrkandena 12–14 (mp). De anges i fortsättningen utan årtal (2008/09).

Utskottets överväganden

Allmänt om propositionen

Arbetsmarknadsutskottet instämmer med regeringen i att forskningssatsningar är viktiga för att långsiktigt stärka konkurrenskraften och bidra till en hållbar tillväxt och välkomnar därför förslagen om höjda anslag på området. Utskottet ställer sig också bakom den nya modellen för fördelning av forskningsmedel som utgår från kvalitetsindikatorer och antalet helårsstudenter. Utskottet kan konstatera att de strategiska satsningar som görs inom medicin, teknik och klimat inte har någon omedelbar beröring med beredningsområdet. Utskottet vill dock framhålla att det givetvis finns fler forskningsområden än de som tas upp nedan som har stor betydelse för frågorna på utskottets beredningsområde, t.ex. när det gäller utvecklingen och omställningsförmågan på arbetsmarknaden.

Genusforskning

Motionerna

Vänsterpartiet anser i motion *Ub5* att genusforskningen bör stärkas med 10 miljoner kronor. Genusforskningen bör skiljas från jämställdhetspolitiken även om forskningens resultat kan användas i jämställdhetsarbetet. Partiet framhåller att genusforskningen är tvärvetenskaplig och multidisciplinär och att den har betydelse och nytta på andra områden. Forskningen har byggt upp och konsoliderat ett eget forskningsfält och den har förnyat traditionella ämnen inom exempelvis medicin och naturvetenskap (*yrkande 9*). Med sex s.k. genusprofessorer 1995 skapades en bredare legitimitet för ämnet och forskningsmiljöer där genusforskningen är en naturlig del. Vänsterpartiet anser att strategin bör byggas vidare. 20 miljoner kronor av Vetenskapsrådets medel bör användas till ytterligare tolv genusprofessorer inklusive resurser för att finansiera doktorand- och forskarassistenttjänster (*yrkande 10*). Partiet anser också att infrastruktur i form av t.ex. databaser bör byggas upp (*yrkande 11*).

Miljöpartiet anser i motion *Ub8* att svensk genusforskning måste fortsätta att växa. Sverige kan enligt partiet bli världsledande på området. Behovet av genusforskning är stort eftersom samhället präglas av ojämställdhet, t.ex. genom lönediskriminering. Det finns också behov av forskning om praktiskt jämställdhetsarbete och om metoder som leder till resultat. Även den fria genusforskningen har betydelse. Problematisering av könsroller kan vara vetenskapligt relevant utan att ha omedelbar samhällsrelevans. Miljöpartiet hävdar att denna forskning inte prioriteras på så många lärosäten. Det finns skäl att avsätta särskilda ”öronmärka” resurser för att stödja

forskning som inte annars skulle ha bedrivits. Partiet föreslår ytterligare 30 miljoner kronor per år mellan 2009 och 2012 för att via Vetenskapsrådet stödja genusvetenskapligt relevant forskning. Rådet ska utforma utlysningarna tillsammans med den genusvetenskapliga kommittén (*yrkande 12*).

Utskottet

Utskottet instämmer med dessa partier i att det fortfarande finns behov av att öka kunskaperna om vissa genusfrågor. Detta är en uppfattning som också kommer till uttryck i propositionen (avsnitt 17.8). Som framgår av propositionen finns det i dag 23 inrättningar och institutioner med inriktning på genusforskning. Regeringen pekar ut ett antal områden där ytterligare kunskaper behövs: Kvinnors hälsa, frågor om diskriminering på grund av kön, mansforskning och frågor som handlar om mäns våld mot kvinnor. Utskottet kan liksom regeringen konstatera att mer kunskap är en viktig grund både för ett effektivt jämställdhetsarbete och för möjligheterna att motverka könsdiskriminering och mäns våld mot kvinnor. I sammanhanget ska noteras att regeringen gett Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) i uppdrag att initiera ett forskningsprogram om kvinnors hälsa. 90 miljoner kronor har avsatts under en treårsperiod. Sammanlagt sjuutton projekt startar under 2008. Utskottet anser inte att det finns skäl att i detta sammanhang avsätta ytterligare medel specifikt för genusforskning. De nu behandlade motionerna Ub5 yrkandena 9–11 och Ub8 yrkande 12 bör avstyrkas.

Jämställdhet inom forskningen

Motionen

Socialdemokraterna påtalar i motion *Ub6 yrkande 19* att kvinnor fortfarande har svårare än män att göra akademisk karriär och meritera sig till de högsta tjänsterna. Detta är enligt partiet ett brott mot de värden som forskningssamhället bör bygga på. Kvinnor försvinner gradvis vid övergången från grundutbildning. Mindre än var femte professor är kvinna och på flera områden går det t.o.m. bakåt. Om en jämställd situation ska uppnås på lång sikt måste andelen nyutnämnda kvinnor och män vara ungefär lika. Socialdemokraterna anser att man borde kunna överväga en ekonomisk sanktion mot de lärosäten som inte gör tillräckliga ansträngningar för att uppnå de mål för andel professorer av underrepresenterat kön som staten angivit.

Utskottet

Utskottet har ingen annan uppfattning än Socialdemokraterna när det gäller betydelsen av fler kvinnliga professorer. Jämvikten mellan antalet män och kvinnor är mycket olika på olika nivåer i det akademiska karriärsystemet.

Högskoleverkets statistik visar att kvinnor generellt sett är väl representerade i utbildningen på alla tre nivåer. Beträffande de akademiska befattningarna blir dock andelen kvinnor lägre ju högre upp man kommer i hierarkin. Det hela blir som mest tydligt när det gäller andelen kvinnliga professorer som år 2006 endast var 17 % av kåren.

I utredningsbetänkandet *Resurser för kvalitet* (SOU 2007:81) diskuteras frågan om att vikta faktorn underrepresenterat kön bland indikatorer för resurstilldelning, detta för att ge ytterligare incitament för lärosätena att arbeta med jämställdhetsfrågan. Utredningen föreslog att antalet kvinnliga professorer vid lärosätena skulle vara en indikator för fördelning av 5 % av de konkurrensutsatta resurserna. På så sätt skulle man uppnå en dubbel kvalitetsmätning: genom värderandet av den högsta akademiska kompetensen och genom beaktandet av den kvalitet som blir resultatet av ett ökat antal kvinnliga professorer. Förslaget kommenteras i propositionen i avsnittet om en ny modell för tilldelning av resurser (s. 56). Där sägs att andelen kvinnliga professorer och andelen disputerade lärare är mått som i första hand har karaktär av att vara viktiga förutsättningar för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. De kan enligt propositionen i stället ingå i bedömningar som Högskoleverket gör av verksamheten vid universitet och högskolor. Utskottet instämmer i detta och vill för egen del tillägga att ett system med incitament allmänt sett är att föredra framför ett med ekonomiska sanktioner.

Utskottet vill också hänvisa till vad som sägs i propositionen i avsnitt 15.1 Yngre forskare. Regeringen framför där att den rådande bristen på tydliga meriteringsmöjligheter minskar forskarkarriärens attraktivitet och avskräcker många unga människor, inte minst kvinnor, från att välja en akademisk bana. En tydligare karriärstruktur kan enligt propositionen locka fler kvinnor att fortsätta en akademisk karriär och bidra till en jämnare könsfördelning bland forskarna. Fler personer av underrepresenterat kön i meriteringstjänsterna ger också ett större underlag för de högre tjänstekategorierna. Arbetet för jämställdhet inom forskningen är enligt regeringen fortsatt prioriterat.

Med hänvisning till det som nu anförts anser utskottet att motion Ub6 yrkande 19 (s) bör avstyrkas.

Arbetslivsforskning

Propositionen

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) delar in sitt forskningsstöd i sex huvudområden, arbete och hälsa, arbetsorganisation, arbetsmarknad, folkhälsa, välfärd och omsorg och sociala relationer. Fördelningen av stöd på de olika huvudområdena sker efter söktryck, samhällsrelevans och kvalitet. Kvalitetskriteriet är dock alltid överordnat.

Av de medel som bör fördelas till FAS bör totalt 20 miljoner kronor användas för arbetslivsforskning, innefattande forskning om arbetsmarknad, arbetsorganisation och arbetsmiljö under åren 2009–2012. Medlen bör fördelas med 12,5 miljoner kronor 2009 och ytterligare 2,5 miljoner kronor under vart och ett av de följande tre åren.

I propositionen framhålls att arbetsmarknadens funktionssätt och arbetslivets utveckling är av mycket stor betydelse för samhällsutvecklingen. Regeringen konstaterar att forsknings- och utvecklingsinsatserna inom området spänner över ett brett fält och omfattar forskning om arbetsmarknad, arbetsorganisation, arbetsmiljö och arbetsrätt. I syfte att reducera utanförskapet och öka välbefindandet i samhället är det viktigt att ny kunskap utvecklas. Regeringen framhåller att arbetsmarknadsforskningen behövs för att få kunskap om hur politiska reformer som genomförs påverkar arbetsmarknadens funktionssätt och hur olika grupper av människor påverkas av strukturomvandlingar. För att stödja ett ökat deltagande på arbetsmarknaden behövs kunskap om hur förutsättningar och incitament bäst kan utformas. Det sägs i propositionen att arbetsmiljön är viktig inte minst för att den påverkar individers möjligheter att delta på arbetsmarknaden.

I propositionen pekas också på andra områden där det är viktigt med kunskapsutveckling, t.ex. frågor av betydelse för individens hälsa och säkerhet och områden där individens och verksamhetens utveckling kopplas till varandra.

Det framhålls att arbetsmarknaden befinner sig i förändring. Företags och andra verksamheters omvärld har blivit mer komplex, svåröversäglig och konkurrensutsatt. Företag har behövt utveckla mer flexibilitet i verksamheten, genom olika tidsbegränsade anställningsformer, genom att hyra in arbetskraft, outsourcing av olika uppgifter och deltidsanställningar etc. Det är därför viktigt med forskning om hur nya, mer flexibla, former för deltagande på arbetsmarknaden har uppstått och med arbetsorganisatorisk forskning om hur branscher och företag valt att organisera produktionen.

Regeringen hänvisar till att FAS i sin kunskapsstrategi påpekat att forskning om t.ex. ledarskapet och arbetsorganisationens vikt för företags effektivitet hittills inte prioriterats inom FAS eller Vinnovas ansvarsområden, varför sådan forskning saknat tydliga finansieringskällor. En ökning av finansieringen av arbetslivsforskning ger FAS möjlighet och ansvar att utveckla och förstärka sådana forskningsområden.

Motionerna

Såväl Socialdemokraterna, Vänsterpartiet som Miljöpartiet tar upp arbetslivsforskningen i sina motioner.

Socialdemokraterna framför i motion *Ub6 yrkande 14* kritik mot nedläggningen av Arbetslivsinstitutet (ALI). Regeringen försummar arbetslivsforskningen. Det som nu föreslås i propositionen ersätter inte de resurser som försvann med ALI. Följden blir att överblick saknas över läget och utveck-

lingen i arbetslivet, vilket drabbar människors arbetsmiljö. En del av de ökade forskningsanslagen bör tillfalla arbetslivsforskningen. Att enskilda lärosäten kan prioritera tvärvetenskap och arbetslivsforskning kan bli en utväg för att återupprätta arbetslivsforskningen, vilket bör vara möjligt inom ramen för de ökande anslagen till universitet, högskolor och forskningsråd. En översyn av möjliga framtida strukturer bör göras. Socialdemokraterna anser att 20 miljoner kronor bör tillskjutas för ett särskilt forskningsprogram om kvinnors arbetsmiljö.

Vänsterpartiet betonar i motion *Ub5 yrkande 12* att arbetslivsforskningen har en viktig roll för att skapa ett arbetsliv som är effektivt och rationellt. Partiet kritiserar nedläggningen av ALI, vilket har lett till en minskad volym forskning. När ALI fanns kunde olika forskningsdiscipliner samlas utifrån en helhetssyn. Den nya centrumbildningen i Stockholm kan enligt partiet vara värdefull men inte tillräcklig för att ersätta ALI. Det bör finnas en organisatorisk form där arbetsmarknadens parter kan bidra med kunskap om viktiga forskningsområden liksom en institutionell struktur för forskning och fördelning av anslag. Resurserna bör öka.

Miljöpartiet framför i motion *Ub8* att det efter nedläggningen av det mycket uppskattade ALI – trots vad regeringen sade inför nedläggningen – är oklart i vilken grad den forskning som bedrevs där har fortsatt vid någon annan myndighet. Det mesta tyder enligt Miljöpartiet på att en stor del av forskningen gått förlorad. Det är oacceptabelt. ALI:s forskning avsåg en alltmer komplex och förändringsbenägen arbetsmarknad, inte minst inom jämställdhets- och arbetstidsområdet. Partiet anser att ALI bör återinrättas (*yrkande 13*). Regeringens förslag om en särskild satsning via FAS är väl motiverat, men 5 miljoner kronor är alldeles för lite för detta viktiga forskningsområde. Förslaget vittnar om bristande förståelse för de utmaningar som samhället står inför i en alltmer internationaliserad värld. Viktiga forskningsområden är diskriminering på arbetsmarknaden och organisationsstyrning. Anslaget bör höjas med 35 miljoner kronor årligen till totalt 40 miljoner kronor (*yrkande 14*).

Utskottet

Riksdagsbeslutet om nedläggning av ALI hösten 2006 möttes av invändningar från de tre oppositionspartierna. Arbetsmarknadsutskottet har därefter återkommande och senast i budgetbetänkande 2008/09:AU2 *Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv* behandlat motioner om att institutet ska återinrättas. I detta betänkande poängterade utskottet att avvecklingen av ALI grundade sig på uppfattningen att forskningens kvalitet ska säkerställas genom att finansiering söks i konkurrens. Utskottet stod fast vid de principer som låg till grund för beslutet att lägga ned ALI, vilket innebar att ett yrkande om återinrättande av institutet avstyrktes. Utskottet kommenterade det nu berörda avsnittet i forskningspropositionen och betonade vikten av en brett definierad arbetslivsforskning. Förslaget

om medel till FAS för arbetslivsforskning välkomnades. Utskottet står fast vid detta. Förslagen i forskningspropositionen lägger en bra grund och ger goda förutsättningar för en fortsatt hög nivå på den svenska arbetslivs- och arbetsmiljöforskningen. Som sägs i propositionen är det med hänsyn till den relativt korta tid som gått ännu inte möjligt att avgöra hur utvecklingen av ALI påverkat arbetslivsforskningen.

Med anledning av det som sägs i propositionen om tankarna på ett gemensamt centrum för hälsa i arbetet vid Karolinska institutet, Kungl. Tekniska högskolan och Stockholms universitet vill utskottet anföra följande. Liksom regeringen anser utskottet att dessa tankar är intressanta och bör bedömas inom den satsning som nu föreslås på arbetslivsforskning. Enligt propositionen kan stödet användas till uppbyggnad av centrumbildningar och samverkan mellan starka forskningsmiljöer vid olika lärosäten. Utskottet instämmer i att stödet bör avse den forskning som bedöms ha högst vetenskaplig kvalitet.

Utskottet har inhämtat att de tre lärosätena ovan har föreslagit ett gemensamt centrum för hälsa i arbetslivet som utgår från en kärna med samverkande enheter från var och en av dessa som vid behov och efterhand kan utökas med ytterligare enheter, eventuellt även från andra universitet och högskolor. Med tanke på EU:s Lissabonstrategi, där en av grundpelarna är "Fler och bättre jobb", är åtgärder för en bättre arbetsmiljö, organisation av arbetet och ledarskap angelägna. Utskottet bedömer att ett snabbt föränderligt arbetsliv förutsätter forskning, utveckling och utbildning med sådan inriktning och hänvisar till vad som nyss sagts om att stödet kan användas till just centrumbildningar.

Arbetsmarknadsutskottet föreslår att utbildningsutskottet avstyrker de nu behandlade motionerna Ub5 yrkande 12 (v), Ub6 yrkande 14 (s) och Ub8 yrkandena 13 och 14 (mp).

Stockholm den 4 december 2008

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Hillevi Engström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Hillevi Engström (m), Berit Högman (s), Tomas Tobé (m), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Luciano Astudillo (s), Anna König Jerlmyr (m), Ann-Christin Ahlberg (s), Hans Backman (fp), Ulf Holm (mp), Sven Yngve Persson (m), Reza Khelili Dylami (m), Lennart Levi (c), Tina Acketoft (fp), Torbjörn Björlund (v) och Rosita Runegrund (kd).

Avvikande meningar

1. Avvikande mening (s)

Berit Högman (s), Sylvia Lindgren (s), Lars Lilja (s), Maria Stenberg (s), Luciano Astudillo (s) och Ann-Christin Ahlberg (s) anför:

Sverige är och ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Forskningen främjar det demokratiska samhället genom att stödja tanke- och yttrandefrihet och ett kritiskt ifrågasättande. Därför vill vi socialdemokrater investera i kunskap och forskning. Forskningen bidrar till hållbar utveckling och förnyelse, stärker tillväxten, ökar förståelsen och samspelet med människor i andra länder och förbättrar medborgarnas möjligheter att leva ett gott liv.

Det är av största betydelse vilken inriktning forskningspolitiken har. Den socialdemokratiska forskningspolitiken vill ge människor och samhälle utvecklingsmöjligheter för framtiden. Därför satsar vi mer resurser än regeringen, totalt 4 275 miljoner kronor ytterligare. Men mer resurser är inte nog. Forskningspolitiken måste också ha en bred ansats som knyter an till verkligheten i alla delar av samhället.

Vi är kritiska bl.a. till att regeringen gör stora ingripanden i forskningspolitiken som underminerar den akademiska friheten. För hård styrning av resurser mellan lärosäten och fakulteter hindrar kvalitetsutvecklingen och ger inte heller incitament för tillkomsten av nya forskningsområden. Vi ledamöter i arbetsmarknadsutskottet är särskilt oroade över att regeringen försummar arbetslivsforskningen och att regeringen undviker frågan om forskarnas villkor. Vi menar också att jämställdhet som forskningsämne och jämställdhetsperspektivet inom akademien helt saknas i den forskningspolitiska propositionen.

Vår kritik mot forskningspropositionen redovisas i motion 2008/09:Ub6. Vissa forskningsområden försummas. Dit hör arbetslivsforskningen, till vilket vi återkommer nedan.

Vi vill först ta upp frågan om *jämställdhet*.

Sverige har fallit från första till tredje plats enligt den jämställdhetsrankning för 2008 som redovisas av World Economic Forum i deras Global Gender Gap Index. Detta är en mycket illavarslande utveckling. Den politik som den borgerliga regeringen för riskerar att på område efter område ytterligare gynna män mer än kvinnor. Vi socialdemokrater är mycket kritiska till detta. Vi menar att ett genusperspektiv måste genomsyra alla politikområden, så även forskningspolitiken. Det är vår uppfattning att jämställdhetsperspektivet helt saknas i regeringens förslag till forskningspolitik.

Andelen kvinnor blir allt lägre ju närmare den akademiska toppen man kommer. Förutom att detta är djupt otillfredsställande ur ett jämställdhetsperspektiv är det också ett brott mot de värden som ett forskningssamhälle

bör vila på. De nyare lärosätena är bättre på att fördela doktorandplatserna på ett mer jämställt sätt. De yngre universiteten har också fler kvinnor i ledningen, medan förändringen går långsammare vid de äldre universiteten. Högre upp i hierarkierna lever de gamla mönstren fortfarande kvar. Vi vill hänvisa till Dan Brändströms utredning av resurstilldelningssystemet. Där föreslogs att andelen kvinnliga professorer skulle inverka på de kvalitetsstyrda forskningsmedlen till ett lärosäte. Vi kan dock konstatera att regeringen har avfärdat detta förslag med att andelen kvinnliga professorer framför allt inverkar på kvaliteten på grundutbildningen. Detta tycker vi är ett mycket märkligt resonemang eftersom en bedömning av kvinnors och mäns prestationer efter strikt vetenskapliga och meritokratiska måttstockar är ett tecken på kvalitet. Regeringens agerande visar att det är alltför långt mellan ord och handling. Vi socialdemokrater är inte främmande för att införa en ekonomisk sanktion mot de lärosäten som inte gör tillräckliga ansträngningar för att uppnå de mål för andelen professorer av underrepresenterat kön som staten har angivit. Regeringen bidrar, genom sitt förslag till fördelning av forskningsmedel, till att de traditionellt manliga områdena får större utrymme än de områden där en större andel kvinnor forskar. Även detta bidrar negativt till jämställdheten i forskningsvärlden.

När det gäller *arbetslivsforskningen* vill vi framföra följande. Vi socialdemokrater motsatte oss den borgerliga regeringens nedläggning av Arbetslivsinstitutet (ALI). Vi är också kritiska till hur regeringen har skött nedläggningen. Även Riksrevisionen riktar stark kritik mot regeringen för det sätt på vilket avvecklingen har skötts. Ett stort kunskapskapital har gått till spillo, och regeringen har inte gjort någonting för att säkerställa de resurser som försvann med ALI. Nedläggningen kommer att inverka negativt på den framtida arbetslivsforskningen då den inte längre är sammanhållande. Detta drabbar människors arbetsmiljö. Regeringens förslag till finansiering av arbetslivsforskningen är dessutom otillräcklig. Vi menar att man inom ramen för de ökade anslagen till universitet, högskolor och forskningsråd måste prioritera tvärvetenskap och arbetslivsforskning. En översyn av möjliga framtida strukturer bör också göras. Vi vill säkerställa att en del av de ökade forskningsanslag som vi föreslår tillfaller arbetslivsforskningen.

Vi socialdemokrater skjuter i vårt budgetförslag för 2009 också till sammanlagt 20 miljoner kronor extra för ett särskilt forsknings- och utvecklingsprogram om kvinnors arbetsmiljö. Programmet ska genomföras tillsammans med arbetsmarknadens parter och inriktas på de mest skadedrabbade branscherna och yrkesgrupperna. Målet ska vara att finna metoder för att förhindra antalet arbetsskador med långvarig sjukfrånvaro för kvinnor, att föreslå lösningar på arbetsmiljöproblemen och att bidra till kunskapsutveckling inom området kvinnors arbetsmiljö.

Det anförda innebär att vi anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion Ub6 yrkandena 14 och 19.

Vi vill tillägga följande. Mot bakgrund av den mycket bekymmersamma ekonomiska utvecklingen med en snabbt krympande arbetsmarknad för stora delar av det svenska näringslivet behöver breda insatser genomföras. Investeringar behövs för att stärka universitet, högskolor och forskningsråd. Dessutom krävs nya satsningar som direkt möter varslen inom näringslivet. Vi står fast vid att det program för att möta varslen som vi tidigare föreslagit ska påbörjas omedelbart och fortsätta under nästa år. Det ska utformas och genomföras tillsammans med Arbetsförmedlingen och Vinnova. Det ska innehålla investeringar i t.ex. särskilda utbildnings-, forsknings- och utvecklingsinsatser i samarbete med näringslivet. Som framgår av motion Ub6 avsätter vi socialdemokrater 500 miljoner kronor till Vinnova under år 2009. Vår utgångspunkt är att alla de som nu varslas ska mötas med kvalificerat stöd för utbildning, företagande och jobb. Genom den omfattande ekonomiska ramen ges Arbetsförmedlingen och Vinnova goda förutsättningar att med flexibilitet möta nya varsel.

Vi vill också betona betydelsen av den industrinära forskningen för jobbens skull. Det är bra att alla lärosäten får del av forskningsresurserna, men med regeringens förslag är medlen fördelade så att de yngsta universitetet riskerar att svälta. Därmed skapas ett A- och ett B-lag. För att stävja en sådan utveckling och rätta till felen vill vi införa en kontrollstation 2010/2011. För att möjliggöra en mer rättvis utveckling satsar vi i vår forskningsmotion 400 miljoner kronor mer än regeringen mot strukturell snedfördelning. Det är viktigt med kraftsamling och världsunika forskningsmiljöer – men det är också viktigt för svenskt näringsliv att forskningen utvecklas även vid de universitet och högskolor som har en nära koppling till industrin. Nu när Sverige är i en lågkonjunktur där människor möts av varsel varje dag är det mycket förvånande och kortsynt av regeringen att avveckla branschprogrammen. Ett sådant agerande riskerar att slå sönder viktig forskning och leda till högre arbetslöshet. Vi tror i stället på ett närmare samarbete mellan akademi, samhälle och näringsliv för att utveckla Sverige och jobben i vårt land.

2. Avvikande mening (v)

Torbjörn Björlund (v) anför:

Genusforskning

Vänsterpartiet har i sitt budgetförslag stärkt genusforskningen med 10 miljoner. Vi anser att den bör skiljas från jämställdhetspolitiken. Genusforskning är tvärvetenskaplig och multidisciplinär. Forskningsresultaten kan dock naturligtvis användas i jämställdhetsarbetet. Forskningen har byggt upp ett eget forskningsfält och har förnyat traditionella ämnen.

Vi anser också att 20 miljoner av Vetenskapsrådets medel bör användas till ytterligare 12 genusprofessorer, utöver de sex som skapades 1995, inklusive resurser för att finansiera doktorand- och forskarassistenttjänster.

Arbetslivsforskning

Arbetslivsforskningen har en mycket viktig roll för att skapa ett arbetsliv som är effektivt, rationellt och säkert. Nedläggningen av ALI innebar minskad forskningsvolym på området, vilket också drabbat den helhetsyn som fanns förut. Den nya centrumbildningen i Stockholm kan vara värdefull men är inte tillräcklig för att ersätta ALI. Det bör finnas en organisatorisk form där arbetsmarknadens parter kan bidra med kunskap, liksom en internationell struktur för forskning och fördelning av anslag. Resurserna måste på sikt öka väsentligt.

Det anförda innebär att vi anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion Ub5 yrkandena 9–12.

3. Avvikande mening (mp)

Ulf Holm (mp) anför:

Svensk *genusforskning* står sig mycket stark i ett internationellt perspektiv enligt en s.k. internationell review som Vetenskapsrådet har låtit göra. Miljöpartiet anser att det är ytterst angeläget att genusforskningen fortsätter att växa. Det är ett område där Sverige har möjlighet att bli världsledande. Behovet av genusforskning är dessutom stort eftersom samhället i så hög grad fortfarande präglas av ojämställdhet. Kön tillåts spela en roll på ett sätt som inte är förenligt med de grundläggande principerna om allas lika värde. Ett exempel är lönediskrimineringen. Kvinnor tjänar sämre än män även när de utför likvärdigt eller till och med lika arbete. Samhället har hittills misslyckats med att rätta till detta, och forskning behövs därför. Det finns också ett behov av forskning om praktiskt jämställdhetsarbete och om vilka metoder som åstadkommer resultat.

Den tillämpade genusforskningen är mycket angelägen för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen, men det är samtidigt viktigt att lyfta fram den fria grundforskningens betydelse. Vi i Miljöpartiet vill framhålla att problematiserandet av traditionella könsroller inte behöver ha en omedelbar samhällsrelevans för att vara vetenskapligt relevant. Även om politiken kan efterlysa vissa perspektiv inom forskningen är det viktigt att forskningen bedrivs med utgångspunkt i de frågor som forskarna själva finner intressanta.

Genusforskningen prioriteras inte på så många lärosäten trots den svenska forskningens starka ställning internationellt, dess stora potential och det uppenbara samhälleliga behovet. Därför bör särskilda resurser avsättas på området. Enligt Miljöpartiets uppfattning är ”öronmärkning” av forskningsmedel i första hand motiverat för att stödja forskning som inte annars skulle ha bedrivits. Så är fallet här, men i den borgerliga regeringens proposition avsätts inga särskilda medel till genusforskningen.

Miljöpartiet anser att Vetenskapsrådet bör få ytterligare 30 miljoner kronor om året mellan 2009 och 2012 för att stödja genusvetenskapligt relevant forskning. Vetenskapsrådet och dess genusvetenskapliga kommitté ska utforma utlysningarna.

I fråga om *arbetslivsforskningen* kan jag konstatera att en av de första saker som den borgerliga regeringen gjorde efter maktövertagandet 2006 var att lägga ned det mycket uppskattade Arbetslivsinstitutet (ALI). En mängd forskning producerades med såväl hög kvalitet som samhällsrelevans. Det mesta tyder på att en stor del av ALI:s forskning gått förlorad, trots regeringens besked att forskningen skulle fortsätta vid någon annan myndighet.

ALI bedrev viktig forskning på områden inom en alltmer komplex och förändringsbenägen arbetsmarknad, inte minst inom jämställdhets- och arbetstidsområdet. Vi i Miljöpartiet anser att ALI ska återupprättas och har föreslagit medel för detta i vår budgetmotion.

En av arbetslivsforskningens viktigare uppgifter är att skapa kunskap om diskrimineringen på arbetsmarknaden och hur man kan komma till rätta med den. Diskriminering är inte förenligt med grundläggande mänskliga rättigheter, och det är problematiskt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Hittills har framstegen varit alltför små och skett alltför långsamt. Arbetslivsforskningen behövs också för att ta fram ny kunskap om organisationsstyrning och om hur man åstadkommer effektiva och hälsosamma organisationer.

Regeringen föreslår nu en särskild satsning på arbetslivsforskning som ska ske genom Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, FAS. Vi i Miljöpartiet anser att en sådan satsning är synnerligen väl motiverad, särskilt efter nedläggningen av ALI. Det låga beloppet – fem miljoner årligen till ett så viktigt forskningsområde – vittnar dock om brist på förståelse för de utmaningar som samhället står inför i en alltmer internationaliserad värld. Anslaget bör höjas med 35 miljoner kronor årligen till totalt 40 miljoner kronor.

Det anförda innebär att jag anser att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion Ub8 yrkandena 12–14.